

MODUL- AR.JOURNAL

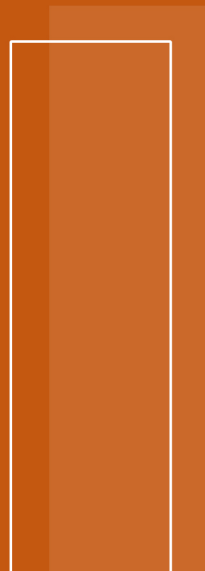
ISSN 2651 - 5210

İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ GÜZEL SANATLAR VE MİMARLIK FAKÜLTESİ DERGİSİ

CİLT 4 • SAYI I • YIL 2021

İstanbul
GEDİK
Üniversitesi

MODULAR JOURNAL

2021 Haziran Cilt: 4 Sayı: 1

İmtiyaz Sahibi • Owner

Prof. Dr. Nihat Akkuş, İstanbul Gedik Üniversitesi

Yönetici • Manager

Gülperen Kordel, İstanbul Gedik Üniversitesi

Editör • Editor

Dr. Öğr. Üyesi Özlem Belir, İstanbul Gedik Üniversitesi

Yardımcı Editörler • Co-Editors

Öğr. Gör. Duygu Çıbuk, İstanbul Gedik Üniversitesi

Öğr. Gör. Özgün Özbudak, İstanbul Gedik Üniversitesi

Öğr. Gör. Anday Türkmen, İstanbul Gedik Üniversitesi

Danışma Kurulu • Advisory Board

Prof. Dr. Onur Altan, İstinye Üniversitesi

Prof. Dr. Ali Işık Aydemir, İstanbul Ticaret Üniversitesi

Prof. Dr. Burçin Cem Arabacıoğlu, MSGSÜ

Prof. Dr. Adile Nuray Bayraktar, Başkent Üniversitesi

Prof. Süleyman Aydan Belen, MSGSÜ

Prof. Dr. Süreyya Çakır, İstanbul Okan Üniversitesi

Prof. Dr. Birgül Çolakoğlu, İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. İpek Fitöz, MSGSÜ

Prof. Dr. Deniz İncedayı, MSGSÜ

Prof. Dr. Derya Oktay, Maltepe Üniversitesi

Prof. Dr. Feride Önal, Fenerbahçe Üniversitesi

Prof. Dr. Deniz Önder, İstanbul Medipol Üniversitesi

Prof. Dr. Osman Nuri Özdoğan, Adnan Menderes Üniversitesi

Prof. Dr. Filiz Özer, İstanbul Gedik Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa Sandıkçı, Afyon Kocatepe Üniversitesi

Prof. Mehmet Zaman Saçlıoğlu, İstanbul Gedik Üniversitesi

Prof. Ayşe Nuran Yener, İstanbul Gedik Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet Zafer Akdemir, Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Oya Akın, Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Nezih Aysel, MSGSÜ

Doç. Dr. Tan Kâmil Güner, İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Almula Köksal Işıkkaya, Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Handan Özsrıkkıntı Kasap, Maltepe Üniversitesi

Doç. Sariye Selhan Yalçın Usal, Halic Üniversitesi

Doç. Dr. Bora Yerliyurt, Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Şen Yüksel, Beykent Üniversitesi

Yayın Kurulu • Editorial Board

Doç. Dr. Damla Altuncu, MSGSÜ

Doç. Dr. Deniz Dokgöz, Dokuz Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Ebru Erdönmez, Yıldız Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Cahit Arsal Arısal, İstanbul Gedik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Pınar Erkan Bursa, İstanbul Gedik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Nihan Yarmacı, İstanbul Gedik Üniversitesi

Hakem Koordinatörleri • Referee Coordinators

Arş. Gör. Selva Başçı, İstanbul Gedik Üniversitesi

Arş. Gör. Ayşe Cansu, İstanbul Gedik Üniversitesi

Arş. Gör. Delal Demirtaş, İstanbul Gedik Üniversitesi

Arş. Gör. Naime Dilge Karakuş, İstanbul Gedik Üniversitesi

Adres • Address

İstanbul Gedik Üniversitesi - Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi
Cumhuriyet Mah. İlkbahar Sk. 34841 Yakacık-Kartal/İSTANBUL

İletişim • Contact

E-Posta: modular@gedik.edu.tr

Web: http://modular.gedik.edu.tr

Mimarlık, sanat ve tasarım alanında ulusal hakemli bir dergidir.

It is a national refereed journal in architecture, art and design.

Yaygın-sürekli bir yayındır. Yılda iki kez yayımlanır.

It is a periodical publication. It is published twice a year.

Dili: Türkçe-İngilizce

Language: Turkish-English

İstanbul Gedik Üniversitesi'nin resmi yayın organıdır.

Modular is an official publication of İstanbul Gedik University.

Her Hakkı Saklıdır. Makalelerin sorumlulukları yazara aittir.

All rights reserved. Authors are fully responsible for their papers.

Amaç ve Kapsam • Aim and Scope

Modular; mimarlık, sanat ve tasarım alanlarındaki özgün makaleleri, araştırma özetlerini, kitap-eser incelemelerini ve meslek alanına dair güncel tartışmaları ve görüşleri yayımlamaktadır. Modular Journal'ın Web of Science, Emerging Sources Citation Index (ESCI), EBSCO Art & Architecture Complete, Directory of Open Access Journals (DOAJ), Gale/Cengage Learning Index, International Index Copernicus, DRJI, Ulrich's Periodicals Directory ve Avery Index tarafından taranmakta dergiler listesine ve TÜBİTAK ULAKBİM TR Dizin tarafından taranan Ulusal Hakemli Dergiler statüsüne alınması amaçlanmaktadır. Özgün araştırma makalelerine öncelik veren Modular Journal, Mimarlık, İç Mimarlık, Gastronomi ve Mutfak Sanatları, Görsel İletişim Tasarımı ve Endüstri Ürünleri Tasarımı başta olmak üzere; diğer tüm tasarım disiplinleri için sürekli gelişen açık erişimli (open-access) elektronik bir platform oluşturmayı amaçlamaktadır.

İndeksler • Indexes

CiteFactor, Root Indexing, Scientific Indexing Services (SIS), Eurasian Scientific Journal Index (ESJI), Asos Indeks, International Institute of Organized Research (I2OR), Advanced Science Index (ASI).

İÇİNDEKİLER • CONTENTS

MODULAR JOURNAL 2021;4(1)

Editör Notu

Editorial

Özlem BELİR i

ARAŞTIRMA MAKALESİ • RESEARCH ARTICLE

Tarihi Çevrede Tasarım: Yeni Yapı ve Yeniden İşlevlendirme Üzerine Atölye Eğitimi

Design in Historical Environment: New Building Design and Adaptive Reuse Workshop on Education

Emel EFE YAVAŞCAN 01

The Study of Fashion Retail Design in the Context of Consumer Wellbeing

Moda Perakende Mağaza Tasarımının Müşteri Refahı Bağlamında İncelenmesi

Naz GÜMÜŞELİ 16

Müze Algısı ile İlgili Son 20 Yılda Türkiye’de Yapılan Çalışmaların Literatür Değerlendirmesi Yöntemiyle Analizi

Analysis of the Studies that Related to Museum Perception to the Last 20 Years Conducted in Turkey with Literature Assesment Methods

İpek YILDIRIM 30

Frank Gehry ve Gehry Mimarlığının Dili

Frank Gehry and the Language of Gehry Architecture

Çağla ÖZ, Yasemin ERKAN YAZICI 46

DERLEME MAKALESİ • REVIEW ARTICLE

Mimarlık Stüdyo Eğitiminde COVID-19 Süreci: ‘Temassız Deneyimler’

COVID-19 Process in Architecture Studio Education: ‘Touchless Experiences’

Cemre KILINÇ, Sema BALÇIK, Gizem KARAOĞLU, Ruşen YAMAÇLI 62

Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim Modeli: İç Mimarlık Eğitiminde Öğrenci Deneyimleri

Distance Education Model in the Pandemic Process: Student Experiences of Interior Design Education

Merve BULDAÇ 71

EDİTÖR NOTU • EDITOR NOTE

MODULAR JOURNAL 2021;4(1)

2018 yılından beri düzenli olarak yayınladığımız Modular Journal'ın bu sayımız ile 4. yılına giriyoruz. Hala çok yeni bir dergi olduğumuzu bilmekle birlikte her sayıda daha da güçlendiğimizi artan nitelikli makale başvurularından görebiliyoruz. Farklı konulardaki çalışmalar ile zenginleşiyoruz. Bu konuda en büyük destekçilerimiz elbette çok değerli yazarlarımız...

Yılda iki kez, Haziran ve Aralık ayında yayınlanan dergimiz çalışmaları çift kör hakem sistemi ile değerlendirilmektedir. Bu sayımızda 4 araştırma ve 2 derleme makalesi yer almaktadır.

Mimarlık eğitiminde tarihsel sürekliliğin sağlanması ve koruma bilincinin öğrencilere verilebilmesi için geliştirilmiş bir atölye çalışmasının ve sonuç ürünlerinin tartışıldığı *“Tarihi Çevrede Tasarım: Yeni Yapı ve Yeniden İşlevlendirme Üzerine Atölye Eğitimi”* isimli araştırma makalesi önemli bir konuya değinmektedir. Perakende mağaza tasarımlarının müşteri refahı bağlamında incelendiği *“The Study of Fashion Retail Design in the Context Of Consumer Wellbeing”* isimli çalışma bu konu ile ilgili alınacak tasarım kararları hakkında ipuçları vermektedir. Müzelerin işlevlerini ve müze algısını, Türkiye'deki son yirmi yılda yapılan çalışmalar üzerinden tartışan *“Müze Algısı İle İlgili Son 20 Yılda Türkiye’de Yapılan Çalışmaların Literatür Değerlendirmesi Yöntemiyle Analizi”* başlıklı makale teknoloji çağının bu alandaki etkilerine değinmektedir. *“Frank Gehry ve Gehry Mimarlığının Dili”* isimli makalede, farklı formdaki binaları ile tanınan ve mimarlığın hem bir sanat hem de sosyal bir bilinç olduğunu söyleyen Amerikalı mimarın, mimari dilinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Tüm dünyada küresel salgının etkisi her alanda devam etmektedir. Bu durum, henüz yüz yüze eğitime de geçilemediği için, özellikle tasarım eğitimi verilen alanlarda eğitimci ile öğrenci arasında farklı etkileşimlerin geliştirilmesine neden olmaktadır. Mimarlık ve İç Mimarlık okullarındaki örnek deneyimlerden yola çıkılarak hazırlanan *“Mimarlık Stüdyo Eğitiminde COVID-19 Süreci: 'Temassız Deneyimler’”* ve *“Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim Modeli: İç Mimarlık Eğitiminde Öğrenci Deneyimleri”* isimli güncel çalışmalar ilerleyen süreçte izlenecek eğitim modelleri için başlangıç çalışmaları olacaktır.

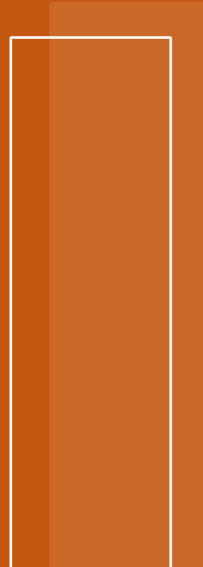
Değerli çalışmaları ile dergimize katkı sunan yazarlarımıza, yorumları ile çalışmaları güçlendiren hakemlerimize ve bu sayının hazırlanmasında emeği geçen tüm editör yardımcılara ve hakem koordinatörlerine içtenlikle teşekkür ederim. İstanbul Gedik Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesinin yayın organı Modular Journal, mimarlık, iç mimarlık, kentsel tasarım, gastronomi ve mutfak sanatları, görsel iletişim tasarımı ve endüstri ürünleri tasarımı başta olmak üzere diğer tüm tasarım alanlarında yeni veriler ortaya koyan farklı disiplinlerden akademik çalışmaları kabul etmektedir. Aralık sayımız için bu konulardaki değerli çalışmalarınızı bekleriz.

Dergimize her geçen gün artan ilginiz için teşekkür eder, keyifli okumalar dileriz.

Özlem BELİR, Dr.
Modular Journal Editörü

MAKALELER • ARTICLES

Tarihi Çevrede Tasarım: Yeni Yapı ve Yeniden İşlevlendirme Üzerine Atölye Eğitimi

Design in Historical Environment: New Building Design and Adaptive Reuse Workshop on Education

Emel EFE YAVAŞCAN¹

Gönderilme Tarihi: 11.03.2021 - Kabul Tarihi: 08.04.2021

Özet

Tarihi çevrelerde tasarım çalışmalarında eski ile yeni arasındaki ilişkinin mimarlıkta nasıl kurgulanacağı karmaşık bir koruma problemidir. Tarihi dokuda yeni yapı tasarımı mimarlar tarafından yönetilmesi gereken önemli ve kapsamlı bir süreçtir. Bu süreçte tarihsel sürekliliğin sağlanması, kültürel varlıkların korunarak geleceğe aktarılması için mimarların koruma bilinci ile tarihi çevrede yeni yapı tasarımına yönelik eğitim almaları, bu konuda bilgi birikimlerinin olması gerekir. Mimarlık eğitiminde tarihi çevre duyarlı atölye eğitimlerinin mimarlık öğrencileri ve kültürel mirası koruma-yaşatma bağlamında önemi büyüktür. Konunun önemi nedeniyle Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Mimarlık Bölümü Mimari Proje VI dersi kapsamında 15 öğrenci katılımı ile deneysel bir atölye çalışması yürütülmüştür. Atölye çalışması tarihi çevrede yeni yapı tasarımını ve çalışma alanındaki tarihi yapıların yeniden işlevlendirilerek yaşatılmasını kapsamaktadır. Atölye sonunda sonuç ürünlerinde tarihi dokuyu dikkate alan tasarımlar ve tarihi çevreyi koruma girişimleri ortaya konmuştur. Süreç boyunca katılımcı öğrencilere aktarılan teorik bilgilerin, atölye çalışmalarının ve kendi araştırmalarının sonuç ürünlerine yansıdığı tespit edilmiştir. Bu atölye çalışması ile tarihi çevrenin farkında olan mimarların yetiştirilmesi sağlanmıştır. Tarihi çevre bilinci ile yetişen bu mimarlar gelecekte yapacakları tasarımları, tarihsel süreklilik içinde değerlendirerek tarihi çevrelerin korunması ve yaşatılmasına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tarihi çevre, tarihi yapı, yeniden işlevlendirme, atölye eğitimi.

Abstract

The relationship between old and new in design research in historical environments is a complex conservation problem in architecture. In the historical texture, new building design is an important and comprehensive process that should be managed by architects. In this process, historical continuity should have news and information. Workshop trainings sensitive to environmental sound are of great importance in architectural education in the context of architectural education and protection and preservation of cultural heritage. Due to the importance of the subject, Niğde Ömer Halisdemir University Department of Architecture held an experimental workshop with the participation of 15 students who teach Architectural Project VI. The workshop covers the design of new buildings in the historical environment and the functionalization of historical buildings. As a result of the past, designs and initiatives to protect the historical environment have emerged before me. The process came about when the theoretical lesson given to the student revealed the results of his work and his own research. Architects who are aware of the historical environment were trained with this workshop. These architects, who have grown up with historical environmental awareness, will contribute to the conservation and survival of historical environments by evaluating their future designs in historical continuity.

Keywords: Historic environmental, historical building, adaptive reuse, workshop education.

Atıf: Efe Yavaşcan, E. (2021). Tarihi Çevrede Tasarım: Yeni Yapı ve Yeniden İşlevlendirme Üzerine Atölye Eğitimi. *Modular Journal*, (4)1, 1-15.

¹ Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, emelefe@ohu.edu.tr | ORCID: 0000-0002-7652-528X

1. Giriş

Fiziksel çevreyi biçimlendiren, yaşanabilir çevreler sunan mimarlık eğitiminin temelinde çağdaş tasarımlarla birlikte tarihi ve kültürel değerleri, malzeme ve teknolojiyi birlikte kullanarak tasarım yapabilme öğretisi yatmaktadır (Dikmen, 2011: 1518). (İkinci cümle başa alınmıştır) Kültürel mirası koruma, tarihi çevre yaklaşımı Türkiye’de Mimarlık Bölümlerinde lisans eğitiminde verilmektedir. Ancak bu koruma bilincinin bir toplumu oluşturan bireylerin temel kişiliklerinin kesinleşmesinden sonra bir ek olarak kültürel geçmişinin önemi hakkında eğitim verilmesi, bu eğitimin kabul edilerek bir bilinç haline gelebilmesi için oldukça geç bir zamandır (Asatekin, 2004: 128). Dolayısı ile koruma eğitiminin ilköğretim çağı ile birlikte verilmesi gerektiği uzmanlar tarafından önerilmektedir. Mimarlık bölümlerinde koruma eğitimi sadece restorasyon dersleri kapsamında değil atölye eğitimi içerisinde de yer almaktadır. Ancak mimarlık eğitiminde tarihi çevre içinde yeni yapı tasarımına yönelik ölçütlerle ilgili yeterli eğitim verildiği söylenemez (Korumaz ve Özkaynak, 2019:204). Türkiye’de istenilen düzeyde bir koruma bilincinin olmadığı yeterli düzeyde korunamayan kültürel mirasın varlığından anlaşılmaktadır (Büyükmişçi ve Kozlu, 2002: 94). Tarihi çevre duyarlı atölye eğitimlerinin mimarlık öğrencileri ve kültürel mirası koruma-yaşatma bağlamında önemi büyüktür. Bu atölye eğitimi sayesinde koruma bilinci oluşturulmaya çalışılan öğrenciler çalışma hayatlarında tarihi çevreleri koruma anlamında doğru yaklaşımlar sergileyen tasarımlar üretebilmelidirler. Bu sebeplerle Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Mimarlık Bölümü Mimari Proje VI dersi kapsamında 15 öğrenci katılımı ile deneysel bir atölye çalışması yürütülmüştür. Bu deneysel çalışma için Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi etik kurulundan 2021/04-13 numaralı izin alınmıştır.

Atölye çalışması tarihi çevrede yeni yapı tasarımını ve arazi içerisinde, yakınında yer alan kültürel varlıkların yeniden işlevlendirilerek yaşatılmasını kapsamaktadır. Böylece katılımcı öğrencilerin tarihi çevrede yeni yapı tasarımı ve tarihi yapıların korunarak yaşatılması hakkında farkındalık kazanmaları amaçlanmıştır. Tarihi yapıların yeniden kullanımı Dünya mirasımız için yerel ve ulusal yönetimler tarafından onaylanan önemli bir konudur (Wang ve Zeng, 2010). Tarihi yapıların yeniden kullanımı koruma ve rehabilitasyon sürecinin bir parçası olup, yapıların yaşamını uzatmak için benimsenen yeniden işlevlendirme, sürdürülebilirliğin ve korumanın birleşimi olarak görünmektedir. (Aydın ve Okuyucu, 2009:3). Dolayısı ile kentte çöküntü haline dönüşen, uzun yıllardır kullanılmayan, geçici işlevlere boyun eğen, kültürel sürdürülebilirliği tehdit altında olan arazilerdeki tarihi yapılar için bir çözüm olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışma kapsamında yürütülen atölye çalışması örneğinde tarihi çevrede yeni yapı tasarımının ve tarihi yapıları yeniden işlevlendirerek koruyarak yaşatma olgusunun mimarlık eğitimindeki etkisine yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Mimarlık eğitiminde tarihi çevrede yeni yapı tasarımına yönelik eğitim ile katılımcı öğrencilerin farkındalığının ve bilgilerinin arttırılabileceği görülmüştür. Atölye sonunda tarihi çevre koruma çalışmalarının parçaları olan tarihi çevrede yeni yapı ve yeniden işlevlendirme konularında katılımcıların tasarım yeteneklerinin atölye başlangıcına göre geliştiği ortaya çıkmıştır.

2. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımı ve Tarihi Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesi

Tarihi çevreler geçmiş uygarlıklardan günümüze ulaşan yerleşme ve kalıntılardır. Geçmiş uygarlıkların sosyal ve ekonomik yapısı, yaşam felsefesi, estetik duyarlılığı ile ilgili pek çok ayrıntıyı tarihi çevreler barındırmaktadır (Ahunbay, 1996: 116). 1975 yılında Avrupa Mimari Miras yılı kapsamında yayınlanan Amsterdam Bildirgesi'nde Bütünleşik Koruma kavramı ile tarihi çevrenin bir bütün olarak korunması yeni yapı tasarımlarının koruma sürecinin son ve tamamlayıcı parçası olarak açıklanmıştır (Karakul, 2009: 51). Tarihi çevrelerin ekonomik, sosyal, yönetsel ve yasal yönleri ile bir bütün olarak korunması gerektiğinden tarihi çevrede yeni yapı korumanın bir parçasıdır. (Madran ve Özgönül: 1999).

Tarihi çevreler, zaman içinde değişikliğe uğramakta ancak kültürel kimlikleri ile günümüz koşullarına ayak uydurabildikleri ve tarihi değerlerini sürdürebildikleri sürece anlam kazanmaktadır (Arabacıoğlu ve Aydemir: 2007: 205). Dolayısı ile tarihi çevre korumanın amacı tarihi çevreleri bütün değerleri ile bütün olarak korumak, geliştirmek, yaşatmak ve kentsel belleğin devamlılığını sağlamaktır (Karakul, 2009: 50). Tarihi çevreler yaşamlarını devam ettirebilmeleri için sürekliliklerini sağlarken aynı zamanda yaşanan gelişim ve değişimlere cevap verebilmeleri gerekmektedir (Bilgin Altınöz, 2010: 18). Yeni yapılaşma da kentler için bu değişim ve gelişmenin şüphesiz bir parçasıdır. Dolayısı ile yeni yapılaşma sürecinde eski ile yeni arasındaki ilişkinin nasıl kurgulanacağı tarihi çevredeki tasarım çalışmalarının problemidir (Karakul, 2009: 50)

Tarihi dokuda yeninin inşası önemli bir tartışma, araştırma ve uygulama konusu olmuş, bu konuda uzun yıllardır tarihi çevrede yeni yapı konusunda farklı görüşler ortaya konmuştur (Bilgin Altınöz, 2010: 18, Karakul, 2009: 51). Yeni olarak yaşanacak her dönem bir önceki dönemin değerleri içinde gelişerek etkileşimde bulunacağı muhakkaktır (Karakul, 2009: 50). Tarihi çevrede yeni yapı tasarımı ile aslında günümüz son katmanı oluşturulmaktadır. Dolayısı ile tarihi çevrenin sürdürülebilir korunması için günümüzün dokunuşları özenle ve bilinçle yapılan kapsamlı bir süreci gerektirmektedir. Tarihi çevrede yeninin inşasına dair uygulama örneklerine bakıldığında tarihi dokuyu taklit etme ve tarihi dokuyu yok sayma arasında çeşitlenen yaklaşımlar olduğu görülmüştür (Bilgin Altınöz, 2010: 20). Yeni yapı tasarımına ait farklı yaklaşımlar özetle şöyle sıralanabilir (Velioğlu, 1992; Aydın, 1998; Kapubağlı, 2004; Kanat Duralı, 2007; Bilgin Altınöz, 2010; Tanaç Zeren, 2010; Can, 2011; Büyükmihçi ve Kılıç, 2015; Öktem Erkartal ve Özür 2016; Yalçınkaya, Kurak Açıcı ve Faiz Büyükcem, 2019):

- Taklit etme (kopya, replika) yaklaşımı
- Benzerlik kurma yaklaşımı
- Zıtlık kurma yaklaşımı
- Nötr yaklaşım
- Uyumlu yapma yaklaşımı
- Gizleme yaklaşımı
- Yorumlama

Bütün bu yaklaşımlara genel olarak bakıldığında her örneğin kendi özel koşullarının olduğu ve oluşturulan her ilişki tarihi dokuya karşı özgün bir yorumu yansıtmaktadır. Yeni ile eski ilişkisi konusunda tek bir çözümün olmadığı ve kesin kuralların

konulamayacağı görülmektedir. Bütün bu yaklaşımların dikkat etmesi gereken konu mevcut olanla saygılı bir fiziksel ve görsel ilişkilendirme sağlama olmalıdır (Bilgin Altınöz, 2010; 24-25).

Tarihi alanların sürdürülebilir gelişmelerinin sağlanması amacıyla tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi dünyada tercih edilen güncel bir yaklaşımdır. Sosyal ve ekonomik değişim sonucu tarihi yapılar işlevini kaybetmekte ve terkedilmektedir. İşlevini kaybetmiş tarihi yapıların uygun işlev ile yeniden kullanılması sürdürülebilir korumanın önemli bir parçasıdır (Yıldırım ve Turan, 2012: 493,). Ait olduğu kentin kültürel tarihi bileşenini oluşturan her yapının yaşatılarak korunabilmesinin en ideal yöntemi döneminin özgün fonksiyonu ile ya da bu fonksiyona en yakın işlevlerde kullanımının sürdürülebilmesidir (Tanaç Zeren, 2010).

Tarihi kent merkezleri toplumun sosyal, dini, ekonomik, kültürel gibi ortak özelliklerini taşıyan anıtların yoğun oldukları bölgelerdir. Anıt yapılar buldukları çevrede odak olma özelliği gösterirler, kent aidiyet kazandıran kentin imgeleridir (Ahunbay, 1996; Tanaç Zeren, 2010). Niğde Tarihi Kent Merkezi farklı dönemlere ait farklı işlevlerdeki özgün yapıların bir araya geldiği değerleri ve problemleri olan bir bölgedir. Alandaki farklı dönemlere ait anıtsal nitelikteki yapıların kaderlerine terkedildiği uzun yıllar kullanılmadığı, harap durumda oldukları bilinmektedir. Kentte günümüze kadar koruma bağlamında yapılan çalışmalar sınırlıdır. Yapılan koruma amaçlı çalışmalarda uygulama şansı bulamamıştır (Efe Yavaşcan, 2019).

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımı, tarihi yapıların işlevlendirilerek yaşatılması, tarihi yapılara ek birleşim biçimlerinin tamamı tarihi çevreyi korumanın parçalarını oluşturmaktadır. Atölye eğitiminin temel amacı olan koruma çalışmalarını çok yönlü olarak deneyimlenmesi amacıyla katılımcı öğrencilerden tarihi çevrede yeni yapı tasarlarken, bütüncül koruma yaklaşımı ile çalışma alanlarındaki işlevsiz durumdaki tarihi yapılar için işlev önerisi getirmeleri istenmiştir.

3. Tarihi Çevrede Tasarım ve Yeniden İşlevlendirme Atölye Süreci

3.1. Atölyenin Amacı ve Programı

Atölyenin temel amacı; katılımcı öğrencilere tarihi çevrenin dikkate alınarak tasarım yapabilme bilincinin oluşturulmasını sağlamaktır. Niğde Tarihi Kent merkezinde anıtsal yapıların yer aldığı çevrede 15 öğrenci için iki farklı çalışma alanı seçilmiştir. Öğrencilerden yeni yapı tasarımının yanında alandaki kullanım dışındaki anıtsal yapıların yeniden işlevlendirilmesine dair öneriler sunmaları ve eskimiş tarihi kent merkezinin yeniden canlandırılmasının amaç edinmesi istenmiştir. Tarihi çevrenin analiz aşamasıyla tasarımı nasıl etkilediği ve tasarıma nasıl yansıtıldığı araştırılmıştır. Tarihi çevrede anıtsal yapıların yakınında yeni bir yapının tasarımı ve boş durumdaki anıtsal yapıların yeniden işlevlendirilmesi ile eski-yeni sorunsalı, tarihi çevrenin yeniden canlandırılması çalışmanın problemini oluşturmaktadır. Bu kapsamda Mimari Proje VI dersi kapsamında 15 öğrenci katılımı ile deneysel bir atölye çalışması yürütülmüştür. Atölye programı olarak analiz, tasarım, geliştirme, uygulama ve değerlendirme olarak tasarım süreci, on dört hafta süren atölye çalışması olarak gerçekleştirilmiştir (Şekil 1). Katılımcılara tarihi çevre kavramı ve koruma konusunda teorik aktarımlar yapılmıştır.

↑	Tarihi çevre kavramı ve tarihi çevrede yeni yapı tasarımına dair tasarım yaklaşımları
	Çalışma alanının analizi-tarihi kimliği
↓	Tarihi çevrede tasarım denemeleri
	Mevcut tarihi yapının analizi ve yeniden işlevlendirilmesi yeni yapı ile ilişkisinin kurgulanması
	Tasarım önerileri, analiz, değerlendirme
	Sonuç (koruma-yeni yapı tasarımı ve yeniden işlevlendirme)

Şekil 1. Atölye sürecinin akışı

Çalışma alanları Niğde kent merkezinin en eski yerleşim bölgesi, çekirdeği olma özelliği gösteren çok katmanlı Niğde Tarihi Kent Merkezi'nde yer almaktadır (Şekil 2). Tarihi, estetik ve kültürel, ekonomik, sosyal, sembolik özellikler taşıyan, Unesco Dünya Miras Geçici Listesinde yer alan Niğde'nin tarihi anıtları tarihi kent merkezinde yer almaktadır. Arkeolojik ve kentsel sit alanlarının yer aldığı kent merkezinin mimari ve sosyal problemleri bulunmaktadır. Anıtsal yapıların bazıları uzun yıllar işlevsiz kalmış, kaderine terk edilmiştir. Çöküntü alanına dönüşen kent merkezinin tarihi değerinin ortaya konarak yeniden canlandırılması gerekmektedir. Yapılan analiz ve değerlendirmelere sonucu kentin ihtiyacı olan sanat ve performans merkezinin tarihi kent merkezinde tasarlanması uygun bulunmuştur. Kent merkezinde konser-konferans salonu, sinema vb. gibi işlevli mekânlar yeterli büyüklük ve donanımda olmamakla birlikte sayı olarak azdır. Dolayısı ile kent merkezinde kentlilerin sanat ve performans merkezi adı altında bir yapıya ihtiyaçları bulunmaktadır. Çalışma alanındaki problemler ve değerler göz önünde bulundurularak tasarım alanındaki yeni yapı olarak 'sanat ve performans merkezi' tasarlanırken yapı adasındaki işlevsiz boş tarihi yapıların tasarım kapsamında incelenerek gerekli araştırma ve değerlendirilmelerin yapılarak uygun işlev önerisinde bulunmaları atölyenin programı içerisinde yer almaktadır.

Şekil 2. Çalışma alanlarının konumları

Çalışma alanlarının birincisi; Sungur Mahallesi'nde Alaeddin Tepesi'nin batısında, Sungurbey Camii'nin kuzey bitişinde, Sokullu Mehmet Paşa Bedesteni'nin batı

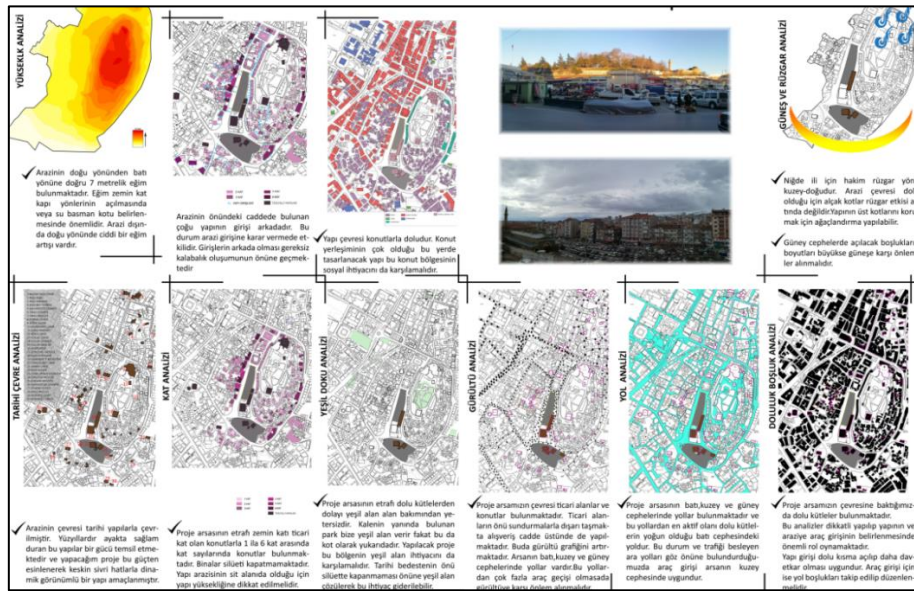
bitişindeki boş alandır. Bu alan günümüzde otopark, Perşembe günleri ise pazar olarak kullanılmaktadır (Şekil 3). Alanda eski dönemlere ait yapılar yer alırken 1970’lerde kamulaştırılarak boş bir alana dönmüştür. Alandaki Sokullu Mehmet Paşa Bedesteni kısa dönemli işlevlerde bulunsa da uzun yıllar boş kalmıştır. Öğrencilerden, Sungurbey Camii ve Sokullu Mehmet Paşa Bedesteni ile çevrilen alanda sanat ve performans merkezi tasarımları ve bu işleyle bağlantılı Sokullu Mehmet Paşa Bedesteni’nin işlevlendirilmesi istenmiştir. Çalışma alanlarının ikincisi ise Alaeddin Tepesi’nin güney batısında Eskisaray Mahallesi’nde Nalbantlar Çeşmesi, Rum Kilisesi ve Tarihi Dumlupınar İlkokulu (Rahibe Okulu)’nun yer aldığı alandır (Şekil 3). Rum Kilisesi boş durumdadır, uzun yıllar harap durumda olan Kilise 2018 yılında restore edilmiştir. Günümüzde de işlevsiz durumdadır. Kilisenin önündeki geleneksel konutlar zamanla yok olarak boş bir alana dönmüştür. Dumlupınar İlkokulu ise işlevine devam etmektedir. Öğrencilerden bu alanda sanat ve performans merkezi tasarımlarını ve Rum Kilisesini uygun işlevlendirerek, Nalbantlar Çeşmesi korunarak eski dokunun canlandırılması istenmiştir. Çalışma alanı tarihi yapıların yer aldığı ve yapılardan bazılarının kaderine terk edildiği eski ve sorunları olan bir bölgedir. 15 öğrencinin numaraları tek ve çift olanlara göre çalışma alanları verilmiştir. Buna göre yedi katılımcı birinci alanı, sekiz katılımcı ise ikinci alanı çalışmışlardır. Dönem içinde bir öğrenci atölye çalışmalarını sürdürmemiş, atölyeden ayrılmıştır.

Şekil 3. Çalışma alanları ve alanların anıt eserlerle ilişkisi

3.2. Analiz Tasarım Geliştirme Süreci

Tarihi dokuda yeni yapı tasarımı eskideki biçimsel özellikleri alıp kullanma süreci olmamalıdır, tarihi dokuda karmaşık bütüncül dokunun tüm özellikleri ile anlaşılması, hissedilmesi ve özümsemesini gerektirmektedir (Karakul, 2009: 50). Bu sebeple katılımcı öğrencilerin Niğde Tarihi Kent Merkezi'ni bir bütün olarak ele almalarını analizlerini tarihi dokuyu yaşam kültürünün dâhil edilerek ele alınması istenmiştir. Analizler çok daha geniş çerçevede yürütülmüş, yaya ve araç ulaşımı, topografya, kat adedi, yapı kullanımı, mevcut doku ve yoğunluğu, yeşil alan kullanımları, doğal çevre analizleri ve sosyal doku incelemesi katılımcılar tarafından gerçekleştirilmiştir (Şekil 4). Bu bağlamda çok katmanlı bir kent merkezi olan çalışma alanındaki katmanların tanınması, yer üstünde ve altındaki izleri tespit etmek ve değerlendirmek analizlerin hedefidir. Son katmanı oluşturacak yeni yapı tasarımı için çok katmanlı Niğde Tarihi Kent Merkezi'nin anlaşılması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Tasarım alanlarının sosyal, kültürel ve ekonomik olarak çöküntü bölgesi olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 4. Öğrenci analizleri

Çevresel analizlerde tarihi kent merkezinde çöküntü alanına dönüşen işlevi olmayan bu alanlarda tarihi kent merkezini canlandıracak, alanların yakınındaki anıtsal eserleri ön plana çıkartacak dokunuşlar yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Alandaki farklı işlevlerdeki anıtsal eserler ile bütüncül tasarım yapılarak bir sanat-kültür aksı tasarlanması üzerine konuşmalar yapılmıştır. Bu kültür aksının kent merkezinde bulunan tarihi yapıları birbirine bağlayacak şekilde ulaşımının sağlanması gerekliliği önerilmiştir. Uzun süreçlerde kaderine terk edilen işlevsiz anıtsal eserlerin yeniden işlevlendirilerek yaşatılması gerektiği, bu önemli eserlerin gelecek nesillere aktarılmasının yeniden kullanım ile mümkün olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Analizler sonucunda tarihi kent merkezinin çok önemli parçaları olan çalışma alanlarında kentin önemli bir ihtiyacı olan yeni sosyal ve kültürel bir yapının yapılması gerektiği, çevresindeki anıt eserlerin de uygun işlevler verilerek, Niğde Tarihi Kent Merkezi'nin yeniden canlandırılarak bir bütün olarak yaşatılması kanaati hâkim

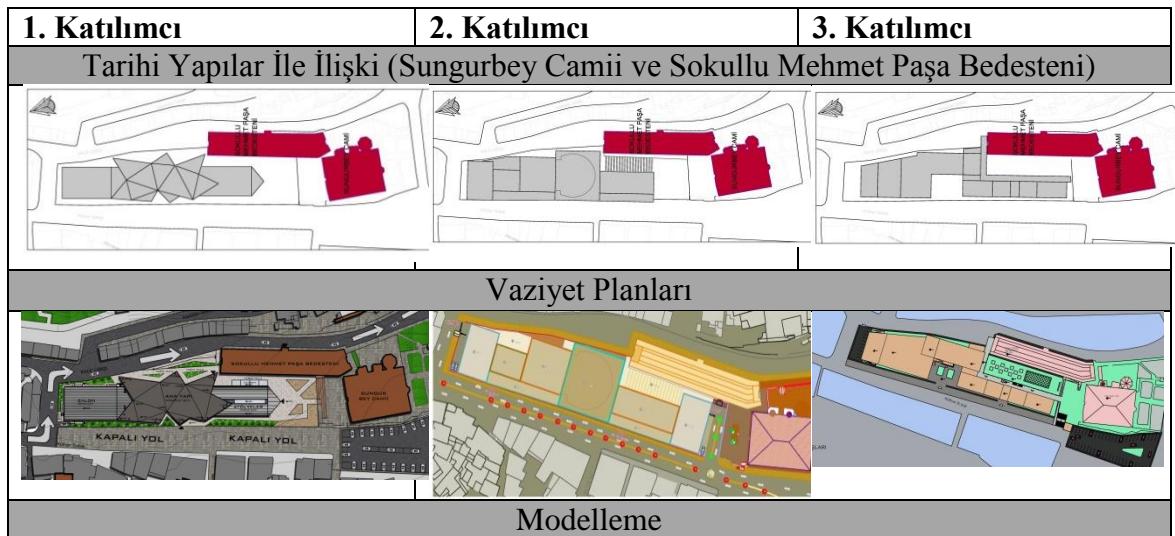
olmuştur. Taşıt trafiğinden ve araç görüntüsünden alanların arındırılmasına yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Katılımcılar çalışma alanlarındaki yeni yapıyı tasarlarken anıt eserlere uygun ve uyumlu işlev vermeleri gerektiği üzerinde sonuca varmışlardır. Ön tasarım sonuçlarına bakıldığında çalışma alanlarındaki boş tarihi yapı ile yeni yapının kütsel olarak bağlantı kurulmasından çekindikleri gözlemlenmiştir. Katılımcıların çoğu tarihi yapıdan uzaklaşmayı ve uzaktan bir bağlantı kurmayı savunmuşlardır. Tarihi yapıya zarar verme kaygısı ile verdikleri işlevi yeni yapı tasarımı ile birlikte düşünemedikleri gözlemlenmiştir.

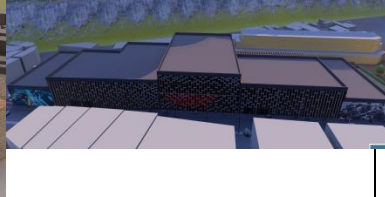

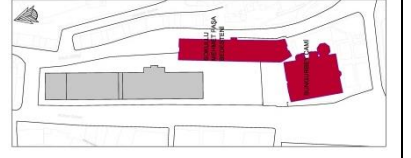

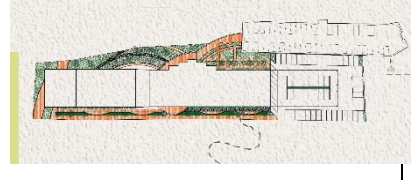

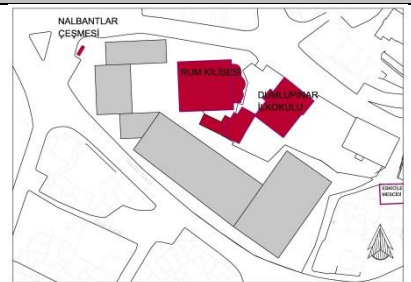
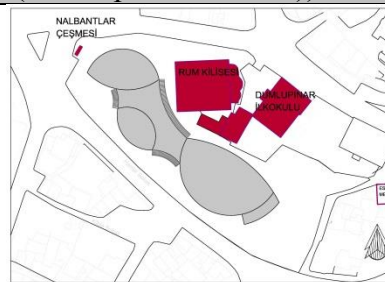
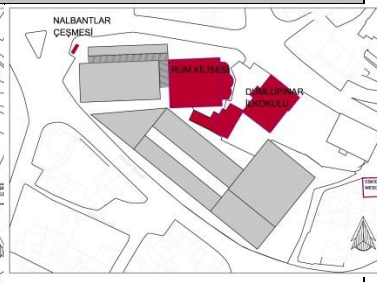

3.3. Atölye Sonuçlarının Değerlendirilmesi

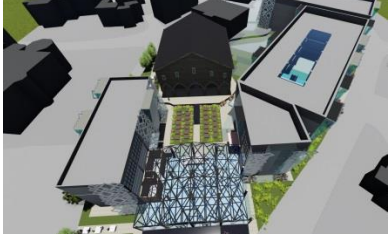

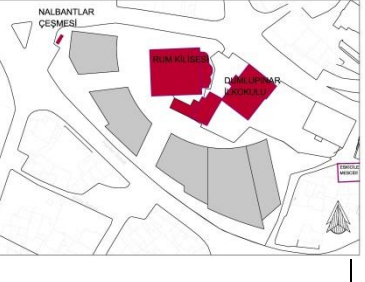

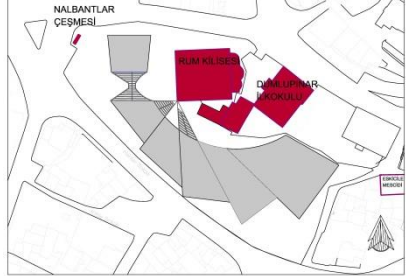
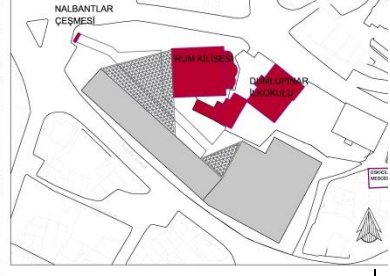
Atölye kapsamında arazilerinde boş tarihi anıtsal yapıya işlev önermeleri, tarihi yapı çevresinde tasarım yapmaları istenmiş, alan ve çevresine yönelik analizler sonucunda vaziyet planı, kat planları, müdahale paftaları, kesitleri, görünüşleri ve üç boyutlu modelleme çalışmaları istenmiş ve sonuç ürünler değerlendirilmiştir.

3.3.1. Yeni yapı tasarımına yönelik sonuç ürünler

Çalışma alanındaki yeni yapı tasarımları değerlendirildiğinde; 1, 8 ve 13. katılımcılar yeni yapı tasarımlarında modern hatlara sahip yenilikçi ve Avrupa'daki örneklerin etkisi ile tarihi yapılara zıt yaklaşımlı konuyu ele almışlardır. 3, 5, 6, 9, 10, 13 ve 14. katılımcılar tarihi yapıya bir noktadan temas eden, tarihi yapı ile yeni tasarımın birleşmesinde sakınca görmeyen tasarımlardır. Birleşim için köprü, açık çıkma ve yahut örtü biçiminde düşünülmüş tasarımlardır. Yeni yapı ile işlevlendirdikleri tarihi yapının birbiri ile ilişkili olmasını istedikleri için birbirine bağlama gereği hissetmişler, örtü, açık çıkma ve köprü ile tarihi yapıyı tasarımın bir parçası olmasını istemişlerdir. 2 ve 7. Katılımcı geniş cam yüzeyli cepheler tasarlayarak nötr bir tasarım yaklaşımı sergilemiştir. 4. katılımcı alandaki tarihi yapılardan etkilenerek fiziksel olarak benzemesini istemiş, cephelerde tarihi dokunuşlar sergilemiştir. 1, 2, 4, 7, 8, 11, 12. Katılımcılar tarihi yapıyı tasarıma dâhil eden fakat tarihi yapıya yaklaşma konusunda çekimser kalmışlar, vaziyet ölçeğinde bütüncül bir tasarım elde edememişlerdir (Şekil 5).

		
Bedestene verilen işlev: Sergi Salonu	Bedestene verilen işlev: Hücre Otel	Bedestene verilen işlev: Arkeoloji Müzesi
4. Katılımcı	5. Katılımcı	6. Katılımcı
		
		
		
Bedestene verilen işlev: Sergi Salonu	Bedestene verilen işlev: Müze-sergi	Bedestene verilen işlev: Atölyeler ve sergi
7. Katılımcı	8. Katılımcı	9 Katılımcı
Tarihi Yapılar İle İlişki (Rum Kilisesi, Nalbantlar Çeşmesi ve Rahibe Okulu (Dumlupınar İlkokulu))		
		
		

		
Rum Kilisesine verilen işlev: Sanat Müzesi	Rum Kilisesine verilen işlev: Küçük Salon	Rum Kilisesine verilen işlev: Kütüphane
10. Katılımcı	11. Katılımcı	12. Katılımcı
		
		
		
Rum Kilisesine verilen işlev: Sergi Salonu	Rum Kilisesine verilen işlev: Sergi Salonu	Rum Kilisesine verilen işlev: Kent Sergisi
13. Katılımcı	14. Katılımcı	15. Katılımcı
		Çalışmadan ayrılmıştır.

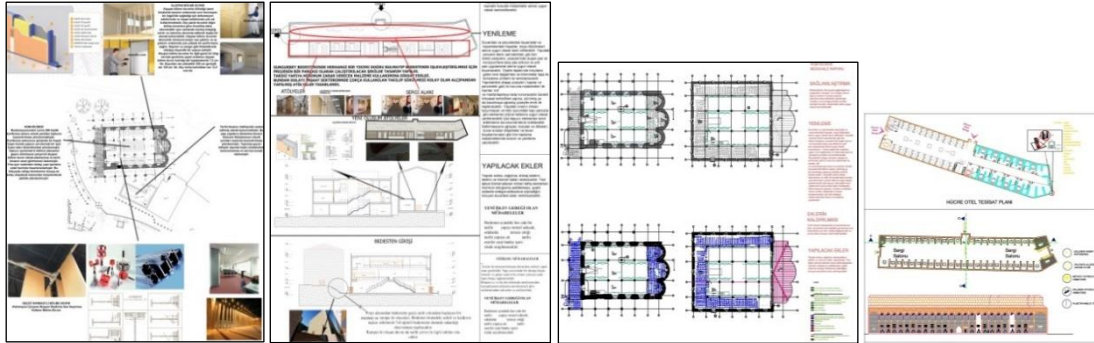

Şekil 5. Katılımcıların final ürünleri

3.3.2. Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesine yönelik sonuç ürünler

Tasarım alanındaki Sokullu Mehmet Paşa Bedesteni kısa süreli işlevlerde bulunsa da ömrünün büyük kısmını işlevsiz, boş durumda geçirmiştir. Rum Kilisesi ise uzun yıllar harap durumdayken 2019 yılı ile onarımı tamamlanmış, işlevsiz durumdadır. Güncel olarak kentsel sit sınırını esas alan Niğde Kalesi ve Çevresi Koruma Yenileme Projesi adındaki çalışma kentsel dönüşüm çalışmaları kapsamında 2020 yılında yürürlüğe girmiştir. Sonuç ürünü olarak yaptıkları analizler ile bu tarihi yapılar için önerdikleri işlevlerle ilgili projeler çizilerek müdahale paftaları oluşturulmuş, kullanılacak teknolojik ekler belirtilmiştir (Şekil 6).

Şekil 6. Tarihi yapılar için müdahale ve işlev önerisi paftalarından örnekler

Yeni işlev önerisinde yapılacak müdahalelerin öncelikle tarihi yapıya zarar vermeden kaldırılabilir strüktürel çözümlerin göz önüne alınarak kurgulanması katılımcı öğrencilerin asıl amaçlarındandır. Tarihi yapıların özgün özelliklerine ve niteliklerine saygı duyulması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Yeniden işlevlendirilecek yapıların, mimari tarzları, plan şemaları, mekânsal özellikleri, yapım tekniklerinin çevreleriyle bir bütün olarak değerlendirmek gerektiği için katılımcı öğrenciler, sanat ve performans

merkezi tasarımının ihtiyaç programındaki birimlerden mekân ve plan özelliklerine uygun birimleri yaptıkları analizler sonucu bedesten ve kilise için önermişlerdir, bazıları ise kent merkezini canlandıracak başka işlevler önermişlerdir.

Türkiye’de tarihi çevredeki yapı tasarımlarında çoğunlukla malzeme ve yapım tekniğinde farklılaşmaya gitmeyen, bulunduğu çağı yansıtmayan uygulamalar karşımıza çıkarken, dünya örneklerinde ise farklı tasarım uygulamaları ile ortak bir dilin oluşturulabildiği görülmektedir. Dünyadaki örneklerde yeni işlev gereği tasarlanan çağdaş eklerde çağdaş malzemeler ve yapım teknikleri, bilgisayar teknolojileri bir arada kullanılmaktadır. Öncelikle tarihi yapılara minimum müdahale ilkesi benimsenmeli ve geçmiş geleceğe aktaran bu yapılara saygı gösterilmelidir (Büyükmihçı, Akşehirlioğlu ve Mengüç, 2019: 344-345).

Katılımcı öğrencilerin 8’i sanat ve performans merkezinin kapsamındaki sergi salonu birimini tarihi yapı için işlev önerisinde bulunmuşlardır. Sergi için gerekli donanım ve malzemelerin gerektiğinde yapıdan kolayca kaldırılabilir teknikle yapıya en az müdahale biçimi olacağı nedeniyle önerdiklerini belirtmişlerdir. Bu sekiz öğrenciden biri sanat ve performans merkezindeki atölyelerin sergi ile birleştirerek tarihi yapıda önermiştir. Katılımcıların 3’ü sanat ve performans merkezi ile tarihi çevreyi canlandırabilecek olan işlevin müze olabileceğini düşünmektedirler. Katılımcı öğrencilerin 1’i sanat ve performans merkezi ihtiyaç programı kapsamındaki küçük salonu tarihi kilise için önermiştir. Bilgisayar teknolojileri ile desteklenen bu yeni işlevi tarihi yapının akustik performansının uygun olması sebebiyle kapasite ve donanım olarak uygun görüldüğü belirtilmiştir. Katılımcıların 1’i kütüphane işlevi önermiş, gerektiğinde sökülebilir kaldırılabilir bir teknikle kütüphane işlevindeki tefriş ve donanımın yapıya minimum müdahale ile teknolojik veriler ile eklenebileceğini belirtmiştir. Sanat ve performans merkezinin ihtiyaç programındaki uygun birimlerin tarihi yapılarda işlevlendirilerek yapı adasındaki yapı yoğunluğunu azaltılabileceği fikri öne sürülmüştür. Farklı olarak katılımcı öğrencilerden 1’i tarihi bedesten için çöküntü alanına dönüşen tarihi kent merkezini sanat ve performans merkezi ile canlandırılması amacıyla hücre otel işlevi önermiştir. Sanat ve performans merkezine gelecek misafir ve sanatçıların tasarım alanı çevresinde konaklama birimine duydukları ihtiyacı karşılayacak bir birim olması istenmiştir. Çağdaş malzemeler ile tarihi duvarlara müdahale etmeden birbirine eklenecek profillerle tesisat ile ilgili çözümler önerilmiştir (Şekil 5, Şekil 6). Görüldüğü üzere katılımcı öğrenciler tarihi yapıya minimum müdahale kaygısı ile en çok sergi salonu işlevinin mekân özelliklerine ve tarihi yapının çevresine uygun olabileceğini düşünmektedir. Yapı adasında tasarlanan yeni yapının işlevinin sanat ve performans merkezi olması bu tarihi yapılar için önerilecek işlevi etkilemiştir. Bu yapılar mevcut durumlarındaki çevreleriyle düşünüldüğünde önerilecek işlevlerde çok farklı olacaktır.

İkinci tasarım alanında yer alan tarihi Nalbantlar Çeşmesi bütün katılımcılarda korunarak işlevinin devam etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Katılımcıların bazıları suyun geçmiş tarihi dönemlerde olduğu gibi bu yapı adasında önemli olduğu fikri ile çeşme ile oluşturduğu su aksı çevresinde yapıları konumlandırmışlardır (Şekil 5).

4. Sonuç ve Tartışma

Çalışmanın sonucunda öğrencilerin atölyenin başlangıcında bu konu üzerine fikirlerinin olmadığı, tasarım konusunda zorlandıkları görülmüştür. Katılımcı öğrencilere süreç boyunca tarihi çevre koruma, yeniden işlevlendirme konularında aktarılan teorik bilgilerin ve öğrencilerin kendi araştırmalarının süreç sonuna etki ettiği görülmüştür. Süreç sonunda yurt dışı ve yurt içindeki yaklaşımlara dair fikir sahibi oldukları ve örnekler hakkında tartışabildikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca tarihi yapıların korunarak yaşatılması için yeniden işlevlendirmenin önemi ile ilgili bilgilerinin oluştuğu ortaya çıkmıştır. Bu konularla ilgili teorik verilerin aktarıldığında tasarıma olumlu yansıdığı, farkındalığın oluştuğu, konuya ilginin arttığı tespit edilmiştir.

Tarihi dokuda yeni yapı tasarımı mimarlar tarafından yönetilmesi gereken önemli ve kapsamlı bir süreçtir. Tarihi çevrede tarihi dokunun niteliğinin önemsenmediği, mevcut dokuya zarar verecek tasarımların geri dönüşü olmayan görsel kütleli, sosyo ekonomik problemleri beraberinde getirdiği görülmektedir. Dolayısı ile mimarlık eğitiminde bu konu ile ilgili atölye eğitimi mutlaka verilmelidir. Çünkü kültür varlıkları ile ilgili tasarım sürecince ilgili olan ilk meslek mimarlık mesleğidir. Tarihi çevrede tasarım süreci üzerine katılımcı öğrencilerin yeni bakış açısı kazandırması ve bu kazanımların meslek yaşamlarında destek olması atölye eğitimi kapsamında istenmektedir. Her öğrencinin en az bir atölye eğitiminde tarihi çevre konusu üzerine problem alanında tasarım yapması şarttır. Meslek hayatlarında tarihi dokudaki yeni yapı tasarımı sorunsalı ile karşılaşmaları yüksek bir ihtimaldir. Koruma konusunda eğitim almış öğrencilerin kültürel varlıkların gelecek nesillere iletilmesi hususunda çok daha doğru ve önemli kararlar verebileceği açıktır.

Yazarın Katkı Oranı

Sıra	Adı soyadı	ORCID	Yazıya katkısı*
1	Emel EFE YAVAŞCAN	0000-0002-7652-528X	1, 2, 3, 4, 5
*Katkı bölümüne ilgili açıklamanın karşılığına gelen rakam(lar) yazılmıştır.			
1. Çalışmanın tasarlanması 2. Verilerin toplanması 3. Verilerin analizi ve yorumu 4. Yazının yazılması 5. Kritik revizyon			

Etik Kurul İzni

Bu araştırma, *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu*'nun 24.02.2021 tarihli ve 2021/04-13 sayılı izin kararı ile gerçekleştirilmiştir.

Destek ve Teşekkür

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Mimarlık Bölümü 2019-2020 bahar dönemi Mimari Proje VI dersi öğrencilerine teşekkür ederim.

Kaynaklar

Ahunbay, Z. (1996), Tarihi Çevrede Koruma ve Restorasyon, İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayını, 5. Baskı, s.116.

Arabacıoğlu, P. Aydemir, I. (2007). Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı. Megaron, II,4, s.204-212.

Asatekin, N. G. (2004). Kültür ve Doğa Varlıklarımız Neyi, Niçin, Nasıl Korumalıyız? Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s. 128.

Aydın, D. ve Okuyucu Ş. Ebru. (2009). Yeniden Kullanıma Adaptasyon ve Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik Bağlamında Afyonkarahisar Millet Hamamının Değerlendirilmesi, Megaron, C.1(2), s.1-14.

Aydın, E. (1998), Tarihi Çevre İçindeki Yeni Yapılaşmanın Uygulama Sorunları, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Bilgin Altınöz, A. G. (2010). Tarihi Dokuda ‘Yeni’nin İnşası. Ege Mimarlık, IV, 75, s.18-26.

Büyükmihçı, G. ve Kozlu, H. (2002). Mimarlık Eğitiminde Koruma Bilinci ve Kültürü, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, Doğan Kuban Semineri 2000, İstanbul, Türkiye, s.94-97.

Büyükmihçı, G. ve Kılıç, A. (2015). Tarihi Dokuda Yeni Yapı Uygulamaları; Yasal Ve Eylemsel Sınırlar, 9. Uluslararası Sinan Sempozyumu, -21-22 Nisan, Edirne, s.125-132.

Büyükmihçı, G. Akşehirlioğlu, A. ve Mengüç, K. G. (2019). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımında Birleşim Biçimleri Bağlamında Modern Yaklaşımlar, https://www.researchgate.net/publication/340226312_ (16.12.2020). s.323-350.

Can, A. (2011). Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma Koşulları Ve Kadıköy Rasimpaşa Mahallesi Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dikmen, Ç. B. (2011). Mimarlık Eğitiminde Stüdyo Çalışmalarının Önemi: Temel Eğitim Stüdyoları. E-Journal of New World Sciences Academy, 6(4), s.1509-1520. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/186197> (15.12.2020).

Efe Yavaşcan, E. (2019). Çok Katmanlı Tarihi Kent Merkezlerinin Korunması İçin Yönetim Planı Modeli Araştırması: Niğde Tarihi Kent Merkezi Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, , Ankara.

Kanat Duralı, İ. (2007). Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma Uygulamalarının İrdelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kapubağlı, S. (2004). Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma ve İstanbul Örneğinde İnfill Uygulamaların Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi.

Karakul, Ö. (2009). Değişim, Süreklilik, Uyum Üçgeninde Tarihi Çevrede Yeni Yapı. TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Dosya Dergisi, 14, s.50-57.

Korumaz, M. Özkaynak, M. (2019). Tarihi Çevre/Yapı Duyarlı Stüdyo Eğitimi, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum 8(23), s.201-225.

Madran, E. Özgönül, N. (Ed.). (1999), International Documents Regarding The Preservation Of Cultural And Natural Heritage, Ankara: METU Faculty Architecture Press.

Öktem Erkartal, P. Özüer M. O. (2016). Tarihi Dokuyu Taklit Etme/Yok Sayma? Fill in the Blanks, s.145-155.

Tanaç Zeren, M. (2010). Tarihi Çevrede Yeni Ek ve Yeni Yapı Olgusu, Çağdaş Yaklaşım Örnekleri, İstanbul: Yalın Yayıncılık.

Yalçınkaya, Ş. Kurak Açıcı, F. ve Faiz Büyükçam, S. (2019). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımı ve Daniel Libeskind, International Black Sea Coastline Countries Symposium-2, Samsun, s. 189-200.

Yıldırım, M. Turan, G. (2012). Sustainable Development in Historic Areas: Adaptive Re-Use Challenges in Traditional Houses in Sanliurfa, Turkey, Habitat International, 36(4), S.493-503.

Velioğlu, A. (1992). Tarihi Çevre İçinde Mimari Tasarım ve Süreci Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Wang, H.-J. Zeng, Z.-T. (2010). A Multi-Objective Decision-Making Process for Reuse Selection of Historic Buildings, Expert Systems with Applications, 37, 1241-1249.

The Study of Fashion Retail Design in the Context of Consumer Wellbeing

Mağaza Tasarımının Müşteri Refahı Bağlamında İncelenmesi

Naz GÜMÜŞELİ¹

Received: 27.02.2021 - Accepted: 20.05.2021

Abstract

For many years, individuals have been to certain spaces for purchasing their needs such as clothes, food, cosmetics, and medications and so on. These retail spaces which started with bazaars, khans, covered bazaars and shops have been replaced by consumption spaces using the latest possibilities of the global world. In recent years, there have been a lot of creative and architectural ideas regarding retail space design for increasing sales. Visual equipment, reusable materials, in-store scent, creative display units, are among the many new types of innovations that are being studied. Brands that understand that retail spaces cannot succeed only with product or price orientation are starting to create places where their customers will feel good and shop in a pleasant atmosphere. In order to create these opportunities, it is necessary to first understand the connection of consumer wellbeing with the in-store atmosphere. This paper analyzes fashion retail store designs in the context of consumer wellbeing. During the study, a survey was conducted on the way millennial shoppers perceive the interior elements that create the atmosphere. As a result of the study, the positive effects of the interior as a whole, rather than the individual effects of the elements are striking.

Keywords: *Consumer wellbeing, atmospherics, retail space design.*

Özet

İnsanlar uzun yıllardan beri kıyafet, kozmetik, ilaç vb ihtiyaçlarını satın almak için belirli perakende mekanlarına gitmişlerdir. Çarşılar, hanlar, pazar yerleri ve dükkanlar ile başlayan bu perakende mekanları yerlerini, global dünyanın tüm güncel olanakların kullanıldığı tüketim mekanlarına bırakmışlardır. Son yıllarda, özellikle satış etkinliklerini artırmak amacıyla perakende mekân tasarımı ile ilgili birçok yenilikçi ve mimari fikir ortaya çıkmıştır. Görsel ekipmanlar, yeniden kullanılabilir malzemeler, koku, yaratıcı sergileme üniteleri, hala üzerinde çalışılan ve gelişmekte olan yeniliklerden yalnızca birkaçıdır. Perakende mekanlarının yalnızca ürün kapasitesi veya fiyat performansı ile başarılı olamayacağını anlayan markalar, müşterilerinin kendilerini iyi hissedecekleri ve keyifli bir atmosfer içerisinde alışveriş eylemini gerçekleştirebilecekleri mekanlar yaratma çabası içerisine girmişlerdir. Bu fırsatları yaratmak için ise öncelikle iç mekân atmosferi ve müşteri refahı arasındaki ilişkiyi kavramak gerekmektedir. Bu çalışmada, moda perakende mağaza tasarımlarının müşteri refahı bağlamında incelemesi yapılmaktadır. Çalışma yapılırken milenyum müşterilerinin atmosferi yaratan iç mekan unsurlarını algılayış biçimlerine yönelik anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, unsurların ayrı ayrı etkilerinden önce, iç mekânın bir bütün olarak pozitif yöndeki etkileri dikkat çekicidir.

Anahtar Kelimeler: *Müşteri refahı, atmosfer, perakende mağaza tasarımı*

Citation: Gümüşeli, N. (2021). The Study of Fashion Retail Design in the Context of Consumer Wellbeing. *Modular Journal*, (4)1, 16-29.

¹ Bahçeşehir University, Architecture & Design Program, PhD Candidate, naz.gumuseli@hotmail.com | ORCID: 0000-0003-1978-8611

1. Introduction

As in all interior spaces, the atmosphere created in retail spaces has an important place in terms of individuals to establish a relationship with the space. When consumers go to a store, they are affected by the atmosphere in different ways. In general, atmosphere as a term is used as the air surrounding a space, but in this paper it will be defined as the quality of surroundings. There are two different types of atmospheres in retail stores, namely the intended atmosphere and the perceived atmosphere. Intended atmosphere is the atmosphere that is created by designers and retailers taking into account many features such as brand perception, customer type and product. On the other hand, perceived atmosphere is one that is perceived by consumers, which is influenced by a customer's socioeconomic status, income, and lifestyle. Both atmosphere types have similar features such as the location of the store, interior design elements of the store - color and lightning of the store-, scents and store display units. In this article, the latter type of atmosphere, namely the perceived atmosphere will be analyzed in the context of consumer wellbeing and customers' purchase behavior.

Fashion stores will be the focus in the study and participants will consist of millennial shoppers who were born between 1980 and 2000. A questionnaire of forty questions will be presented to subjects and their responses will be analyzed to understand how perceived atmosphere influences customers' shopping behavior. The survey study, which includes fifty-eight participants, is composed of three sections. The first section is related to shopping habits and lifestyles of the participants, the second section consists of the effects of architectural elements of the shop interior on the participants and the last section is the effect of the atmospherics on consumer behavior. The findings obtained from the questionnaire study are detailed in the discussion and conclusion part of the study where the connection between atmosphere, wellbeing and purchase preferences are established. In this study, special attention was paid to include all kinds of interior elements in the questionnaire in order to understand the relationship between the interior elements used while creating a perceived atmosphere with the consumers.

2. Comprehensive Overview of Shopping as an Activity

Individuals may be categorized according to their varying identities due to different needs throughout their lives. Being a customer is also a concept arising from the need to shop. There are five types of customers which has been expanded upon in marketing literature. These are loyal customer, discount customer, impulsive customer, potential customer, new customer (Firuta, 2016). Each one of these customers has different aims, socioeconomic statuses and lifestyles, but what connects all of them is that shopping is a basic necessity for them. So, how is shopping a necessity? Do consumers shop because they really need it?

In this part of the study, the reasons why individuals go shopping is studied through the existing literature. In this sense, individuals shop to acquire goods and services to satisfy their personal and family needs. One line of thinking in past research is that shopping contributes to the wellbeing of individuals by creating a "hedonic sense of enjoyment and satisfaction of self-expressive needs" (Ekici et al., 2018). Specifically, retail scholars have argued that shopping is linked to hedonic value (Arnold &

Reynolds, 2012), excitement and delight (Oliver et al., 1997), and enjoyment (Beatty & Ferrell, 1998). Furthermore, shopping activities have been described as a form of recreation (Backstrom, 2006), entertainment (Moss, 2007) and an activity that leads to emotional arousal and joy (Jin & Sternquist, 2004). Additionally, researchers over the past decade have explored the idea that marketplace activities help individuals express their beings in a unique way (Singh et al., 2014). As a result, it can be argued that shopping activities are not only hedonically enjoyable but also in a way self-expressive by which individuals express a part of their personal identity through shopping activities. This expression in turn may help actualize an individual's potential in meeting a specific role expectation such as being a good parent or a spouse. (Ekici et al., 2018).

3. Wellbeing in Retail Spaces

The second part of this study consists of the feeling of wellbeing in retail spaces. "Wellbeing is the state of being healthy, happy, and free of want" (Zimmerman, 1995). This definition suggests that wellbeing means doing well physically, mentally, financially, and also psychologically and in this context, it is utilized as a synonym for quality of life. Consumer wellbeing, which is the subject of this study, has been defined in many ways nowadays. "Several models measure consumer wellbeing at different stages of the consumption process and each one actually shares the idea that consumer wellbeing is best informed by the economic based notion of consumer sovereignty" (Nelson, 1970). There are four types of consumer wellbeing which are called "process-based consumer wellbeing, community-based consumer wellbeing, product-based consumer wellbeing and consumption-based consumer wellbeing" (Xiao, 2015). In addition to consumer wellbeing's association with economic situations, consumer behavior, economic, social and educational status that influence people's shopping patterns are all significant parts of the shopping process.

There is a relationship between the retail space design where shopping takes place and customer behavior. Many methods are used to increase sales in retail stores. Although price, advertisement, personal selling, public relations are a few of them, the most effective way to influence the customer is the atmospherics. Although, atmosphere is technically termed as "the air surrounding a space", in this paper it will essentially be "defined as the quality of surroundings" (Kotler, 1974). Therefore, when somebody says that a retail store has an atmosphere, what it essentially means is that the retail store gives a pleasant feeling to the customer. In many marketing studies, the concept of atmospherics has been explored. In this study, the term atmospherics will be used to describe the conscious designing of a space to create a certain effect in potential customers. And in this regard, the principal effort of atmospherics is to build and design surroundings in order to produce explicit emotional affects in the buyer that augment a person's purchase probability. This concept explores the idea that a space, more specifically the atmosphere of a space, is more influential than the product itself whether or not a customer makes a transaction. One can even state that, in some cases, "the atmosphere is the primary product" (Kotler, 1974).

An atmospheric assessment of a space encompasses different qualities of retail spaces. The atmosphere of a space involves three main factors. The first is the factor of store

ambient such as; the visual attributes (color, illumination, dimension and form of the store), aural (the loudness/quietness and pitch), olfactory (scent and smells in the space) and tactile (smoothness, softness/hardness and hotness/coldness of the space). The second is the store design factor such as; layouts, decorative aspects, interior and exterior of the store and things such as shop window displays. Finally, the last factor is the social factor that consists of salespersons, managers and customers. All senses except taste are a part of the atmosphere in a store. When atmosphere is being planned, some questions need to be clarified, such as “who is the target audience, what is the target audience seeking from the buying experience, what atmospheric variables can fortify the beliefs and emotional reactions the buyers are seeking and lastly will the resulting atmosphere compete effectively with competitors’ atmospheres” (Kotler, 1974)?

There are two types of atmospheres that are called intended atmosphere and perceived atmosphere. The intended atmosphere is the set of sensory qualities that the designer seeks to permeate the space with. The perceived atmosphere may vary for different customers and it consists of one’s reactions to colors, sounds, level of brightness, smells and temperatures, which are partly learned and partly hereditary (Pilditch, 1970). Although retailers and designers try to create an intended atmosphere, there is always the perceived atmosphere for the customer, which is the main influence in the way the customer engages with the store. Furthermore, each culture has a different color perception, and different perceptions of the shapes and spaces, part of a myriad of cultural factors that sway customers’ perceived atmospheres. So, are the previously outlined factors sufficient to delineate consumer wellbeing in the atmospherics or are there further factors at play?

4. Assessment of Fashion Stores

In recent years, many brands are still trying to expand their sales potential with brand identity, price and product focus. Research shows that consumer wellbeing is as important as all of these variables. In its core, consumer wellbeing can be associated with product, price, quality, brand identity, or location. The aim of this study is to explore the relationship between consumer wellbeing and atmospherics and demonstrate the effects of consumer wellbeing on customer purchasing preferences. There are two types of atmosphere that are called intended atmosphere and perceived atmosphere. The intended atmosphere is the atmosphere created according to the brand identity that designers and retailers partake in. The perceived atmosphere is the atmosphere that by which its perception varies according to cultures, lifestyles, socioeconomic status of the consumers. In this study; the perceived atmosphere will be studied which was the basis for the questions included in the questionnaire study.

4.1. Material

A case study was prepared regarding the effect of atmospheric features in fashion stores on consumer wellbeing and their purchase preferences. The questionnaire study was conducted in Turkey and it was sent online to the participants. Participants were millennial shoppers born between 1980-2000, from different socioeconomic classes and professions. , there are a lot of innovations in retail space design. Millennial shoppers

who follow these developments closely is thought to be the right group for this research study. There was no focus on a specific fashion brand for this case study. Since there was no upper limit for income in the questionnaire, participants answered questions according to the brands in their price ranges.

4.2. Methodology

The method will entail a questionnaire of forty questions (App.1). The questions were composed of three sections that queried shopping habits and lifestyles of the participants, the effect of the shop interior architectural elements on the participants and the effect of the atmospherics on consumer behavior. The sample in this study consisted of fifty-eight frequent fashion store shoppers who will be evaluated on their shopping experience.

The questionnaire study aims to establish a link between the perceived atmosphere of the participants and their purchase preferences. In the study, the first eleven questions are multiple choice, while other questions are on a Likert scale. In the questionnaire study, related previous research were used such as “Effect of Atmosphere on Consumer Purchase Intention” (Mazhar & Riaz, 2015), “The Effect of Store Environment on Consumer Evaluations and Behavior towards Single-Brand Apparel Retailers” (Kumar, 2010), and different questions that were thought to contribute to the study were added from these two studies. The questionnaire study started in the second week of May 2020 and it was completed in three weeks. The questionnaire was compiled in the form of a Google Survey and was sent online to the participants.

4.3. Findings

Women born between 1980 and 1985 constituted the majority of those who participated in the online questionnaire study. Participants’ income levels generally varied between 4900 TL and 14000 TL. A few of them were unemployed, 36.8% were academics and the rest were working in a private company. Although the frequency of shopping of the participants is evenly distributed, most of the participants stated that they go shopping once a week or more. Most of the participants also said that they go shopping during sales promotions and prefer to shop in a shopping center rather than a street store. In the survey study, we see that consumers go to buy necessary products for themselves rather than passing leisure time with shopping in general.

The following findings indicate that the atmospherics of a store both influence comfort and wellbeing of the consumer and also affect her/his purchasing preferences (Table 1). More than half of the participants pay attention to display units within the store and most of the participants were motivated to make a purchase by the creative and systematic arrangements of products in fashion stores. In addition, a large number of participants also stated that the visual materials in the store interior influence their shopping activity. It is noteworthy that all of the participants who believed in the importance of visual materials in the interior of the fashion store also stated that the shop window design was influential in their decision to enter a store. Participants were generally interested in low background music as this is relaxing to them and increases their wellbeing, comfort and motivates them to make purchases. Furthermore, more than half of the participants feel comfortable due to the scent inside the store and this

inspires almost half of the participants to make purchases. In general, almost all of the participants agree that fashion store interior design has an impact on both their comfort, wellbeing and their purchase decisions.

Table 1: Store atmospheric features that affect both consumer wellbeing and purchase preference

Store Atmospheric Features	Consumer Wellbeing	Purchase Preference	Preferences by Consumers (% Wellbeing)	Preferences by Consumers (% Purchase Preference)
Display Units	Positive Effect	Positive Effect	% 54,3	% 54,3
Creative and Systematic Product Arrangement	Positive Effect	Positive Effect	% 63,1	% 65,5
Visual Materials	Positive Effect	Positive Effect	% 54	% 62
Background Music	Positive Effect	Positive Effect	% 60,3	% 34,4
Scent	Positive Effect	Positive Effect	% 62	% 49
Interior Design	Positive Effect	Positive Effect	% 86	% 86

On the other hand, some of the findings demonstrate that atmospherics have a significant impact on consumer wellbeing, but not an effect on the purchase preferences. For instance, the shop window design (especially thematic shop window design) encourages a person to enter a fashion store and feel well, but it doesn't affect her/his purchase decisions. Since it helps a majority of participants better evaluate the quality of the products, well illuminated stores were preferred as 82.7% of the participants stated that they spend more time in well illuminated fashion stores. Also, almost half of the participants felt more comfortable in fashion stores designed with neutral colors. In this part of the study, it is noteworthy that all those born between 1980 and 1990 chose neutral colors in fashion stores. The number of consumers from different age cohorts seemed to prefer warm or dark colors instead. 93.1% of the participants stated that sufficient clearance for spatial circulation in a fashion store increased their wellbeing, comfort and almost all of them rated as an important factor in their decision to spend more time in a store. One of the other most important issues for the participants was store ventilation as 89.6% of the participants felt comfortable in well-ventilated stores and they spent more time in there. Furthermore, store location was of great significance to 75.8% of the participants. As discussed earlier, while all of the aforementioned factors were definitely important in a potential customer's wellbeing and comfort, they didn't necessarily affect their purchase decisions.

5. Discussion and Conclusion

During the recent years, many fashion stores are trying various innovations to increase their sales. While doing this, they aim to strengthen their brand perception even more by working with designers. As mentioned earlier, the atmosphere that they want to create is the intended atmosphere. In this study, perceived atmosphere which is the other type of atmosphere and which depends on factors such as one's culture, lifestyle, and income level was studied.

Considering the research topic and considering the number of participants, it can be argued that shopping activity attracts the attention of women more. In the questionnaire study, the majority of participants stated that they usually go shopping to get their necessary needs. The case study included many of the fashion store's atmospheric features, some of which had an impact on both consumer wellbeing and purchasing preference, while others did not play an effective role in a purchase decision.

Creative display units and systematic arrangements of products in the fashion store seem to be important for the participants. Similarly, visual materials used in the store are also an important factor for both wellbeing and purchase preferences. Although, it is not one of the design elements, music and scent, which are factors in a store's atmosphere, are also among the most important features for consumers. At the same time, the shop window design, especially a thematic one, plays a major role in a consumer's decision to enter a store or not even though it does not have an effect on purchase preference. In general, almost all participants are influenced by the interior design of fashion stores. While this affects almost all of the participants' wellbeing, for some it also affects their purchase preferences.

It can be concluded that the effect of a creatively designed interior on wellbeing and purchasing preference is at the forefront of all atmospheric features. Lighting features and use of color (especially neutral colors) in fashion stores have an important effect on consumers' comfort and wellbeing of the participants. Likewise, ventilation, circulation areas and store location all positively affect the wellbeing of the consumers though there is no specific results for their purchase preferences. So customers pay attention to visual atmospheric features that appeal to the sense of sight in general and because sight seems to be so important it can be stated that innovative and creative display materials and in-store visual elements are vital to being a successful brand.

In the retail world, brands use many different strategies to clarify their place in the market. One of the most important factors that make up the identity of a fashion store is store atmosphere. The aim of this study was to explore the relationship between consumer wellbeing and atmospherics and show the effects of consumer wellbeing on customer purchasing preference. With the help of a questionnaire, store atmospheric factors that influence consumer wellbeing, purchase preferences or both were examined in detail. As this study was only associated with perceived atmosphere, future studies that look at the combination of intended and perceived atmosphere factors in the context of consumer wellbeing and their purchase preferences may prove useful.

Author Contributions

No	Full name	ORCID	Contribute*
1	Naz GÜMÜŞELİ	0000-0003-1978-8611	1, 2, 3, 4, 5
*In the Contribution section, wrote the number(s) corresponding to the related explanation.			
1. Designing the study 2. Data collection 3. Analysis and interpretation of data 4. Writing the manuscript 5. Critical revision			

References

- Arnold, M. J. & Reynolds, K. E. (2012). Approach and Avoidance Motivation: Investigating Hedonic Consumption in Retail Settings. *Journal of Retailing*, Vol. 88/3 pp.399-411.
- Backstorm, K. (2006). Understanding Recreational Shopping: A New Approach, *The International Review of Retail, Distribution and Consumer Research*, Vol. 16/2, pp.644-656.
- Beatty, S. E. & Ferrel, M. E. (1998). Impulse Buying: Modelling a Precursors. *Journal of Retailing*, Vol. 74/2, pp.169-191.
- Ekici, A. & Sirgy, M.J. & Lee, D. J. & Grace, B. Y. (2018). The Effects of Shopping Well Being and Shopping Ill-Being on Consumer Life Satisfaction. *Applied Research in Quality of Life*, Vol. 15/1, pp.333-353.
- Firuta, J. 5 Types of Customer and How to Approach The Jin, B. & Sternquist, B. (2004). Shopping is a truly joy. *The Service Industries Journal*, Vol. 24/6, pp.1-18.
- Kotler, P. (1974). Atmospherics as a Marketing Tool. *Journal of Retailing*, Vol. 49/4, pp.49-64.
- Kumar, A. The Effect of Store Environment on Consumer Evaluations and Behavior Towards Single-Brand Apparel Retailers, PhD diss., University of Tennessee, 2010.
- Mazhar, A. & Riaz, H. (2015) Effect of Store Atmosphere on Consumer Purchase Intention. *International Journal of Marketing Studies*, Vol. 7/2, pp.35-43.
- Moss, M. *Shopping is an Entertainment Experience*, Lexington Books, Lanham, 2007.
- Nelson, P. (1970). Information and Consumer Behavior. *Journal of Political Economy*, Vol. 78/2, pp.311-329.
- Oliver, R. L. & Rust, R.T & Varki, S. (1997). Customer Delight: Foundations, Findings and Managerial Insights. *Journal of Retailing*, Vol. 73/3, pp. 311-336.
- Pilditch, J. *Communication by Design: A Study in Corporate Identity*, McGraw-Hill,

New York, 1970.

Singh, P. & Katiyar, N. & Verma, G. (2014). Retail Shoppability: The Impact Of Store Atmospherics & Store Layout on Consumer Buying Patterns. International Journal of Scientific & Technology Research, Vol. 3/8, pp.15-23.

Xiao, J. Consumer Economic Wellbeing, Springer, New York, 2015.

Zimmerman, S. L Understanding family policy: Theories and Applications, Thousand Oaks, California, 1995.

Electronic Sources

URL-1: <https://www.livechat.com/success/types-of-customers/> (01.04.2016).

Appendix 1

Questionnaire Study

The aim of this study is to understand the relationship between consumer wellbeing and atmospherics and show the effects of consumer wellbeing on customer purchasing preference. The study was prepared based on the atmospherics (retail space design) concept. There are 40 questions, and these questions are composed of three sections as the lifestyles and shopping habits of participants, the effect of the shop interior architectural elements on the participants and the effect of the atmospherics on the consumer behavior. Thank you for your time and voluntary participation.

Anket Çalışması

Bu çalışmanın amacı; tüketicilerin iyi hissetme hali / refahı ile atmosfer arasındaki ilişkiyi araştırmak ve bu ilişkinin, tüketici satın alma tercihine etkilerini göstermeyi amaçlamaktadır. Çalışma; atmosfer (mağaza tasarımı) esas alınarak hazırlanmıştır. 40 sorudan oluşan anket çalışması, üç temel başlıktan oluşmaktadır. Bunlar; katılımcıların gündelik yaşamları ve alışveriş alışkanlıkları, mağaza iç mekan tasarımının katılımcılar üzerindeki etkisi ve atmosferin tüketici davranışlarına etkisi olarak sıralanmaktadır. Zaman ayırdığınız ve gönüllü katılımınız için teşekkür ederim.

1. Gender

- A. Female
- B. Male
- C. Other

2. Date of birth

- A. 1980-1985
- B. 1985-1990
- C.1990-1995
- D.1995-2000

3. Income class

- A. 2800 TL - 4900 TL
- B. 4900 TL - 7000 TL
- C. 7000TL – 14000 TL
- D. 14000TL +

4. Educational background

- A. High School
- B. Bachelor Degree

C. Master Degree

D. PHD Degree

5. Occupation

A. Self-employment

B. Working in a company or organization

C. Academic

D. Unemployed

6. How many people live in your home?

A. 1

B. 2

C. 3

D. 4 or more

7. How often do you go shopping?

A. A few times a week or more

B. Once a week

C. Once every two weeks

D. Once a month or less

8. How would you describe your motivation for going to a shop?

A. Passing time/Leisure

B. Looking at new products

C. Making casual purchases

D. Making only necessary purchases

9. Which customer type would you use to describe yourself?

A. Loyal customer

B. Discount customer

C. Impulsive customer

D. Potential customer

10. How much of your income do you spend on clothes?

A. Less than 10%

B. Between %10- %25

C. More than %25

11. Do you prefer a shopping mall or a street store?

A. Shopping mall

B. Street Store

On a scale of 1 – 5 please answer the following questions.

1. Strongly agree 2. Agree 3. Neither agree nor disagree 4. Disagree
5. Strongly Disagree

12. Shop window design influences me to enter a fashion store

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

13. Thematic shop window design in a fashion store makes me feel pleasant

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

14. The shelves and visual materials of the fashion store encourages me to purchase more

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

15. The choice of music in a fashion store motivates me to buy more

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

16. Low music in a fashion store makes me pleasant

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

17. The existence of a background music increases my well-being and comfort

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

18. Listening to music creates a relaxed atmosphere while shopping

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

19. Scent in a fashion store encourages me to purchase more

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

20. Scent in a fashion store creates a relaxed atmosphere while shopping

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

21. Fully air conditioned environment makes me comfortable while shopping

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

22. The quality of the air conditioning in a fashion store makes my presence in the store comfortable

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

23. The lighting in a fashion store is pleasing to the eyes and makes me stay more

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

24. The lighting in a fashion stores makes things more visible and attractive to me

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

25. The lighting in the area of products allows me to evaluate the quality of a product

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

26. Vivid light makes me comfortable while shopping

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

27. Dim light makes me comfortable while shopping

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

28. Warm colors in a fashion store make a positive impression in my mind (red, orange, yellow etc...)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

29. Dark colors in a fashion store make a positive perception in my mind (black, brown, navy blue etc...)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

30. Neutral colors in a fashion store make a positive perception in my mind (white, beige, gray etc...)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

31. I tend to buy more when I come across attractive and impressive displays in fashion stores

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

32. The creative and systematic arrangement of products in a fashion store encourages me to purchase more

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

33. Visual materials in a fashion store attracts me while shopping

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

34. The interior design of a fashion store makes me feel pleasant

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

35. Sufficient clearance for circulation in a fashion store increase the feeling of well-being and comfort

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

36. I feel anxious in a narrow and untidy fashion store

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

37. It is important for me that the cashier desk is visible in a fashion store

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

38. I spend more time in a well-circulating fashion store

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

39. Specifically designed display units encourages me to buy more in a fashion store

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

40. The location of a fashion store influences me to enter

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Müze Algısı ile İlgili Son 20 Yılda Türkiye’de Yapılan Çalışmaların Literatür Değerlendirmesi Yöntemiyle Analizi

Analysis of the Studies that Related to Museum Perception to the Last 20 Years Conducted in Turkey with Literature Assesment Methods

İpek YILDIRIM¹

Gönderilme Tarihi: 16.09.2020 - Kabul Tarihi: 15.05.2021

Özet

Çalışma, geçmişten günümüze gerek kültürel gerekse tarihsel sebeplerle ziyaret edilen müzeleri ve müze mekânlarında ziyaretçi algısına dayanan çalışmaları konu etmektedir. Çalışmanın amacı; 18.yüzyıldan bu yana aktif olarak kültürel ve sosyal anlamda, sonrasında eğitim anlamında faydalandığımız mekanlar olan müzelerin işlevini ve müze algısını son 20 yılda ülkemizde gerçekleştirilen çalışmalar üzerinden belirlemektir. Araştırmanın son 20 yıl olarak sınırlandırma sebebi güncel durumu tespit edebilmek ve 2000’li yıllar itibarıyla tüm alanlarda etkisini gösteren teknoloji çağının bu alandaki etkilerini yorumlayabilmektir. Çalışma nitel yöntemle oluşturulmuş ve literatür değerlendirmesi tekniğinden faydalanılmıştır. Müze algısına dayanan araştırmalar bu çalışma sonucunda; Eğitim Algısına Yönelik Çalışmalar, Müzelerde Deneyim ve Hizmet Kalitesine Yönelik Çalışmalar ve Çevresel Faktörlerin Müze Algısına Etkisine Yönelik Çalışmalar olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır. Çalışma ile gelişen teknoloji ve güncel gereklilikler doğrultusunda müzelerin salt eser sergilenen ya da korunan yerler olarak beklentileri karşılamadığı ve müze kavramında, müze mekânlarında dolayısıyla müze algısında değişiklikler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müze, algı, müze algısı, kullanıcı deneyimi, literatür değerlendirmesi.

Abstract

The study focuses on the studies based on the perception of visitors in museums and museum spaces that have been visited for both historical and both cultural reasons. The aim of this study is to determine the function and perception of museums, which are the places that we actively benefit from in terms of education, culturally and socially since the 18th century, through studies conducted in our country in the last two decades. The reason for limiting the research in the last twenty years is to be able to determine the current situation and to interpret the effects of the age of technology in this field as of 2000s. The study was designed with qualitative method and literature review technique was utilized. The researches based on the perception of the museum are gathered under three headings: Studies on Education Perception, Studies on the Experience and Service Quality in Museums and Studies on the Effects of Environmental Factors on Museum Perception with the data obtained from this study. According to the findings the study, it is concluded that with the developing technology and current requirements, the museums do not meet the expectations as exhibited or protected places, and there are changes in museum concept, museum spaces and therefore museum perception.

Keywords: Museum, perception, museum perception, user experience, literature review.

Atıf: Yıldırım, İ. (2021). Müze Algısı ile İlgili Son 20 Yılda Türkiye’de Yapılan Çalışmaların Literatür Değerlendirmesi Yöntemiyle Analizi. *Modular Journal*, (4)1, 30-45.

¹ Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, ipekyldm22@gmail.com | ORCID: 0000-0001-8782-9943

1. Giriş

17. yüzyıl sonlarına doğru tarihi eserlerin korunması ve sergilemesi amacıyla ortaya çıkan müze ve müzecilik olgusu bulunduğu dönemin sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi koşullarından etkilenerek zaman içinde işlev değişikliğine uğramıştır. Bu değişiklikte birlikte sergileme ve koruma fonksiyonları yerini eğitim, kaliteli vakit geçirme, geçici sergi gibi eylemlere bırakmıştır. Bulunulan dönemin koşul ve gerekliliklerine uyum sağlayabilmek amacıyla gerçekleşen bu değişimi ziyaretçi algısına dayanan ve ülkemizde gerçekleştirilen çalışmalar üzerinden belirlemek amacıyla oluşturulan çalışma Dergi Park'ta yer alan Türkçe ve son 20 yılda gerçekleştiren makaleler üzerinden şekillenmiştir.

Araştırma ile ulaşılmak istenilen hedef, müzelerin güncel işlevlerini ve kullanıcılardaki müze algısını belirlemek, ayrıca müzelerin sadece tarihi eser sergilenen mekanlar olmadığını eğitim, eğlence, kültürel aktive vb. pek çok sebeple müze ziyaretinde bulunulabileceğini ortaya koyarak müzelerin önemini vurgulamaktır.

Çalışma sonucunda, güncel gereklilikler ve yenilikler doğrultusunda müze algısının ve işlevinin de değiştiği, müzelerin sadece tarih öğrenmek ya da eser görmek için gidilecek mekanlar olarak algılanmadığı, müzelerden eğitim anlamında yoğun olarak faydalanılmaya başlandığı ve müze algısının çoğunlukla olumlu olduğu genel sonuçlarına ulaşılmıştır.

2. 20. ve 21. Yüzyıllarda Müzecilik Anlayışı

Müze sözcüğü, Grekçe 'Mouseion' kelimesinden gelmektedir. Bu kelime Yunan mitolojisinde 'İlham Perileri' olarak adlandırılan tanrıçalara adanan tapınak anlamındadır. Aynı kelime Latince ve diğer batı ve dünya uluslarının dillerine ise 'museum' şeklinde geçmiştir (Gerçek, 1999).

Hasol tarafından tanımlandığı şekliyle müze; kültür, sanat, bilim ve teknik yapıtlarının görülüp yararlanılması amacıyla korunduğu, değerlendirildiği ve sergilendiği yerdir (Hasol, 2005).

Başka bir tanıma göre ise müze, "*Özel olarak korumak veya ziyaretçilerin görmesi için tahsis edilen bir kapalı mekânda sergilemek üzere, geniş bir kullanım alanı içinden seçilmiş doğal ya da yapay nesnelerin -sanat eserleri ya da kültür, bilim ve teknikle ilgili koleksiyonların korunduğu ve sergilendiği yapı ya da yer*" olarak tanımlanır (Karabıyık, 2007: 3).

Müze; "*Toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye dair tanıklık eden malzemelerin üzerinde araştırma yapan, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve beğeni doğrultusunda sergileyen, kâr düşüncesinden bağımsız sürekliliği olan bir kurumdur*" (Akt. Kervankıran, 2014: 349).

Müze kavramı 17. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkmış ve 18. yüzyılda Avrupa genelinde büyük bir hızla artış göstermiştir. Aydınlanma Çağı olarak adlandırılan 18. yüzyılda yaşanmış olan pek çok önemli siyasi gelişme ve reformla birlikte merak tutkusu, yeni ticaret alanları arayışı ve sömürgecilik faaliyetlerinin başlamasıyla farklı coğrafyalara dağılım devam etmiş ve giderek büyüme göstermiştir (Aslanoğlu, 2014).

Müzeler, insanoğlunun değerli ve nadir olan objeleri toplamak, biriktirmek ve saklamak tutkusuyla ortaya çıkmıştır. Çünkü insanlar yaratıcı güçlerini ortaya koyan ve ispatlayan eserleri korumaya çalışmışlardır. Başlangıçta tapınaklar ya da dinsel törenlerle ilgili kutsal yerlere hediye edilen çeşitli objeler ve eşyalar, sonrasında ise koleksiyonları ve müzelerin kökenini oluşturmuştur (Gerçek, 1999).

Tarihsel süreçte müze olgusu Eski Mısır ve Mezopotamya'da değerli eşyaların tapınaklarda toplanması, savaşta galip gelen hükümdarların ele geçirdikleri ganimetleri gücün sembolü olarak halk önünde teşhir etmesiyle ortaya çıkmıştır. Sanatsal ağırlıklı nesnelerin toplanması ise ilk olarak Eski Yunan'da başlamış, önemli merkezlerde bu eserlerin sergilenmesi için hazine binaları inşa edilmiştir (Keleş, 2003). Geçmişe ait eserleri toplama ve koleksiyon yapma fikri ise ilk defa Romalılarda ortaya çıkmıştır (Kervankıran, 2014).

19. yüzyılda gelişerek tüm dünyaya yayılan müze ve müzecilik anlayışında, 20. yüzyıla gelindiğinde dönemin gelişen ve değişen sosyal olayları nedeniyle birtakım değişiklikler yaşanmıştır. Ekonomik ve politik değişimin gözlemlendiği bu yüzyılda dünyada iki büyük savaş meydana gelmiş ve bunlar ekonomik buhranlara neden olmuştur. Bunun sonucunda değişen sosyal yapı ile birlikte gelişen teknoloji, sanayi ve sanata bakış açısını da etkilemiş; yaşanan bütün bu gelişmeler de müzelerin fiziksel yapısını ve müzecilik kavramının işleyişini değiştirmiştir (Aslanoğlu, 2014).

Genel olarak kamuya hizmeti vurgulamalarına rağmen müzeler, 19. yüzyılın ortalarına kadar sadece geleneksel anlayışta olduğu gibi muhafaza ve belli ölçülerde ziyaretçiye açık olma yaklaşımını sürdürmüşlerdir. Ancak sonrasında ulusal bilinçlenmeye katkı sağlamak için yeniden yapılandırılmışlardır ve. 20. yüzyıl sonuna dek benzer amaçlarla birçok devlet tarafından yeni müzeler açılmıştır (ICOM, 2010).

Müzelerin sayısında, içeriklerinde ve yaklaşım çeşitliliğinde artışlarla birlikte müze bilim olgusu da paralel olarak gelişme göstermiştir. Dolayısıyla 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren müzelerdeki değişimi hızlandıran unsurlara müze bilim de eklenmiştir. Müzeoloji/müze bilim, müzelerin tarihçesi, toplumdaki rolü, eğitim ve araştırma politikaları, fiziksel çevreyle ilişkileri gibi unsurları inceleyen bilim dalı olarak kabul edilmektedir. Bu doğrultuda müzelerin çağdaşlaşması ve müzeoloji bilimiyle birlikte, müze ziyaretçilerini incelemek, davranışlarını ve tutumlarını araştırmak önem kazanmış, bu araştırmalardan elde edilen sonuçlar ise strateji geliştirmek adına politikalar haline gelmiştir (Akt. Karadeniz, 2020).

1970'lerden beri, Batı sanayileşmiş dünyası eşi görülmemiş bir müze patlamasına tanıklık etmiştir. Bu patlama hem kurulan yeni müzelerin sayısı açısından niceliksel hem de müzelerin toplumda işgal ettiği yer açısından niteliksel olmuştur. Çağdaş müzeler, maddi kültür edinme, koruma ve yorumlamanın geleneksel işlevlerini yerine getirmenin yanı sıra, kendi başlarına kültürel simgeler ya da sembolik değer haline gelmiştir (Akt. Sandell ve Janes, 2007).

Müze ve müzecilikle tarihi ilişkileri yakın bir geçmişe dayanan ülkemizde ise müzeler, öncelikle zengin tarihimizi ve kültürel mirasımızı korumayı hedefleyen, 19. yüzyılın batılılaşma çabalarının göstergesi olan çağdaş bir kurum olarak ortaya çıkmıştır. Müzenin kurumsallaşmasına yönelik bu tespit, aynı zamanda Türkiye’de müzecilik uygulamalarının biçimlenmesini de doğrudan etkileyen iki önemli kavramı vurgulamaktadır. Bunlardan biri tarihi ve kültürel mirasın ‘korunması’, diğeri de Batılılaşmanın göstergesi ‘çağdaş bir kurum’ oluşturma kaygısıdır. Bugünkü anlamıyla müzecilik kavramı, çağdaş kültürü de kapsayan yönleriyle XIX. Yüzyılın başlarında ve onu izleyen dönemde altın çağını yaşamıştır (Karabıyık, 2007).

20. Yüzyılda müze sayısındaki artışla birlikte, müzelerin ve müzeciliğin belirli bir standarda oturmasını sağlamak amacıyla 1946 yılında Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM: International Council of Museum) kurulmuştur. Kurulan bu konsey müzelerin çalışma ilkelerinin, kadrolarının, eğitim ve diğer etkinliklerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar başlatmıştır (Aslanoğlu, 2014).

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren müzeler gerek mimari gerek teknolojik gerek sergilenen eserlerin çeşitliliği ve gerek sergilenme biçimlerindeki değişimle oldukça değerli bir konuma yükselmiş ve halkla arasında sağlam bağlar kurmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında yeniden düzenlenen müzelerde, sergilenecek olan eserler için yeni sergileme yaklaşımları bulmak adına, müzeografi konusunda uzmanlaşmış bilim insanları ve sanatçıların yardımına başvurulmuştur. Bilim adamları koleksiyonların nasıl korunması gerektiği hakkında yöntemler geliştirip koleksiyonlar hakkındaki bilgileri düzenli olarak kayıt altına almış, tasarımcılar yeni sergileme yöntemleri oluşturmuş, eğitimciler müzelerin halkla arasındaki bağın güçlendirilmesi için çalışmış ve müze yöneticileri ise müzenin ve müze içinde bulunan koleksiyonların tanıtılma aşamasında görev almışlardır. Bütün bu iş kolları ile bir araya gelen yetkin insanlar 20. yüzyılın ortalarında müzelerin oldukça popüler olmasını sağlamıştır. Böylelikle Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri’nde sayıları her geçen gün artan müzeler, ziyaretçi sayılarını da arttırmaya devam etmişlerdir (Aslanoğlu, 2014).

20. yüzyılın sonlarına doğru müzelerde başlayan çağdaşlaşma süreci, yeni müzecilik anlayışını geliştirmiştir. Bu anlayışa göre müze tanımı da yeniden şekillenmiş; tanımlarda öncelikli olarak müzenin toplumsal amacı vurgulanmıştır. Atasoy, yaygın anlayışla müzenin, “*sahip olduğu koleksiyonları salonlarda ya da vitrinlerde sergileyen geleneksel bir yapıya sahip*” olduğunu; çağdaş anlayışla ise; müzenin, “*bireye, koleksiyonunda barındırdığı nesnelere/ eserlerin anlamını, yararını ve değerini kavratarak; bilgisini geliştirme yollarını öğreten bir eğitim kurumu işlevini üstlendiğini*” belirtmiştir (Akt. Ayaokur, 2014: 15).

Bu doğrultuda, Postmodern müze anlayışı olarak da ifade edilebilecek bu düşünce yapısı, müzelerin yaşadığı kimlik değişimi ve bağlantılı olarak içeriğinde meydana gelen değişimler 21. yüzyılda müzeleri yeni bir olgu haline getirmiştir. Böylelikle mega müzelerin açılması, müzelerle bağlantılı öğrenme ve eğlence ortamlarının oluşturulması müzelerdeki yeni ve önemli toplumsal işlevler olarak kabul edilmiştir (Akt. Karadeniz, 2020).

1950'li yıllardan 20. yüzyılın sonlarına doğru özel kuruluşlar tarafından da desteklenen müzelerin pek çok yeni türünün de ortaya çıkması müze yapılarına önem verilmesini sağlamıştır. Özellikle zamanın ötesinde mimari anlayış ile oluşturulan müze binaları buldukları yer ile özdeşleşerek bir marka haline gelmeye başlamış, mimarlar için müze binası tasarlamak ise bir prestij meselesine dönüşmüştür. Artık müze yapıları, sadece eserlerin sergilendiği ve dönemin mimari üslubunun yansıtıldığı bir bina olmaktan çıkıp içerisinde sergilenen eserlerin bina ile uyum sağladığı, gelen ziyaretçilerin, müze içerisinde sergilenen eserlere en kolay nasıl ulaşabileceği ve eserlerle daha iyi nasıl etkileşime geçebileceği sorularının cevap bulduğu, ayrıca ziyaretçilerin pek çok ihtiyacının karşılanabilmesi için ek fonksiyonların kazandırıldığı ve değişen sanatsal algı sonucunda pek çok yeni sergileme biçiminin ortaya çıktığı bütüncül bir yapıya dönüşmeye başlamıştır (Aslanoğlu, 2014).

20. yüzyıldan günümüze postmodernizm akımının da etkisiyle çağdaş müzeler, bilinen amaçları dışında farklı amaçlarla eğitim, kültür, iletişim, sosyal birçok yeni işlev ve anlamla günümüzde yer almıştır (Zülfikar ve Ediz, 2020).

Bu gelişmelere paralel olarak da 21. yüzyıl başında müzeler kapasitelerini tekrar gözden geçirerek; mevcut uygulamaları yeniden değerlendirmiş ve güncel felsefeler hazırlamışlardır. Bunun sonucunda topluma ve kültüre yönelik yeni politika girişimleri, müzeleri amaçlarını yeniden düşünmeye, performanslarını değerlendirmeye yönlendirmiştir (Hooper-Greenhill, 2007). Bununla birlikte, son yıllarda, değişimin hızı çarpıcı biçimde artarken, müzeler her zamankinden daha karmaşık ve farklı fırsatlara uyum sağlamak amacıyla kendilerini sürekli olarak güncellemek durumunda kalmıştır (Sandell ve Janes, 2007).

Kültürel mirası korumak ve farklı şekillerde paylaşmak gibi bir misyona sahip olan müzeler, geçmişte sadece halkı kültürle birleştirme amacıyla sergileme gibi kısıtlı etkinlikler gerçekleştirirken günümüzde artık teknoloji ve dijitalleşmeyle birlikte farklı şekillerde ve amaçlarla hizmet etmektedir (Akça, 2020). Özetle, müzelerden geleneksel şekilde olduğu gibi, nesne sergileme merkezli faydalanmak, değişen dış koşullar ve adaptasyonlarla yeni bir hal almış ve bu doğrultuda müzeler daha önemli rol üstlenmeye başlamışlardır (Worts, 2006).

Amaç

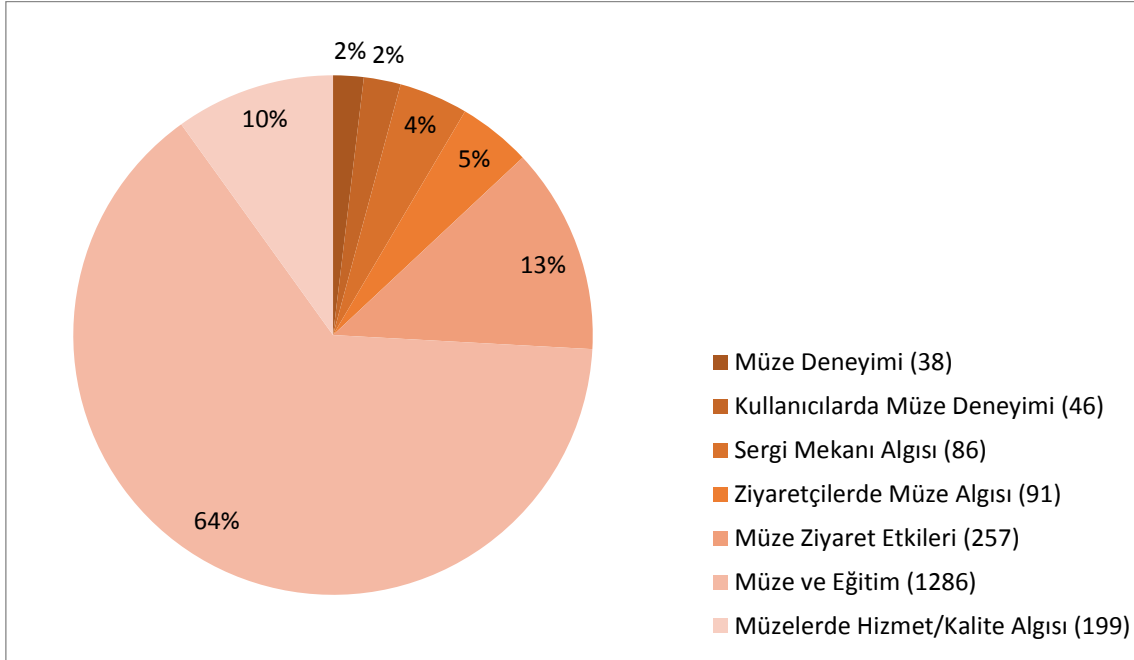
Çalışmanın amacı, son 20 yılda ülkemizde müzelerin işlevini ve müze algısını tespit etmektir. Araştırmanın son 20 yıl olarak sınırlandırma sebebi ise hem güncel durumu tespit edebilmek hem de 2000'li yıllar itibarıyla tüm alanlarda etkisi görülen teknoloji çağının bu alandaki etkilerini de yorumlayabilmektir.

Metot

Çalışma son 20 yılda Türkiye'de gerçekleştirilen müze algısına dayalı Türkçe makalelerin Dergi Park üzerinden araştırılması ile sınırlandırılmıştır. Çalışmanın yöntemini literatür değerlendirmesi (literatüre review) oluşturmaktadır. Araştırma başlangıcında dergi park arama motoruna 'müze algısı' anahtar kelimesi yazılarak başlanmış ve arama sonucunda 6103 makaleye ulaşılmıştır. Araştırmalar makale türü, yayın yılı, yayın konusu, yayımlandığı dergi ve arama alanı olmak üzere sınıflandırılmıştır.

ve bu doğrultuda anahtar kelimeler ve başlık sınırlaması yapılarak elde edilen çalışma sayısı 5683'e düşürülmüştür. Müze algısına dayanan çalışmaların çoğu (1271) sosyal bilimler alanında yapılmış olup, ikinci sırada eğitim, bilimsel disiplinler alanı (231) yer almaktadır. Ayrıca müze algısına dayalı çalışmaların yayın yılları da 2010-2019 arasında yer almakta olup 2010 yılından itibaren çalışmalar artmış ve 2018 yılında 1257 gibi önemli bir sayıya ulaşmıştır. Literatür değerlendirmesi yaparken 'müze algısı' anahtar kelimesi kullanıldığında birçok alandan çalışmaya ulaşıldığı için daha spesifik kaynaklara ulaşmak için , 'müze deneyimi', 'kullanıcılarda müze deneyimi' , 'sergi mekanı algısı', 'ziyaretçilere müze algısı', 'müze ziyaret etkileri', 'müze ve eğitim', 'müzelerde hizmet/kalite algısı' gibi anahtar kelimelerden faydalanılmıştır. En fazla veri 'müze ziyaret etkileri' ve 'müze ve eğitim' anahtar kelimeleri kullanıldığında elde edilmiştir. Konu 20 makale üzerinde incelenmiş ve bu alanda dergi parkta 2000 yılı öncesi çalışmaya rastlanmamıştır.

Şekil 1. Anahtar Sözcüklere Göre Ulaşılan Çalışma Dağılımlarının Grafikselleştirilmesi

3. Bulgular

Araştırma sonucu elde edilen çalışmalar; Eğitim Algısına Yönelik Çalışmalar, Müzelerde Deneyim ve Hizmet Kalitesine Yönelik Çalışmalar ve Çevresel Faktörlerin Müze Algısına Etkisine Yönelik Çalışmalar olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır.

Tablo 2. Araştırma Sonucu Elde Edilen Çalışmaların Kategorilere Göre İfadesi

EĞİTİM ALGISINA YÖNELİK ÇALIŞMALAR					
Çalışma Künyesi	Çalışmanın Amacı	Örneklem	Metot	Algıyı İfade Eden Kavram	Sonuç
İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Müze Metaforları & Faruk Yeter Nuray Kurtdeede Fidan & 2018	4. sınıf öğrencilerinin müze kavramına yönelik algılarını belirlemek	2016-2017 eğitim - öğretim yılında devlet okullarında eğitim-öğretim gören 393 4. sınıf öğrencisi	Nitel araştırma modeli fenomenoloji deseni	Koruma ve saklama, eğitim – öğretim, mekânsal algı, nesne algısı diğer boyutu	Metaforlar; Koruma – saklama boyutuyla, eğitim – öğretim boyutuyla, mekânsal algı boyutuyla, nesne algısı boyutuyla müzeler ve diğer temalar.
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze ve Tarihi Mekân Kullanımının 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Algılarına Etkisi: Bir Eylem Araştırması & Servet Üztemur Erkan Dinç İsmail Acun & 2018	7. sınıf sosyal bilgiler öğretimi bağlamında müzeler ve tarihi mekân etkinliklerinin öğrencilerin sosyal bilgiler algılarını nasıl etkilediğini ortaya koymaktır.	Manisa ili Yunusemre ilçesindeki 36 kişilik 7. Sınıf öğrencileri & Manisa Müzesi ve Diğer 8 tarihi mekan	Nitel araştırma, Eylem araştırması	Kültür Tarih Müze Eğlence	Uygulamalar neticesinde öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik algılarında önemli değişiklikler ortaya çıkmıştır.

Tarih Bölümü Öğrencilerinin Alan Gezileri ve Müze Ziyaretleri ve Müzede Yapılan Etkinliklere Yönelik Görüşleri & Ayşegül Nihan Erol Şahin Cemil Cahit Yeşilbursa & 2018	Tarih bölümü öğrencilerinin alan gezileri ve müze ziyaretleri ile müzede yapılan etkinliklere yönelik görüşlerini incelemek	2016-2017 eğitim öğretim yılında Ankara'da bir devlet üniversitesinin Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde okuyan 20 öğrenci & Çengelhan Müzesi	Nitel araştırma Yöntemi fenomenolojide seni	Heyecan Şaşkınlık/ tuhaf İlgi ve dikkat Merak Mutlu Eğlenceli Güzel sıra dışı ilginç	Katılımcıların müze etkinlikleri güzel, heyecanlı, sıra dışı, şaşkınlık verici, tuhaf, mutlu eden, ilginç, ilgi ve dikkat çeken ve merak uyandırıcı olarak buldukları sonucuna ulaşılmıştır.
Öğretmen Adaylarının Müze Eğitimi Ve Uygulamaları Dersi Kapsamında Yaratıcı Yazma Etkinliğine Yönelik Görüşleri & Serdar Tuna & 2018	Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı 4. Sınıf öğrencilerinin Müze Eğitimi dersi kapsamında gerçekleştirilen yaratıcı yazma etkinliğine yönelik görüşlerini belirlemek	25 öğretmen adayı & Burdur Baki Bey Konağı &	Nitel araştırma yöntemian olgubilim deseni	Yaratıcı İlgi çekici Eğlendirici Bilgilendirici	Öğretmen adayı öğrenciler, müze eğitimi kapsamında yapmış oldukları yaratıcı yazma etkinliğini; empati becerisini, merak duygusunu ve hayal gücünü geliştirici, yaratıcı, ilgi çekici, eğlenceli, bilgilendirici ve uygulanabilir bulmuşlardır.
Öğretmenlerin Müzelerin Öğrenme Ortamı Olarak Kullanımına İlişkin Görüşleri & Rukiye Dilli & 2017	Ana okul, ilkököl ve ortaokul öğretmenlerinin müzeleri öğrenme ortamı olarak kullanımına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi	102 öğretmen	Nitel araştırma yöntemi durum çalışması modeli	Eğlenceli, Etkili, Kalabalık,	müze gezilerinin öğretme stratejilerini çeşitlendirmek için kullanılmasının öğrencilerin motivasyonlarını arttırdığı görülmüştür.
Güzel Sanatlar ve Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Müze ve Sanat İlgilerinin İncelenmesi & Orhan Taşkesen, Funda Naldan, Ebru Güler & 2017	Güzel Sanatlar Lisesi ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin sanata ve müzelere olan ilgilerini araştırmaktır	Anadolu Lisesinden 144, Güzel Sanatlar Lisesinden 98 olmak üzere toplam 242 öğrenci	İlişkisel tarama modeli	-	GSL'nin sanat ilgisinin AL öğrencilerine göre anlamlı olarak yüksek olduğu, müze ilgisinde ise okul türüne göre anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır.
Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin 'Müze' Kavramına İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar & Kerem Bozdoğan Ali Murat Sünbül & 2016	7.sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi kapsamında "müze" kavramına yönelik algılarını ve bakış açılarını belirlemek	2014- 2015 eğitim öğretim yılında Kayseri'de bulunan resmi bir ortaokulda öğrenim gören 92 yedinci sınıf öğrencisi	Nitel araştırma olgu bilimi Deseni	Bilgi kaynağı Tarihi hazine Eğitici bir okul, Sır barındırır ev Sıkıcı ve eğlencesiz oda,	Müze kavramına ilişkin katılımcıların ürettiği metaforlar; tarih, kitap, öğretmen, bilgi kaynağı ve tarih kitabı.
Okul Öncesi Dönem Çocuklarla Yapılan Müze Gezilerinin Çocukların Müzelerle Karşı Olumlu Duygu Ve Bilgi Düzeylerine Etkisi & Asude Dağal Dilan Bayındır & 2016	okul öncesi dönem çocuklar ile yapılan müze gezilerinin çocukların müze gezilerine karşı gösterdikleri olumlu duygu durumu ve bilgi düzeyi üzerindeki etkilerini incelemek	4 farklı anasınıfında eğitim alan 58 çocuk & Rahmi Koç Müzesi, İstanbul Modern ve Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi	Nitel araştırma Görüşme	-	Araştırma sonucunda, 5-6 yaş grubu çocuklarının müze gezilerine katılma konusunda olumlu duygulara sahip oldukları, gezilere katılmamın ise özellikle çocukların bilgi düzeylerinde olumlu etkileri olduğu görülmüştür.
İlköğretim 6. Sınıf Görsel Sanatlar Dersinde Müze Kaynaklı İşbirliğine Dayalı Öğretim Yönteminin Öğrenci Kazanımlarına Etkisi & Çağatay Akengin & 2014	Araştırmanın amacı Görsel Sanatlar Dersinde müze kaynaklı işbirliğine dayalı öğretim yönteminin öğrenci başarısına etkisini belirlemek	Ankara Hayri Erişen İlköğretim Okulu 6. sınıfta eğitim görmekte olan 61 öğrenci & Cermodem	Deneysel metot	-	Müze kaynaklı işbirliğine dayalı öğretim yönteminin, öğrencilerin başarılarını arttırdığı ve öğrenci kazanımlarına katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Gezilerinin Tarihi Ve Kültürel Değerlerin Kazandırılmasındaki Önemi & Ali Meydan Akif Akkus & 2014	Sosyal Bilgiler öğretiminde müze gezilerinin, Tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki rolünü belirlemek	Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı 2011-2012 bahar yarıyılında Sosyal Bilgiler Öğretimi dersini alan 32 öğrenci	Nitel Yöntem Olgu bilim modeli	-	Araştırmada müze gezileri gibi etkinliklerin öğrencilerin derse olan ilgilerini arttırdığı, tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasında son derece etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Müze Temelli Yaratıcı Yazma Etkinliği: Bir Durum Çalışması & Ruhan Karadağ & 2013	Yazılı anlatım dersi kapsamında müze gezileri ve tarihi eser incelemelerine dayalı olarak gerçekleştirilen yazılı anlatım çalışmalarına ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerini belirlemek	2012-2013 öğretim yılı güz döneminde sınıf öğretmenliği programı I. sınıfta öğrenim gören ve yazılı anlatım dersini alan 74 katılımcı	Nitel araştırma yöntemi durum çalışması modeli	Sıra dışı Merak uyandırıcı Eğlenceli Heyecan verici Eğitici	Araştırma sonucunda sınıf öğretmeni adaylarının müze gezileri ve tarihi eser incelemelerine dayalı olarak gerçekleştirilen yazılı anlatım çalışmalarını sıra dışı, merak uyandırıcı, şaşkınlık yaratan, eğlenceli, özgünlüğü ortaya çıkaran ve farklı bir uygulama olarak gördükleri ortaya çıkmıştır.
Planlı Bir Müze Gezisinin İlköğretim Öğrencilerinin Tutumuna Etkisi & Ayşe Güler & 2011	Sanat Etkinlikleri dersi için geliştirilen müze eğitim paketinin öğrencilerin tutumlarına etkisini keşfetmek	kontrol grubunu oluşturan 38 öğrenci, deney grubunu 37 öğrenci & Anadolu Medeniyetleri Müzesi	Araştırmada deneysel desen kullanılmıştır	-	Planlı bir müze gezisi sonrasında deney grubu öğrencilerinin müzelere yönelik duygularında olumlu değişimin ve tutumlarında kalıcılığın sağlandığı görülmüştür.
İlköğretim Öğrencilerinin Müze Gezilerine ve Müzelerin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılmasına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi & Kaya Yılmaz Mustafa Şeker & 2011	İlköğretim öğrencilerinin müze gezilerine ve müzelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüş ve değerlendirmelerini ortaya koymak	Çalışmanın örneklem grubunu 6., 7. ve 8. sınıflarda öğrenim gören 210 öğrenciden oluşturmakta	Nitel araştırma Anket tekniği	-	Öğrencilerin müze gezilerine yönelik algılarının oldukça olumlu olduğu, müzelerin kendilerini çeşitli açılardan gelişmelerine yardım ettiğini düşündükleri ve müzelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasının gerekliliğine inandıkları görülmüştür.
MÜZELERDE DENEYİM VE HİZMET KALİTESİNE YÖNELİK ÇALIŞMALAR					
Müzelere Algılanan Hizmet Kalitesi Boyutları: Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi'nde Bir İnceleme & Mesut Kuralan Fatih Bayram 2018	Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatür Müzesi'ni ziyaret eden kişilerin, müzede sunulan hizmetlerden algıladıkları kaliteyi ve algılanan kalite ile memnuniyet düzeyi ve başkalarına tavsiye etme değişkenleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak	Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi ziyaretçileri arasından 500 ziyaretçi & Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatür Müzesi	Anket çalışması Faktör Analizi	Personel-ziyaretçi etkileşim boyutu Fiziksel mekân tanınırlık (ün)	Ziyaretçilerin memnuniyet düzeyleri incelendiğinde; her 10 kişiden yaklaşık 9'unun müze hizmetlerinden memnun olduğu belirlenmiştir.
Müzelere Hizmet Kalitesinin Memnuniyet Algısı ve Tavsiye Etme Niyeti Üzerindeki Etkisi: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Örneği & Ayşe Nevin Sert Sıla Karacaoğlu & 2018	Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne yönelik algılanan hizmet kalitesinin memnuniyet algısı ve tavsiye etme niyeti üzerindeki etkisini ölçmek.	449 Ziyaretçi & Anadolu Medeniyetleri Müzesi	Anket çalışması	Fiziksel özellikler, heveslilik, iletişim, tüketenler empati	Bulgular, ziyaretçilerin Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin hizmet kalitesine ilişkin genel olarak olumlu bir tutum sergilediklerini göstermektedir.
Güzel Sanatlar ve Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Müze ve Sanat İlgilerinin İncelenmesi & Orhan Taşkesen Funda Naldan Ebru Güler 2017	Çalışmanın amacı Güzel Sanatlar Lisesi ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin sanata ve müzelere olan ilgilerini araştırmaktır	Anadolu Lisesinden 144, Güzel Sanatlar Lisesinden 98 olmak üzere toplam 242 öğrenci	Nitel araştırma İlişkisel tarama modeli	-	GSL'nin sanat ilgisinin AL öğrencilerine göre anlamlı olarak yüksek olduğu, müze ilgisinde ise okul türüne göre anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Göreme Açık Hava Müzesi'ne Gelen Ziyaretçilerin Müze Deneyiminin Demografik Özelliklerine Göre Değişmesi & İbrahim Yılmaz Şule Ardiç Yetiş & 2016	Göreme Açık Hava Müzesi'ni ziyaret eden turistlerin yaşadıkları deneyimin hangi boyutlardan oluştuğu ve ziyaretçilerin demografik özelliklerine göre deneyimlerinin değişip değişmediğini belirlemek	163 ziyaretçi & Göreme Açık Hava Müzesi	Nitel metot Anket çalışması	Estetik Sosyal Eğlence Kaçış Eğitim Fantezi	Çalışma sonucunda estetik boyutu ve eğlence boyutuna verilen cevaplarla eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır.
Müzekart Kullanıcılarının Yarar Algıları Üzerine Bir Araştırma: Ayasofya Ve Topkapı Müzeleri Örneği & Sema Ekincek Reşat Arıca Begüm İlbay & 2015	Müze ve ören yerlerine ziyaretleri teşvik amacıyla tüketicilerin hizmetine sunulan Müzekart'ın kullanıcıların karta yönelik yarar algılarını incelemek	204 Ziyaretçi & Ayasofya M. Topkapı M.	Nitel araştırma anket tekniği	Eğlence yararı Kalite yararı Kolaylık yararı Keşfetme yararı Değer takdir yararı	Müzekart sahiplerinin müze ziyaretlerine ilişkin görüşleri dikkate alındığında tüketicilerin Müzekart'ı satın almadan önceki ve satın aldıktan sonraki müze ziyaret sayılarında artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Efes Ören Yeri Ziyaretçilerinin Müze Deneyimi Beklentilerini Belirlemeye Dönük Bir Araştırma & Serhat Harman Yılmaz Akgündüz & 2014	Efes Ören Yerini ziyaret eden yabancı ziyaretçilerin, müze deneyimi beklentilerini irdeleyerek müze yönetimi konusunda uygulayıcılara katkı sağlamak	Efes Ören Yeri & 295 yabancı ziyaretçi	Nitel yöntem	Kişisel özdeşim kurma, tarihsel hatırlatıcılık, kültürel eğlence kaçış	Müzelerde ziyaretçilerin beğenisine sunulan eserlerin özgünlüklerinin yanı sıra müzelerde atmosferin estetik bir şekilde kurgulanması ve sıklıkla kaçınılacak şekilde tasarlanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.
ÇEVRESEL FAKTÖRLERİN MÜZE ALGISINA ETKİSİNE YÖNELİK ÇALIŞMALAR					
Sergi Mekânları Doğal ve Yapay Aydınlatma Biçimlerinin Ziyaretçi Deneyimi ile Olan İlişkinin İrdelemesi & İlknur Türkseven Doğrusoy Yasemin Oksel Ferraris & 2015	Doğal ve yapay aydınlatma biçimlerine göre mekân algısının nasıl değiştiğini anlamak ve kullanıcının aydınlatma tercihlerini belirleyerek, ziyaretçi /izleyici odaklı tasarım bilgisi oluşturmak	Cermodern&Arkas Sanat Merkezi & 260 ziyaretçi	Nitel metot Gözlem ve anket tekniği	Büyük x küçük Geniş x dar Ferah x kasvetli Uyumlu x uyumsuz Güzel x çirkin Konforlu x konforsuz Çekici x itici Parlak x mat Aydınlık x karanlık	Doğal biçimde aydınlatılan CerModern sanat merkezindeki sergi mekânları, yapay olarak aydınlatılan Arkas Sanat Galerisi'nin sergi mekânlarına göre daha büyük, daha geniş, daha ferah, daha açık olarak değerlendirilmiştir

Yeter & Kurtdede (2018) tarafından hazırlanan 'İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Müze Metaforları' isimli çalışmada, ilkokul 4. Sınıf öğrencilerinin müze algılarını ölçmek amaçlanmış ve çalışma sonucunda müzelerin koruma saklama, eğitim öğretim, nesne algısı gibi kavramlarla ifade edildiği görülmüştür.

Bozdoğan & Sünbül (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışma öğrencilerin müze kavramına ilişkin bakış açısı ve algılarını belirlemek amacıyla yapılmış olup, çalışmada müze bilgi kaynağı, geçmişteki yaşantı, ansiklopedi, tarih, hazine, eğitici bir okul, sıkıcı ve eğlencesiz oda, geçmişi gösteren bir makine gibi kavramlarla ifade edilmiştir.

Üztemur & Dinç & Acun tarafından 2018 yılında yapılan 'Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze ve Tarihi Mekân Kullanımının 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Algılarına Etkisi: Bir Eylem Araştırması' isimli çalışmada ise müzeler kültür, tarih ve eğlence kavramları ile ifade edilmiştir.

'Planlı Bir Müze Gezisinin İlköğretim Öğrencilerinin Tutumuna Etkisi' başlığı ile 2011 yılında Güler tarafından yapılan çalışma müze eğitiminin öğrenci tutumuna etkisini

belirlemek amacı ile oluşturulmuş ve çalışma sonucunda müze gezilerin öğrenci tutumunda olumlu sonuçlar sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yılmaz & Şeker tarafından 2011 yılında hazırlanan çalışmada ise öğrencilerin müze gezilerine yönelik algılarını belirlemek için anket tekniğinden faydalanılmış ve genel algının olumlu olduğu sonucuna varılmıştır.

Dilli (2017) tarafından yapılan ‘Öğretmenlerin Müzelerin Öğrenme Ortamı Olarak Kullanımına İlişkin Görüşleri’ çalışmasında müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanımına ilişkin görüşlerin belirlenmesi amaçlanmış olup, görüşler; eğlenceli, etkili ve kalabalık sıfatları ile ifade edilmiştir.

Şahin & Yeşilbursa (2018) tarafından yapılan çalışmada ise tarih bölümü öğrencilerinin alan gezileri ve müze ziyaretleri ile müzede yapılan etkinliklere yönelik görüşlerini incelemek amaçlanmış ve öğrenciler bu etkinlikleri; heyecan, şaşkınlık/tuhaf, ilgi ve dikkat, merak, mutlu, eğlenceli, güzel, sıra dışı, ilginç kavramları ile ifade etmiştir.

Tuna (2018) tarafından yapılan ‘Öğretmen Adaylarının Müze Eğitimi Ve Uygulamaları Dersi Kapsamında Yaratıcı Yazma Etkinliğine Yönelik Görüşleri’ isimli çalışmada müzeler; yaratıcı, ilgi çekici, eğlendirici ve bilgilendirici kavramları ile ifade edilmiştir.

Karadağ (2013) tarafından ‘Müze Temelli Yaratıcı Yazma Etkinliği: Bir Durum Çalışması’ isimli çalışmada müzeler; Sıra dışı, merak uyandırıcı, eğlenceli, heyecan verici ve eğitici kavramları ile ifade edilmiştir.

Harman & Akgündüz tarafından 2014 yılında müze ziyaretçilerinin deneyimlerini tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen ‘Efes Ören Yeri Ziyaretçilerinin Müze Deneyimi Beklentilerini Belirlemeye Dönük Bir Araştırma’ isimli makalede müzeler; kişisel özdeşim kurma, tarihsel hatırlatıcılık, kültürel eğlence ve kaçış kavramları ile ifade edilmiştir.

Sert & Karacaoğlu tarafından 2018 yılında yapılan ‘Müzelerdeki Hizmet Kalitesinin Memnuniyet Algısı ve Tavsiye Etme Niyeti Üzerindeki Etkisi: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Örneği’ isimli çalışmada müzelerde hizmet kalitesi memnuniyet algısını belirlemek amacı ile gerçekleştirilmiş olup, “fiziksel özellikler”, “heveslilik”, “iletişim”, “tüketilenler”, “empati” memnuniyet algısını etkileyen faktörler arasında gösterilmiştir.

Yılmaz & Yetiş tarafından 2016 yılında yapılan ‘Göreme Açık Hava Müzesi’ne Gelen Ziyaretçilerin Müze Deneyiminin Demografik Özelliklerine Göre Değişmesi’ isimli çalışmada demografik özelliklerin müze algısına etkisi tespit edilmeye çalışılmış olup, müzeler estetik, sosyal, eğlence, kaçış, eğitim ve fantezi kavramları ile ifade edilmiştir.

Doğrusoy & Ferraris (2016) tarafından doğal ve yapay aydınlatmanın müze mekanlarında algıya etkisini ölçmek amacıyla gerçekleştirilen ‘Sergi Mekânlarında Doğal ve Yapay Aydınlatma Biçimlerinin Ziyaretçi Deneyimi ile Olan İlişkinin İrdelenmesi’ isimli çalışmada algı; büyük x küçük, geniş x dar, ferah x kasvetli, açık x kapalı, uyumlu x uyumsuz, hoş x nahış, güzel x çirkin, konforlu x konforsuz çekici x itici, parlak x mat, aydınlık x karanlık sıfat çiftleri ile ifade edilmiştir.

Literatür incelemesi yaparken ‘müze algısı’ anahtar kelimesi kullanıldığında birçok alandan çalışmaya ulaşıldığı için daha spesifik kaynaklara ulaşmak adına belirli anahtar kelimelerden faydalanılmıştır. Bu anahtar kelimelerle ulaşılan sınırlandırılmış kaynaklar arasından da kullanıcılar tarafından müzelerin nasıl ifade edildiğine yer verilmesi sebebiyle tablodaki çalışmalar seçilmiştir. Bu doğrultuda eğitim algısına yönelik çalışmalar kategorisinde yer alan makalelerden Güler (2011) tarafından gerçekleştirilen ‘Planlı Bir Müze Gezisinin İlköğretim Öğrencilerinin Tutumuna Etkisi’ başlıklı çalışma müze gezilerinin öğrenci tutumuna etkilerine değinirken, Tuna (2018) tarafından yapılan ‘Öğretmen Adaylarının Müze Eğitimi Ve Uygulamaları Dersi Kapsamında Yaratıcı Yazma Etkinliğine Yönelik Görüşleri’ isimli çalışmada ise müzeler; yaratıcı, ilgi çekici, eğlendirici ve bilgilendirici kavramlarına işaret etmektedir. Müzelerde deneyim ve hizmet kalitesine yönelik çalışmalar kategorisinde yer alan makalelerden Sert & Karacaoğlu tarafından 2018 yılında gerçekleştirilen ‘Müzelerdeki Hizmet Kalitesinin Memnuniyet Algısı ve Tavsiye Etme Niyeti Üzerindeki Etkisi: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Örneği’ isimli çalışma, müzelerde hizmet kalitesi-memnuniyet algısını etkileyen faktörlerden “fiziksel özellikler”, “heveslilik”, “iletişim”, “tüketilenler”, “empati” kavramlarına değinmektedir. Son olarak çevresel faktörlerin müze algısına etkisine yönelik çalışmalar kategorisinde yer alan, Doğrusoy & Ferraris (2016) tarafından gerçekleştirilen ‘Sergi Mekânlarında Doğal ve Yapay Aydınlatma Biçimlerinin Ziyaretçi Deneyimi ile Olan İlişkinin İrdelenmesi’ isimli çalışma ise doğal ve yapay aydınlatmanın müze mekânlarındaki algıya etkisini ölçmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada algı; büyük x küçük, geniş x dar, ferah x kasvetli, açık x kapalı, uyumlu x uyumsuz, güzel x çirkin, konforlu x konforsuz çekici x itici, parlak x mat, aydınlık x karanlık gibi sıfat çiftleri ile ifade edilmiştir.

Elde edilen veriler, müze algısına dayanan çalışmaların yoğun olarak müzelerde eğitim algısı ya da müze ve eğitim ilişkisi üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Bununla birlikte memnuniyet düzeyi ikinci sırada çalışılan konular arasında iken müzelerde algıyı etkileyen çevresel faktörlere yönelik çalışmalara çok az yer verildiği görülmektedir.

Eğitim algısı ile ilgili makalelerde, çalışmanın oluşum kurgusu ise genel olarak ya müze ziyaretinde öğrenci algısını ya da müzenin öğrenci tarafından nasıl ifade edildiğini gösteren ya da yarı deneysel yöntem ile oluşturulan, deney grubu ve kontrol grubu öğrencileri müze gezisi öncesi algı ve gezi sonrası algı tespitine yöneliktir.

4. Sonuç

Eğitimden kültürel aktiviteye birçok sebeple ziyaret ettiğimiz müzelere yönelik ziyaretçi ya da kullanıcı algısını son 20 yılda ülkemizde gerçekleştirilen makaleler üzerinden okumaya çalışan çalışma sonucunda elde edilen veriler; Eğitim Algısına Yönelik Çalışmalar, Müzelerde Deneyim ve Hizmet Kalitesine Yönelik Çalışmalar ve Çevresel Faktörlerin Müze Algısına Etkisine Yönelik Çalışmalar olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır. Ele alınan çalışmalar genel olarak nitel araştırma metodu kullanılarak oluşturulmuş olup, korelasyon çalışması ve deneysel metottan faydalanılan çalışmalara da rastlanmıştır.

Eğitim algısına yönelik çalışmalar en çok makalenin bulunduğu başlıktır. Bu çalışmalar genel olarak öğrencilerde müze algısı, müzeyi hangi kavramlarla ifade ettikleri, müze gezisi öncesi ve sonrası müzelere karşı algılarının, tutumlarının değişip değişmediği, müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanımı şeklinde kurgulanmıştır.

Müzelerde deneyim ve hizmet kalitesine yönelik çalışmalar ise Sert & Karacaoğlu (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da yer aldığı şekilde personel ziyaretçi etkileşimi, mekanın fiziksel özellikleri gibi kalite yönüyle ya da Harman & Akgündüz tarafından 2014 yılında gerçekleştirilen çalışmada yer aldığı üzere tarihsel hatırlatıcılık, kültürel eğlence ve kaçış kavramları gibi sözcüklerle kullanıcıların müze ziyaretleri sonucu deneyimlerini nasıl ifade ettikleri ya da deneyimi etkileyen faktörlerin neler olduğu yaklaşımlarıyla ele alınmıştır.

Çevresel Faktörlerin Müze Algısı Etkisine Yönelik çalışmalarda ise; ışık, renk, doku gibi çevresel faktörlerin müze algısını ne yönde ya da nasıl etkilediğini tespit etmeye çalışan araştırmalara yer verilmiştir. Bu etkilere yönelik algı ise sıfat çiftleri aracılığıyla tespit edilmiştir.

Çalışmalar sonucu elde edilen veriler doğrultusunda yapılabilecek ilk yorum, müze algısına yönelik çalışmalara eğitim alanında çokça yer verildiğidir. Bu durumda müzelerin eğitimde aktif olarak yer almaya başladığını, sadece koruma ve sergileme gibi edilgen bir işlev yerine eğitici, öğretici ve eğlendirici bir ortam olarak algılanmaya başladığı söylenilebilir.

Bununla birlikte müzelerin eğitici yönü ya da müzelerde eğitim algısı ile ilgili çalışmalar hep çocuklar ve öğrenciler ile sınırlı kalıp yetişkinler için müze eğitimine dayanan çalışmalara rastlanmamıştır. Bu konuda gerçekleştirilecek çalışmalar ile literatüre katkı sağlanabileceği düşünülmektedir.

Çalışma ile ulaşılan bir diğer sonuç ise; müze algısının ziyaret sıklığı ile ya da önceki ziyaretler ile doğru orantılı olarak olumlu yönde değiştiğidir. Genel olarak ise müze algısının olumlu olduğu, insanların müze ziyaretlerini boş zaman aktivitesinden ziyade daha verimli değerlendirdiği görülmektedir.

Çalışmadan elde edilen veriler doğrultusunda 2000'li yıllarda müze algısının güncel gereklilikler ve teknolojik gelişmelere paralel olarak değiştiği, müzelerin sadece eserlerin sergilendiği ya da korunduğu mekânlar olarak kalmayıp, eserden ziyade mekanların sergi unsuru olduğu, müzelerin salt koruma işlevi yerine eğitim, geçici sergi, konferans gibi işlevlere de hizmet ettiği aynı zamanda da sanal müze, interaktif müze gibi yeniliklerin alana girdiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ana hatlarıyla elde edilen bu sonuçlara göre müzeler ya da müzelerde ziyaretçi algısı konusunda araştırma yapacak araştırmacılar için öneriler ise; literatürde genel anlamda müzelerde tercih edilen malzeme, renk ve dokunun mekan algısına etkisi ile ilgili çalışmaların eksikliği olup bu alanda çalışma yapılabileceğidir.

Ayrıca çocuklarda müze algısı ile ilgili yapılan çalışmalarda sonuçlar genel olarak olumlu yönde olduğu için eğitim-öğretim müfredatlarına ya da ders planlarına bu tür aktivitelerin eklenmesi ve çocuklarda müze kültürü ya da bilincini geliştirmeye katkı sağlanması önerilmektedir.

Bununla birlikte çalışmada; zamanla ya da güncel gelişmeler ile müze algısının ve beklentilerinin değiştiği, algıyı etkileyen faktörlerin ise demografik özellikler; yaş, cinsiyet, meslek, sosyal statü, önceki ziyaret, ziyaret sıklığı, çevresel etmenler (doğal/yapay ışık) gibi faktörler olduğu sonucuna varılmıştır.

Yazarın Katkı Oranı

Sıra	Adı soyadı	ORCID	Yaziya katkısı
1	İpek YILDIRIM	0000-0001-8782-9943	1, 2, 3, 4, 5
*Katkı bölümüne ilgili açıklamanın karşılığına gelen rakam(lar) yazılmıştır.			
1. Çalışmanın tasarlanması 2. Verilerin toplanması 3. Verilerin analizi ve yorumu 4. Yazının yazılması 5. Kritik revizyon			

Kaynaklar

- Akça, S. (2020). Teknoloji ve Bilgi Çağında Müzeler: Türk Kütüphaneciliği Dergisi, 263-274.
- Akengin, Ç. (2014). İlköğretim 6.Sınıf Görsel Sanatlar Dersinde Müze Kaynaklı İşbirliğine Dayalı Öğretim Yönteminin Öğrenci Kazanımlarına Etkisi. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 178-188.
- Aslanoğlu, O. M. (2014). Zamanla Değişen Müze Tasarım Anlayışı ve Güncel Bir Örnek Olarak Mercedes-Benz Müzesinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ayaokur, A. (2014). Müzelerde Bilgi Yönetimi: Sadberk Hanım Müzesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Burton, C., & Scott, C. (2007). Museums: Challenges for the 21st Century. Museum Management and Marketing, ed. Sandel, R., & Janes, R. London: Tylor and Francis Group.
- Dağal, A., & Bayındır, D. (2016). Okul Öncesi Dönem Çocuklarla Yapılan Müze Gezilerinin Çocukların Müzelere Karşı Olumlu Duygu ve Bilgi Düzeylerine Etkisi. Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 264-281.
- Dilli, R. (2017). Öğretmenlerin Müzelerin Öğrenme Ortamı Olarak Kullanımına İlişkin Görüşleri. Milli Eğitim, 303-316.
- Doğrusoy, İ. T., & Ferraris, Y. O. (2015). Sergi Mekanlarında Doğal ve Yapay Aydınlatma Biçimlerinin Ziyaretçi Deneyimi ile Olan İlişkinin İrdelenmesi. Tasarım Kuram Dergisi, 52-62.

Ekincek, S., Arıca, R., & İlbay, B. (2015). Müzekart Kullanıcılarının Yarar Algıları Üzerine Bir Araştırma: Ayasofya ve Topkapı Müzeleri Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10-23.

Gerçek, F. (1999). *Türk Müzeciliği*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Güler, A. (2011). Planlı Bir Müze Gezisinin İlköğretim Öğrencilerinin Tutumuna Etkisi. *İlköğretim Online*, 169-179.

Harman, S., & Akgündüz, Y. (2014). Efes Ören Yeri Ziyaretçilerinin Müze Deneyimi Beklentilerini Belirlemeye Dönük Bir Araştırma. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 113-133.

Hasol, D. (2010). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, İstanbul: Yem Yayın.

Hooper-Greenhill, E. (2010). *Museums and Education. Purpose, Pedagogy and Performance*. Londra: Routledge.

ICOM, (2010). *Key Concepts of Museology*, ed. Desvallées, A. ve Mairesse, F. Singapur: Armand Colin.

Karabıyık, A. (2007). *Çağdaş Sanat Müzeciliği Kapsamında Türkiye'deki Müzecilik Hareketlerine Bir Bakış*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.

Karadağ, R. (2013). Müze Temelli Yaratıcı Yazma Etkinliği: Bir Durum Çalışması. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 507-526.

Karadeniz, C. (2020). Çağdaş Müze. *Güzel Sanatlar Teori, Güncel Araştırmalar ve Yeni Eğilimler*, ed. Yılmaz, M. Karadağ: İvpe, s: 144-173.

Kaya Yılmaz, M. Ş. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Müze Gezilerine ve Müzelerin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılmasına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21-39.

Keleş, V. (2003). *Modern Müzecilik ve Türk Müzeciliği*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1-17.

Kerem Bozdoğan, A. M. (2016). Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Müze Kavramına İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 107-127.

Kervankıran, İ. (2014). Dünyada Değişen Müze Algısı Ekseninde Türkiye'deki Müze Turizmine Bakış. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 345-369.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Tefriş Kurulu Başkanlığı. (1990). *Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği*.

Mesut Kurulgan, F. B. (2018). Müzelerde Algılanan Hizmet Kalitesi Boyutları: Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi'nde Bir İnceleme. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 375-410.

- Meydan, A., & Akkuş, A. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Gezilerinin Tarihi ve Kültürel Değerlerin Kazandırılmasındaki Önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 402-422.
- Sandel, R., & Janes, R. (2007). *Museum Management and Marketing*. London: Tylor and Francis Group.
- Sert, A. N., & Karacaoğlu, S. (2018). Müzelerdeki Hizmet Kalitesinin Memnuniyet Algısı ve Tavsiye Etme Niyeti Üzerindeki Etkisi: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 103-122.
- Şahin, A. N., & Yeşilbursa, C. C. (2018). Tarih Nölümü Öğrencilerinin Alan Gezileri ve Müze Ziyaretlerine ve Müzede Yapılan Etkinliklere Yönelik Görüşleri. *Turkish History Education Journal*, 555-577.
- Taşkesen, O., Naldan, F., & Güler, E. (2017). Güzel Sanatlar ve Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Müze ve Sanat İlgilerinin İncelenmesi. *Journal of Strategic Research in Social Science*, 1-14.
- Tuna, S. (2018). Öğretmen Adaylarının Müze Eğitimi ve Uygulamaları Dersi Kapsamında Yaratıcı Drama Yazma Etkinliğine Yönelik Görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 262-270.
- Üztemur, S., Dinç, E., & Acun, İ. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze ve Tarihi Mekân Kullanımının 7.Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Algılarına Etkisi: Bir Eylem Araştırması. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 135-168.
- Worts, D. (2006). *Measuring Museum Meaning: A Critical Assesment Framework*. *The Journal of Museum Education*, 41-49.
- Yeter, F., & Fidan, N. K. (2018). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Müze Metaforları. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 173-194.
- Yılmaz, İ., & Yetiş, Ş. A. (2016). Göreme Açık Hava Müzesi'ne Gelen Ziyaretçilerin Müze Deneyiminin Demografik Özelliklerine Göre Değişmesi. *Disiplinlerarası Akademik Turizm Dergisi*, 44-59.
- Zülfikar, A.B., & Ediz, Ö. (2020). Değişen Müze ve Müzecilikte Sergilemenin Teknoloji Boyutunun İncelenmesi: Bursa Panorama Müzesi Örneği. *LYCUS Dergisi*, 67-100.

Frank Gehry ve Gehry Mimarlığının Dili

Frank Gehry and The Language of Gehry Architecture

Çağla ÖZ¹, Yasemin ERKAN YAZICI²

Gönderilme Tarihi: 28.03.2021 - Kabul Tarihi: 10.05.2021

Özet

Çalışmanın başlangıç noktası mimarlık mesleği içerisinde sıkça kullanılan “bilinirlik” ile neticelenen “mimari dil” kavramına ulaşma üzerinedir. Dilin genel bir kavram niteliği taşıdığı göz önünde bulundurularak bu doğrultuda her disiplinin kendine özgü bir dilinin olduğu söylenebilir. Mimarlar yapma bir dil olan mimari temsil dilini kullanarak fikirlerini aktarırlar. Bu dilin zaman içerisinde birçok etmen nedeniyle değişmesi sonucunda az sayıda mimarın herkesçe kabul gören mimari dili oluşmaktadır. Bu çalışma “uluslararası bilinirliğe sahip mimarların belirgin bir mimari dili vardır” hipotezini doğrulamak üzere kurgulanmıştır. Çalışma kapsamında uluslararası bilinirliğe sahip mimar Frank Gehry incelenmiştir. Gehry’nin medya ve literatürde yer alan verilerinin söylem analizi yöntemiyle irdelenmesi ve mimari dilinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Elde edilen sonuçlar çalışmanın hipotezini doğrular niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: *Mimari dil, bilinirlik, kod.*

Abstract

The starting point of the study is to reach the concept of "architectural language", resulting in "recognition", which is frequently used in the architectural profession. Considering that language is a general concept, it can be said that each discipline has its own unique language. Architects express their ideas by using the language of architectural representation, which is an artificial language. As a result of the change of this language due to many factors over time, the widely accepted architectural language of a small number of architects is formed. This study was designed to validate the hypothesis that "architects with international recognition have a distinct architectural language". Within the scope of the study, the internationally reknown architect Frank Gehry was examined. It is aimed to examine Gehry's data in the media and literature with the discourse analysis method and to reveal his architectural language. The results obtained confirm the hypothesis of the study.

Keywords: *Architectural language, recognition, code.*

Atf: Öz, Ç. ve Erkan Yazıcı, Y. (2021). Frank Gehry ve Gehry Mimarlığının Dili. *Modular Journal*, (4)1, 46-61.

¹ İstanbul Kültür Üniversitesi, Mimarlık Yüksek Lisans Programı, cagla0913@gmail.com | ORCID: 0000-0003-2629-0491

² İstanbul Kültür Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, y.erkanyazici@iku.edu.tr | ORCID: 0000-0002-1175-8445

1. Giriş

İnsanoğlu çevresiyle bağ kurabilmek için sözlü veya sözlü olmayan çeşitli iletişim türlerine ihtiyaç duymaktadır. Bu iletişimi dil aracılığıyla kurmanın yanı sıra; görsel sanatlar içerisine giren mimari, resim ve heykel ile fonetik sanatlar olarak adlandırılan edebiyat ve müzik ile son olarak birbiriyle bağlantılı olan ritmik ve karma sanatlar başlığı altında birleşen bale ve tiyatro ile de sağlamak mümkün olmaktadır. Bu iletişim türleri neticesinde kişi duygu ve düşüncelerini çevresine aktarabilme şansına sahip olurken öte yandan ise doğrudan veya dolaylı şekillerde öğretme ve öğrenme olgularını gerçekleştirmektedir.

Toplumlara yön veren mimari, bir iletişim biçimi olmakla beraber aynı zamanda bir sembol olarak da kabul edilmektedir. Mimarlık, kavramlar ve simgeler ile sürdürülen bir iletişim türüdür (Aksoy, 1987) ve mimarlar bu iletişimi biçimlerle aktarmakta olup, eğitim ve meslek hayatlarını idame ettirmek amacıyla aktif şekilde kullanılmaktadırlar (Onat, 2010). İletişim türü olarak mimarlık stabil ve keskin bir özelliğe sahip değilken; başta mimarın kişiliği ve iç dünyası olmak üzere; kültür, sosyal oluşumlar, inanç ve yaşam biçimleri öncülüğünde değişkenlik göstermektedir (İzgi, 1999; İnceoğlu ve İnceoğlu, 2004). Tüm bu nedenselliklerin harmanlanması neticesinde mimarın kendine özgü dili, bir başka deyişle çizgisi oluşmaktadır ve bu çizgi mimarın varoluş mücadelesini yansıtmaktadır (Fischer, 2015). Bu mücadele neticesinde ortaya çıkan eserler ise amaç ve yöntem açısından farklılıklar gösterse de, her bir eser yarına kalma mücadelesini temsil etmektedir. Bununla birlikte mimarlık disiplini içerisinde durdurulamayacak bir değişim söz konusu olmaktadır. Zaman içerisinde birçok yapı tasarlanıp inşa edilirken, diğer bir taraftan ise yapılan eserler mevcut konumunu ve varlığını kaybetmektedir. Bunların dışında tutabileceğimiz yapılar ise büyük bir meydan okumayla insanlara hizmet etmeye devam etmektedir. Bu yapıları diğerlerinden ayıran özelliğin özgünlük olduğu söylenebilir (Tanyeli, 2001). Modern dünya için önemli bir kavram haline gelen özgünlük; önceden deneyimlenmiş olana karşın mutlak imgelem aracılığıyla yeni ve var olmamış ürünü oluşturma eylemidir (Akarsu, 1998).

Bu çerçevede özgünlük özelliğini taşıyan çok sayıda yapı ve mimardan söz etmek mümkün değildir. Günümüz mimarlık çerçevesinden bakıldığında belirli kazanımlar sonucunda mimari dilini oluşturmuş isimlere ulaşmak mümkündür. Bu kişiler arasında tasarladığı ikonik yapılar ile uluslararası bilinirlik kazanan Frank Gehry konumuyla dikkat çekmektedir. Yapılan çalışma “uluslararası bilinirliğe sahip mimarların belirgin bir mimari dili vardır” hipotezini doğrulamak üzere kurgulanmıştır. Bu doğrultuda çalışma kapsamında uluslararası bilinirliğe sahip mimar Frank Gehry ele alınmış, mimarın mimari dilinin oluşma süreci söylem analizi yöntemiyle irdelenmiş, mimari dilinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Söylem analizinde; eskizler, yaşamına ait detaylar (iş-özel), mimarın kendisinin yazdığı ya da başkalarının onun hakkında yazdığı kitaplar, makaleler, bildirimler, şirketlerine ait web siteleri, mimar ile bütünleşmiş ya da onu tanımlayan söylemler / manifestolar kullanılmıştır. Analiz aşamalarında Frank Gehry ve mimarisine, Charles Jenks’in çalışmalarından faydalanarak belirli kodlar atanmış, süreç içerisinde geçirilen kırılmalar açığa çıkarılmış ve mimari dili çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışma ile mimar-mimari dil ilişkisi üzerine yeni bir bakış açısı kazandırılarak, bilgi üretimine bir alt yapı sağlanması hedeflenmiştir.

2. Frank Gehry'nin Hayatı ve Eğitimi

Thelma Goldberg'in anne ve babası kendisi dört yaşlarında Polonya'dan göç edip Toronto'ya yerleşmiştir. Thelma - Irvin Goldberg evliliği sonucunda Gehry, Kanada'nın Toronto kenti içerisinde yer alan bir maden kasabası olarak anılan Timmins'de Ephraim Goldberg olarak 28 Şubat 1929 yılında doğmuştur. Doğumuyla birlikte sahip olduğu Ephraim Goldberg ismini büyükbabasının geleneklerini sürdürmesi ve sinagogun başkanlığını yapması nedeniyle bir süre daha taşıyan Gehry, gençlik döneminin büyük bir kısmını Yahudilik karşıtlığı güden Ontario'da geçirmiştir. Bu süreç içerisinde uğramış olduğu psikolojik şiddet neticesinde adını ve soyadını değiştirerek Frank Owen Gehry ismini kullanmaya başlamıştır (Goldberger, 2017).

Gehry çocukluk döneminde yaşatları ile çok yakın ilişkiler kuramazken, büyükannesinin her perşembe canlı sazan pazarından aldığı balık ile pişirilene kadar küvet içerisinde oynayarak vakit geçirmiştir. Edindiği bu hobi neticesinde hem balıkların anatomisini çözümlenmiş hem de balıkları takıntı haline getirmiştir. Büyükannesinin balık konusundaki etkisine karşın büyükbabasının da seçimlerinden faydalanan Gehry, büyükbabasının sahip olduğu hırdavat dükkanında on ila on yedi yaşları arasında yarı zamanlı olarak çalışmıştır. Bu ailevi getiri sonucunda Gehry; çivi, vida, cıvata, çekiç, testere, kerpeten, boru, zincir, çit teli, çatı malzemeleri, boya, cam gibi bilinen hırdavat malzemeleri hakkında bir donanım kazanmıştır. Edinilen donanım sonucunda Gehry, malzemelerin genel özelliklerini öğrenmiş, bahsi geçen ve diğer tüm malzemelerin doğasıyla alakalı yaşam boyu sürecek bir merak edinmiştir (Cobb, 1986).

Thelma ve Irving Goldenberg'in mimarlık alanı ile ilgisi olmamasına karşın ikisinin de sanata yatkınlıkları bulunmaktadır. Thelma Goldenberg Hamburg Enstitüsü ve Toronto Konservatuarında müzik eğitimi alarak yerel bir Alman İbrani tiyatrosunda görevlendirilmiştir. Irving Goldenberg ise Manhattan'ın yoksul bir mahallesinden gelerek dövüşçü bir çocuk olarak yetişmiş ve sokak dövüşlerinden altın eldiven saygınlığına sahip iyi bir boksör olmayı başarmıştır. Boksörlüğün yanı sıra Toronto'da manav dükkânında çalışan Irving Goldenberg, sebzelerden yaptığı Amerikan bayrağı şeklindeki düzenlemesi ile ulusal bir vitrin tasarımı yarışmasında ödül kazanmıştır. Tüm bu durumlar sonucunda Frank Gehry, annesinin katkılarıyla müzik ile tiyatroya ilgi duyarken babasının teşvikiyle de bir dönem boksörlük yapmış ve tam temas karate branşında kemer sahibi olmuştur. Ayrıca anne ve babası sanatsal yönlerinin gelişmiş olması nedeniyle Frank Gehry ve kız kardeşi Doreen'ı da sanatın farklı dallarına yönlendirmiştir (Cobb, 1986).

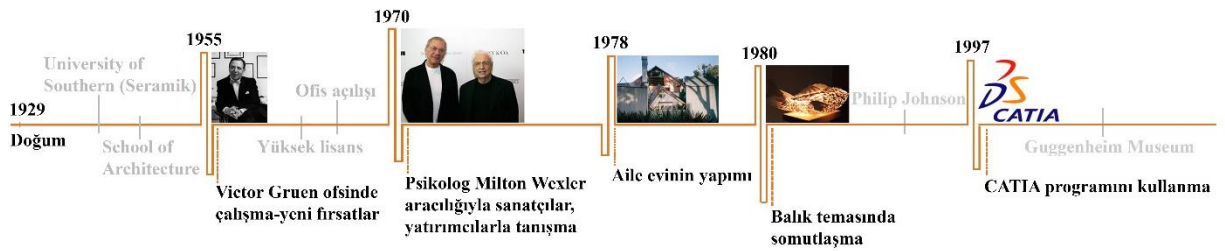
Yaşadıkları bölge halkının Yahudilere duyduğu önyargı sebebiyle Frank Gehry ergenlik döneminde birçok ayrımcılığa maruz bırakılmıştır. Bu süreç içerisinde kendisine akranları tarafından "balık" takma adı verilmiştir. Bu durumu başlangıçta anlamlandıramayan Gehry, sonrasında bu lakabın Hristiyan sembolü olması neticesinde Anti-Semitist düşüncelerin ışığında konulduğunu kavramıştır (Cobb, 1986). Okulunu dışlanma duygusuyla sürdüren Gehry'nin ailesinin maddi durumu savaş sebebiyle 1940 yılında bozulmuş ve öte yandan bu süre zarfında Irving Goldenberg kalp krizi geçirmiş, soğuk havaya karşı hassasiyet göstermiştir. Tüm yaşanan negatif durumlar neticesinde Goldenberg ailesi Güney Kaliforniya'da yer alan Los Angeles kentine taşınmak durumunda kalmıştır. Yaşanan çaresizlikler o zamanın koşullarında olumsuz olarak

nitelendirilse de Gehry'nin Los Angeles'da hayatını idame ettirmesi mimari bakış açısını oluşturup, geliştirmesine aracılık etmiştir. 1947 yılında ailenin ülke değiştirmesi sebebiyle Frank Gehry Kanada'da eğitim gördüğü Bloor Collegiate Institute adlı liseyi bırakmak durumunda kalmış, maddi yetersizlikler sebebiyle zorunlu olarak iş hayatına atılmıştır (Goldberger, 2017). Eğitiminin yetersiz olması sebebiyle ilk olarak kamyon şoförlüğü yapan Gehry, sonrasında ise içki dükkanında çalışmıştır. Bu duruma kayıtsız kalmayan akrabaları aracılığıyla kahvaltı veren bir kafeteryada dağıtım personeli olmuş ve bu esnada Hollywood ünlüleri ile tanışıp yakın ilişkiler kurma fırsatı yakalamıştır. Ayrıca bu alanda çalışırken müşterilerinden birinin kızı olan Anita Snyder ile 1952 yılında evlenmiş ve bu evlilik maddi sıkıntıların azalmasına olanak sağlamıştır. Bu durum neticesinde Gehry'nin çok sıkı çalışmasına gerek kalmamış ve Gehry Los Angeles City College'da seramik, sanat tarihi gibi birçok farklı dalda eğitim alabilme şansı elde etmiştir. Burada gece derslerine katılan Gery eğitimini tamamlayıp 1949 yılında University of Southern California'ya seramik bölümü lisans öğrencisi olarak kabul edilmeyi başarmıştır. Üniversitedeki danışmanı seramik bölümü profesörü Glen Lukens, Gehry'nin hayat gidişatının değişmesinde etkili olmuştur. Profesör Lukens, Gehry'nin tasarım alanındaki potansiyelini fark edip, Gehry'yi mimarlık bölümüne yönlendirmiş ve School of Architecture'a kabul edilmesine aracılık etmiştir. 1951-1954 yıllarını kapsayan üniversite dönemi içerisinde fotoğraf, müzik, edebiyat ve grafik tasarım ile de ilgilenen Gehry, okulun kültür dergisine de çizimleriyle katkıda bulunmuştur. Okulun son döneminde Victor Gruen'in şirketinde stajyer olarak çalışma fırsatı yakalayarak sektör içerisinden birçok değerli isim ile tanışmıştır. Gruen'in şehir planlamasına olan hakimiyetinden etkilenen Gehry, sonrasında onun teşvikiyle Harvard University'de özel öğrenci olarak şehir planlama derslerine katılmıştır. Yüksek lisans eğitiminde Joseph Hudnut'tan (1886-1968) dersler almanın yanı sıra kendisiyle eski Boston mahallelerini dolaşma fırsatı yakalamış ve Avrupalı modernistleri özellikle de Le Corbusier'i gerçekleştiren geziler aracılığıyla keşfetmiştir. Şehir planlama alanında almış olduğu eğitimini 1956'da tamamlayan Gehry, mezuniyetinin ardından 1957 yılında Los Angeles'e geri dönerek 1960 yılına kadar Victor Gruen ile çalışmayı sürdürmüştür. 1960 yılında yeterli değeri görmediğini ve hak ettiği parayı kazanmadığını düşünen Gehry, Los Angeles'dan taşınma kararı almıştır. Bu durumu fırsata çevirmek amacıyla Gehry, Hudnut'ın mimarlık tarihine olan farklı yaklaşımlarının etkisiyle de bir süre Avrupa'da yaşamayı hedef edinmiştir. Karısı Anita ve iki kızı ile beraber 1961'de Paris'e taşınarak, mesleki deneyim kazanabilmek için Andre Remonet'in (1908-1998) ofisinde yaklaşık bir yıl çalışmıştır ve bu süre zarfında Le Corbusier'in La Tourette manastırına ve Ronchamp Şapeli'ne hac ziyaretlerinde bulunmuş, ayrıca Balthasar Neumann'ın Alman Barok üsluptaki yapılarını da gözlemlemiştir (Cobb, 1986).

1962 yılında Fransa'daki aktif meslek hayatını noktalayan Gehry, Los Angeles'a geri dönerek kendi ofisini kurmuştur. Dört yıl boyunca iş hayatı ve evliliğinde sorunlar yaşayan Gehry, 1966 yılında eşinden ayrılık kararı almıştır. Mesleki hayatının yanı sıra özel hayatının istediği gibi şekillenmemesi sebebiyle 1970 yılında psikolog arkadaşı Milton Wexler ile görüşmeye karar vermiştir. Bu doğrultuda özel yaşamındaki sorunları çözmek için katıldığı seanslarda Wexler'in danışanları olan ressam, heykel sanatçısı, yazar, aktör gibi yaratıcı sanatlarla ilgilenen insanlar ve sponsorlarla tanışma fırsatı yakalamıştır. Bu fırsat neticesinde 1970 ve 1980 yılları arasında kendisini besleyen

Gehry, Philip Johnson'ı (1906-2005) akıl hocası olarak hayatına kazandırmıştır. Bu değişim hayatını iyi anlamda şekillendirmiş olup, yeni bir evlilik yapmasına ve meslek hayatında başarıya ulaşmasına olanak sağlamıştır. Bu dönem içerisinde yalnızca kendini tanımak amacıyla Gehry Residence'sı yeniden tasarlamış ve malzeme seçimi, eklektik formların biçimi, uyum içinde patlama gibi sebeplerden ötürü beklenmedik bir şekilde ilgi görmüştür. Gördüğü ilgi ile birlikte hayatı içerisinde önemli bir yer edinen balık formunu da tasarımlarına aktarmıştır. Yaşamının her döneminde popüler olan yerine talep görmeyen malzemeleri kullanmayı hedef edinen Gehry, bu tavrı ile önyarguların kırılabilmesine odaklanmış ve 1997 yılında tasarım araçları arasında bilgisayar tabanlı uygulama programı olan CATIA³'yü kazandırarak, dinamik yapılar kurgulamayı başarmıştır (Cobb, 1986).

Frank Gehry'nin özel/iş yaşamı analiz edildiğinde; Victor Gruen'in ofisinde çalışma fırsatı yakalayıp deneyimlerinden faydalanma, Psikolog arkadaşı Milton Wexler'a danışan olarak gitmesine karşın yatırımcılar ile tanışma, Gehry Residence'ı yeniden tasarlayıp beklenmedik bir bilinirlik yakalama, hayatı içerisinde hep varlığını sürdüren balık ve balık formunu somutlaştırıp özgürleşme ve tasarladığı yapılarına tam olarak görsellik kazandırabileceği bilgisayar tabanlı tasarım ve uygulama programı olan CATIA'yı keşfetme şeklinde beş farklı kırılma noktası belirlenmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Frank Gehry'nin Özel/iş Yaşamındaki Kırılma Noktaları
(Yazar¹ tarafından görselleştirilmiştir)

Frank Gehry'nin özel/iş hayatında yaşadığı kırılmalar beraberinde yapılarındaki kırılmaları getirmiş, bu değişim ve gelişim ise takdir toplamıştır. İlk olarak 1989 yılında mimarlığın nobeli olarak adlandırılan Pritzker Architectural Prize ödülüne layık görülen Gehry; 1992 yılında barış ve refahı temsil etmesiyle bilinen Praemium Imperiale ödülüne, 2000 yılında ise İngiliz Hükümdarı adına verilen Royal Gold Medal ödülüne sahip olmuştur. Bu uluslararası alanda kendini ispatlamış ödüllerin yanı sıra Frank Gehry, yirmi ödülü daha mimari kariyerine kazandırmıştır (Url-1).

³ <https://www.arceplm.com/dassault-systemes/catia/> göre: Fransız Dassault Systèmes şirketi tarafından geliştirilen bir yazılım olan CATIA; Tasarım, Mühendislik ve Sistem Mühendisliği uygulamaları, günümüzde belirli sanayi ihtiyaçlarını karşılamakta ve Dassault Systèmes 3DEXPERIENCE Platformu tarafından desteklenmektedir.

3. Frank Gehry'nin Tasarım Yaklaşımı ve Kod Çalışması

Mimarlık alanında diyagramlar ve şemalar büyük önem teşkil etmekte olup, form ve malzemenin yanı sıra konsept, kavram, akım, dil gibi birçok etmeni içerisinde barındırmaktadır. Bu doğrultuda Charles Jencks'de somutlaştırdığı kitaplarında sürekli olarak revize ettiği diyagramlara yer vermektedir. Jencks oluşturduğu diyagramlarda mimarları temsil eden akım, mimari felsefe, malzeme, teknoloji gibi kodları görselleştirmektedir. Frank Gehry'nin de yer aldığı bu diyagramlar içerisinde ismine karşılık gelen kodlar dekonstrüktivizm, biyomorfik, Bilbaoizm – Bilbao efekt, kaydırılmış eksenler şeklinde sıralanmıştır (Jencks, 2011). Bu çalışma kapsamında Jencks'in ele aldığı kodların dışında kalan ve Frank Gehry ile mimari dilini tanımlayan kodlar deşifre edilmektedir.

Güncel mimarlık çerçevesinde önemli bir yere sahip olan Frank Gehry, meslek içerisinde bilinirlik elde etmek amacıyla birçok yapıya imza atmıştır. Tasarım anlayışını mesleki deneyimiyle şekillendiren Gehry, günümüzdeki konumuna ulaşmak için projelerinde ikonik formlara eğilim göstermiştir. Bu durumla ilgili olarak bir röportajında “Bilbao ile Frank Gehry yapıları yapmam gerekiyordu böylelikle bir şekilde burada yeni bir kapı açtım.” ifadesini kullanmış ve süreç içerisindeki diğer projeleri için “Biz Frank Gehry istiyoruz.” veya “Bu yeterince Gehry binası değil” söylemleriyle karşılaştığını dile getirmiştir. Frank Gehry'nin oluşturduğu tasarım anlayışı ve kişilerce sergilenen tavır “Frank Gehry” adının bir markaya dönüştüğünü kanıtlar nitelikte olup tasarım yaklaşımının irdelenmesi gerekliliğini zorunlu kılmıştır (Jencks, 2005).

Fark edilir formları yenilikçi bir tarz ile şekillendiren Gehry, erken dönem yapılarında çıkış noktası olarak gördüğü Los Angeles'ı ve şehrin gelişimi ile yapaylığını esin kaynağı olarak kullanmıştır. Sıradan malzemeler olarak değerlendirilen kontrplak, tel örgü çit ve oluklu metalden; kübist esinli yapılar tasarlamak için yararlanmıştır. Bu süreç içerisinde daha küçük projelerde çalışması akımının tam olarak ortaya çıkmasını engellerken, büyük projelere yönelmesi ile yapılarında dekonstrüktivist öğeler içerisinde yer alan dalga ve çizgilerde yoğunlaşma gözlemlenmiştir.

Parçalanma etkisini sıkça kullanması sebebiyle dekonstrüktivist kabul edilmesine karşın Gehry, bu akımın hem sadece parçalara ayırıp birleştirmekten ibaret olmadığına dikkat çekmiş hem de dogmatik kalıpları içerisinde sıkışmamayı tercih etmiştir. Tasarımının ilk aşamasında göz önünde birbiri ile bağlantısı olmayan objeler, yapılar ve farklı zaman, stil ve dokuda inşa edilmiş strüktürler var olurken, bu durum Frank Gehry'de karmaşa yaratmanın aksine bütüncül bir perspektif oluşturmaktadır. Oluşan bu perspektif aracılığıyla kullandığı öğelerin ölçeklerinde değişikliklere giderek, yeni heykelsi veya temel geometrik formlar ile grafik biçimsel bir kurgu elde etmektedir (Bruggen, 1997). Bu kurguyu elde ederken modernizmin eksik kaldığı kabuk kısmına oldukça önem vermekte ve bir nevi binanın fonksiyonunu geri plana atmaktadır. İkinci planda yer alan fonksiyon çözümünün sonlanışını ise “The Moment of Truth” olarak nitelendirmektedir. Bu aşamadan sonra Gehry, yeniden form kısmına odaklanmakta ve kabuğun etkisini tanımlaya çalışmaktadır. Bu durumu ise “Then What Effect” olarak adlandırmaktadır. Gehry sahip olduğu tutumu ile yapının tümüne tek defaya özgü;

ifadeci, plastik nitelikleri yüksek bir form kazandırmak için çabalar ve ekspresyonist akım ile tasarım yaklaşımı arasındaki ilişkiyi netleştirir (Özer, 2010).

Frank Gehry ekspresyonizm akımının savunucuları gibi mimaride hareket kavramını temel almakta ve bu durumu balık teması üzerinden somutlaştırmaktadır. Balıkların hareketinin kendisini büyülediğini ve bu doğrultuda balık anatomisi üzerine yapmış olduğu araştırmaların mimari anlayışındaki hareket prensibini pekiştirdiğini vurgulamaktadır. Kendisi ile aynı jenerasyonda yer alan meslektaşlarının neoklasik akımı içerisinde şekillenmelerine karşı çıkan Gehry, tepkisini balık formunu dışa vurarak göstermiştir. Bu doğrultuda toplumların ve olanakların değişim sergilediği bir dünyada Grek tapınaklarının kopyalanıp yeniden inşa edilmesine anlam veremeyerek, insanlık öncesine uzanmayı kendisine hedef edinmiştir. Bunun için insandan milyonlarca yıl fazla geçmişe sahip olan balığı örnek alarak, balık formunu saplantı haline getirmiştir (Özer, 2010). Frank Gehry mimari dilinde imza niteliği taşıyan balık formunu; sadece katı halde göstermemiş, aynı zamanda balıkların yüzüş hareketlerini soyutlaştırarak da ifade etmiştir. Aşağıdaki çizelgede (Şekil 2) Frank Gehry'nin tasarımlarında balığın doğal hareketlerinin yer aldığı kıvrımsal formlara dikkat çekilmektedir.

Şekil 2. Frank Gehry Mimarisinde Ortak Dil (Yazar¹ tarafından görselleştirilmiştir)

Frank Gehry sadece formlardan değil, ressam ve heykeltıraşlardan da etkilenmiştir. Soyut Ekspresyonizmin önemli temsilcilerinden biri olan Jackson Pollock, damlatma tekniği ile boya karıştırma, fırça kullanımı gibi spesifikleşmiş tarzı neticesinde Gehry'nin dikkatini çekmiştir. Pollock'un her bakıldığında kısa bir süre önce yapılmış izlenimi veren tabloları Gehry'i oldukça etkilemiş, resmin ifadeci ve bütüncül tutumunu mimarisine yansıtmaya çalışmıştır. Bu doğrultuda ifadeci ve bütüncül tavrın yanına hareketi de ekleyerek tasarladığı yapılarına bitmemişlik veya rastlantısallık hissi kazandırmıştır (Friedmen, 1999). Ressam Jackson Pollock'un katkılarının yanı sıra heykeltıraş Ellsworth Kelly'nin sanatından da yararlanmıştır. Kelly'nin heykellerinde

gördüğü ustaca kurgulanmış üç boyutluluk ile malzeme seçimi Gehry’i yeni teknik ve malzemelere yönlendirmiştir. Bu doğrultuda Weisman Sanat Müzesi (Şekil 3) ve Walt Disney Concert Hall (Şekil 4) gibi projelerinde paslanmaz çelik kullanarak materyalite hissini yaratmayı amaçlamıştır (Yücesan, 2004). Esinlenmeler sonucu tercih ettiği malzemelerin yanı sıra edimimleri aracılığıyla da yeni bir tarz oluşturmuş ve malzemeleri şehirlere göre sınıflandırmıştır. Örneğin kendisi için önemli bir yere sahip olan Los Angeles’a alçı sıva, sunta, oluklu metal gibi malzemeleri kodlamıştır. Bu doğrultuda form olarak yere özgü çalışmaları baskın olmamasına karşın cephe malzemelerini mimari bağlam üzerinden yorumlayarak yapının konumlanmış olduğu bölgeye özgü tasarımlar yapmayı amaç edinmiştir (Friedmen, 1999). Tasarlamış olduğu yapılar çerçevesinde seçtiği malzemeler içerisinde metali daha fazla tercih etmesinin nedeni ise malzemenin hareket verici özelliğinden faydalanması olmuştur. Ekspresyonist yapılarında kıvrımlı metal malzemeyi sıklıkla kullanan Gehry, seçtiği malzemeyi tek bir bölgede sunmak yerine hem çatı hem de cephede değerlendirmiştir. Sergilediği bu seçimler tasarımlarındaki cephelerin giydirme-kaplama cepheler olmasına yol açmıştır. Bu doğrultuda Frank Gehry’nin mimari dilinde malzemelerin ve ülkelerin önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

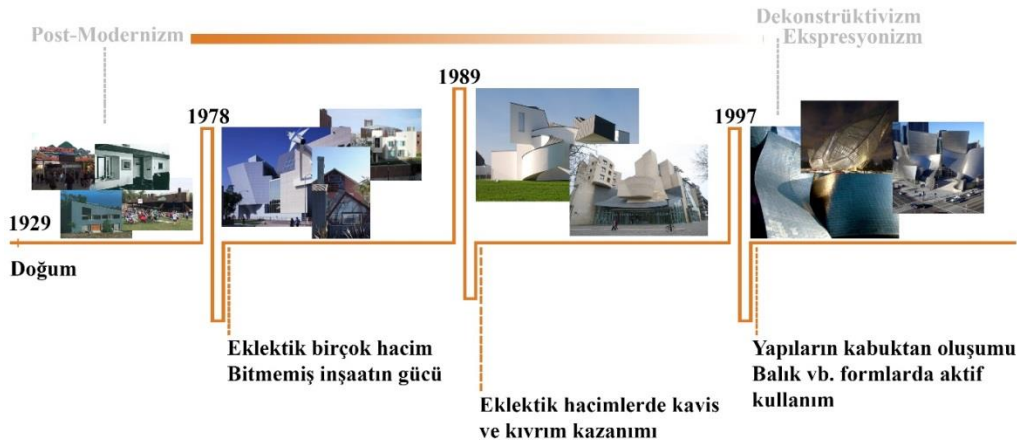

Şekil 3. Weisman Sanat Müzesi (Url-2)

Şekil 4. Walt Disney Concert Hall (Url-3)

Mimari dilinin oluştuğu süreçte formlarını daha sakin ve hareketsiz bir temada tasarlayan Gehry, süreç içerisinde değişen üslubu neticesinde daha karmaşık şekillere yönelmiş ve bu durum tasarımlarını somutlaştırma aşamasında zorlanmasına neden olmuştur. 1978 ila 1997 yılları arasında Gehry teknolojik yetersizliklerden ötürü tasarımlarını maket üzerinden görselleştirmek durumunda kalırken, inşa konusunda daha büyük sıkıntılar yaşamıştır. 1997 yılında ağırlıklı olarak uçak tasarımlarında kullanılan CATIA programını keşfetmesi fütüristik form üretiminde önemli bir kolaylık sağlamış, tasarladığı heykelsi yapıların inşası pratiklik kazanmıştır (Tokyay, 2005). Bu durum neticesinde Gehry, Le Corbusier'in serbest cephe fikrine bir anti tez olarak taşıyıcı cepheye yeniden yönelmiştir (Özeke, 2000). Yaşadığı bu süreçler sonucunda tasarım dilinde de kırılmalar yaşayan Gehry'nin mimari dilini çözümleyebilmek amacıyla aşağıdaki çizelge (Şekil 5) oluşturulmuştur. Çizelgede Gehry'nin başlangıçta post-modernizm akımına eğilim gösterdiği ve bu sebeple daha keskin hatların hakim olduğu tasarımlar ortaya koyduğu; süreç içerisinde ise neo-klasizm akımına duyduğu tepki neticesinde yeni ve doğayı takip eden bir dili hedeflediği görülmektedir. Gehry'nin bu hedefi ve teknolojinin geldiği boyut dekonstrüktivizm akımının temsilcileri arasında yer almasına olanak sağlamıştır.

Şekil 5. Frank Gehry Mimarisinin Kırılma Noktaları (Yazar¹ tarafından görselleştirilmiştir)

Kırılma çizelgesinin oluşturulması yapıların gelişim ve değişimini gözlemleme imkanı sağlamaktadır. Çizelge doğrultusunda Frank Gehry'nin tasarımlarının süreç içerisindeki eğilimi açığa çıkarılmıştır. 1997 yılında yaşadığı son kırılma ile günümüze taşıdığı mimari dili kalıplaşmış durumdadır.

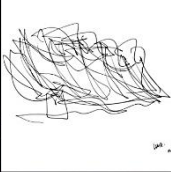

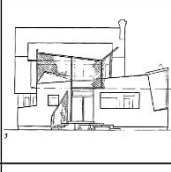
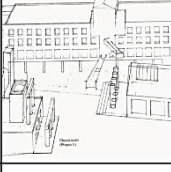
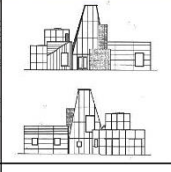
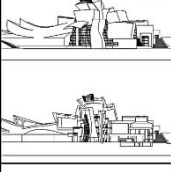
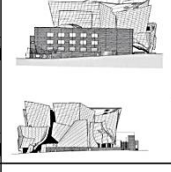
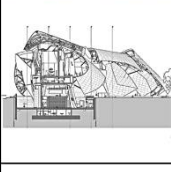
Frank Gehry başlangıçta tasarımlarında post-modernizm ve ekspresyonizm akımlarını kullanırken, sonrasında ise neo-klasizmin aşırı savunuculuğuna tepki göstermeye çalışmıştır. Gehry neo-klasizm akımına karşın yeniyi ve doğayı savunarak dekonstrüktivizm akımına yönelmiş, heykelsi ve biyomorfik olarak adlandırılabilir tasarımlar yapmıştır. Her ülke için ilkeleri gereği farklı malzemeler tercih etmesine karşın tasarımlarında başlangıçta daha ekonomik malzemeler kullanırken; yaşadığı kırılmalar sonucunda titanyum, çelik, betonarme gibi maliyetli malzemelere eğilim göstermiştir. Seçilen teknolojik malzemeler aracılığıyla Guggenheim Museum (Şekil 6)

adlı projesinden itibaren daha rastlantısal, asimetric, dinamik, paradoksal, fütüristik, bitmemişlik hissi yaratan yapılar tasarlamıştır. Bunun yanı sıra malzeme ve ülke eşleşmesinde oldukça duyarlı olan Gehry, tasarımlarının yer ile ilişkisinde bu duyarlılığı göstermemiş; alan ile uyum içerisinde olan yapılar yerine patlama yaratan tasarımları tercih etmiştir. Frank Gehry'nin sadece mimari dilinde değişiklikler yaşanmayıp çizim dilinde de değişimler gözlemlenmiştir. İlk çalışmalarını daha net çizgilerin yer aldığı ve somutluğun okunduğu eskizler oluştururken, ilerleyen süreçte eskizleri yapbozu andıran oval çiziklerin bir araya gelmesiyle soyut bir anlatım kazanmıştır.

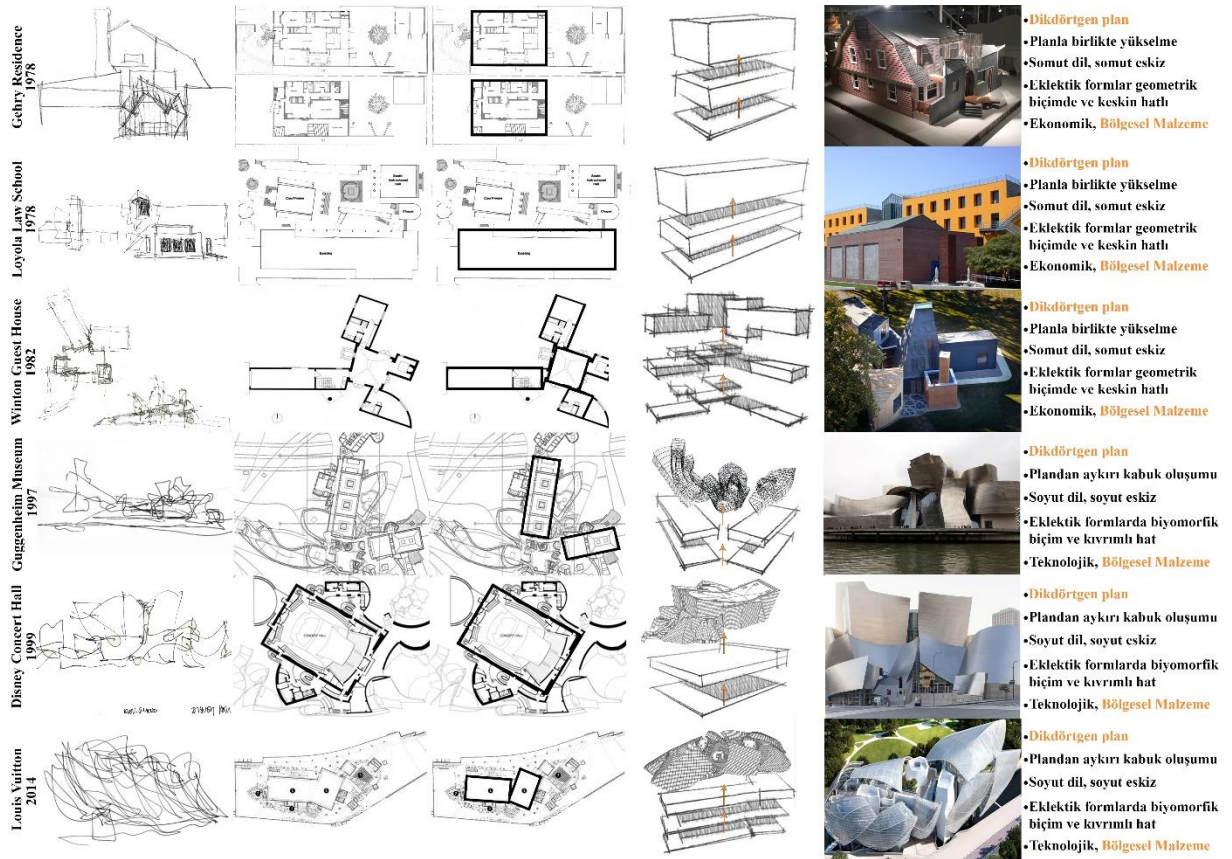
Şekil 6. Guggenheim Museum (Url-4)

Doğadan kaynaklanan etkileşimlerinin yanı sıra olanakların gelişmesi ve kendini çözümlenmesi neticesinde mimari dilini kazanan Frank Gehry'nin yapılarını okuyabilmek amacıyla aşağıdaki çizelge (Şekil 7) oluşturulmuştur. Mimari dilinin değişim sürecini en iyi yansıttığı düşünülen altı yapısı form, stil, konsept, akım, işlev, malzeme, tasarım araçları ve yer ile ilişki bakımından incelenmiştir. Yapılan okumalar neticesinde belirlenen kodlarla başlıklar arasında ilişki kurulmuştur.

Proje Sahibi	Frank O. Gehry					
Eğitim	Seramik, Mimarlık, Şehir Planlama					
Yapı İsmi	Gehry Residence	Loyola Law School	Winton Guest House	Guggenheim Mus.	Disney Concert Hall	Louis Vuitton
Yeri	ABD	ABD	ABD	İspanya	ABD	Fransa
Yapım Yılı	1978 - 1991	1978	1982	1997	1999	2014
Eskiz Çalışması						
Yapı Görseli						
Yapı Görünüşü / Kesiti						
Biçim / Geometri	Geometrik	Geometrik	Geometrik	Biyomorfik	Biyomorfik	Biyomorfik
Akım	Post-Modernizm Eksprasyonizm	Post-Modernizm Eksprasyonizm	Post-Modernizm Eksprasyonizm	Dekonstruktivizm Eksprasyonizm	Dekonstruktivizm Eksprasyonizm	Dekonstruktivizm Eksprasyonizm
Stil / Estetik	Uyumsuzluk Asimetrik Eklektik Dinamik Renk Uyumu Hareket	Eklektik Asimetrik Dinamik Renk Uyumu Uyumsuzluk Hareket	Eklektik Dinamik Uyumsuzluk Hareket	Katmanlaşma Doluluk-Boşluk Materyalite Hareket Rastlantısal Asimetrik Bitmemişlik Kaos Dinamik Paradoks Eğrisel Fütüristik	Katmanlaşma Doluluk-Boşluk Materyalite Hareket Rastlantısal Asimetrik Bitmemişlik Kaos Dinamik Paradoks Eğrisel Fütüristik	Katmanlaşma Doluluk-Boşluk Fütüristik Hareket Rastlantısal Asimetrik Bitmemişlik Kaos Dinamik Paradoks Eğrisel
Konsept / Esin	İkonik Yapılı Çevre	İkonik Program	İkonik Biçim Tipolojisi	Simgesel Biyomorfik	Anıtsal Biyomorfik	Simgesel Biyomorfik
Fonksiyon	Özel	Kamusal	Özel	Çok Fonksiyonlu	Çok Fonksiyonlu	Ticari
Kabuk / Malzeme	Metal Kontırplak Ahşap Cam Alüminyum	Betonarme Cam	İspanyol Kireçtaşı Alüminyum Betonarme	Betonarme İspanyol Kireçtaşı Çelik Titanyum Cam	Çelik Cam Mermer	Çelik Cam Ahşap Betonarme Alüminyum
Tasarım Araçları	Eskiz Diyagram 2D	Eskiz Diyagram 2D	Eskiz Diyagram 2D Maket	Eskiz Parametrik tasarım 3D Maket	Eskiz Parametrik tasarım 3D Maket	Eskiz Parametrik tasarım 3D Maket
Yer ile İlişki	Patlama	Patlama	Patlama	Patlama	Patlama	Patlama

Şekil 7. Frank Gehry Mimarlığının Dil İncelemesi (Yazar¹ tarafından görselleştirilmiştir)

Yukarıda analiz edilen altı yapı üzerinden Frank Gehry'nin mimari dilinde başlangıçtan günümüze kadar ulaşan izlerin var olup olmadığı incelenmiştir (Şekil 8). Bu doğrultuda Gehry'nin tasarımlarında dikdörtgen plan çözümlemesinden devamlı olarak yararlandığına fakat geçirdiği kırılmalar neticesinde bu planların başlangıçtaki gibi yükselmediğine, aksine plandan aykırı bir kabuk oluşumuna gidildiğine dikkat çekilmektedir. Teknolojiye karşı gösterdiği ilgi neticesinde başlarda sergilediği ekonomik malzeme tutumunu terk eden Gehry; daha bütçeli, ulaşılması zor malzemeler kullanarak tasarımlarını sürdürmüş fakat yapılarını somutlaştırdığı bölgelerin malzemelerini kullanma alışkanlığını da devam ettirmiştir. Ortaya konulan bu benzerliklerin yanı sıra Gehry başlangıçta kullandığı somut ve keskin hatlı dili terk ederek; daha soyut, kıvrımlı hatların hakim olduğu bir dil edinmiştir.

Şekil 8. Frank Gehry Mimarlığında Kalıcılık ve Değişim (Yazar¹ tarafından görselleştirilmiştir)

Yaptığı form odaklı tasarımlar sonucunda özgünleşen Gehry, somutlaştırdığı tasarımlar ile kentlere büyük bir ivme kazandırmış, ismini bazı kavramlar ile özdeşleştirmiştir. Aşağıdaki şekilde (Şekil 9) Gehry'i ve Gehry mimarisini tanımlayan kodlar yer almaktadır. Bu kodlar Frank Gehry mimarisinin dilini ortaya çıkarıp kullandığı metotları deşifre etmektedir. Bu doğrultuda açığa çıkan kavramların harmanlanması sonucunda ortaya çıkan yapı, mimarın bilinirlik sebebini de açıklığa kavuşturmuştur. Frank Gehry'nin kod haritası oluşturulurken beş ana koddan (dekonstrüktivizm, teknoloji, ekspresyonizm, mekan, yapı teknolojisi) yararlanılmıştır ve bu kodlar çerçevesinde diğer kodlar yerleştirilmiştir.

Şekil 9. Frank Gehry Kimliğini Tanımlayan Kodlar (Yazar¹ tarafından görselleştirilmiştir)

4. Sonuç ve Tartışma

Mimarlık tüm disiplinleri içinde barındırırken, mimar ise farklı bakış açılarını, mimarlıktaki kuramları, sosyal ve çevre analizini, tasarım-malzeme teknolojileri gibi konuları somutlaştırarak disiplinleri bir araya getirmektedir. İlişkilerin sentezlenmesi sonucunda mimari tasarımda, en optimal çözüme ulaşmak hedeflenmektedir. Teknolojik gelişmeler piramidinin en üst basamağında yer alan parametrik ve algoritmik tasarım, mimarlık teori ve disiplinlerini etkileyerek mimarlar arasında farklı bakış açılarına, bunun neticesinde de tartışmalara yol açmıştır. İlerleyen süreçte tasarım safhaları ve uygulama yöntemleri değişerek alışlagelmiş tavırdan vazgeçilmiş, deneysel yenilikçilik ön plana çıkmıştır. Bu durumda tasarım projeleri somut olan fiziksel özelliklerinin yanı sıra, soyut olarak simgesel ve anlamsal değerlere de sahip olmuştur. Günümüz mimarisinde, teknolojik gelişmeler sebebiyle tüm kısıtlamalar ortadan kalkmış, yapılar içerisinde anlamsallık ve bağlam eski önemini yitirmiştir.

Mimarlık, farklı boyutlara ve katmanlara sahip olmasıyla, zıtlıklar ile paralellikler arasında kesişim sağlamasıyla, bilimsel olduğu kadar sanatsal varlık göstermesiyle; kurama dayalı olduğu kadar, kullanıcıyı olan insanın ve tasarlayıcı olan mimarın öznel değerleriyle de şekillenen bir disiplin topluluğudur. Bu çerçevede öznel değerler mimarların konumunu belirlemiş, bazı mimarların ismi öne çıkmıştır. Bu isimler içerisinde yer alan Frank Gehry, tam anlamıyla “Gehry binaları görmek istiyoruz” cümlesiyle mimari platformda yer edindiğini kabul etmiş ve sonraki süreçte tasarımlarında sergilediği mimari dilin özgünlüğünü korumuştur.

Modernizmin sınırlarını ve postmodernizmin tarihsel göndermelerini reddeden Gehry, bilgisayar destekli biyomorfik formlu yapı tasarımı ile uluslararası alanda dikkat çekici bir bilinirlik elde etmiştir. Gehry yapılarında öne çıkan kodlar genel çerçevede form ve doku olarak belirlenmiş olurken, detayına inilmesi ile birlikte bitmemişlik hissi ve

balıklara olan düşkünlüğü sebebiyle edindiği kıvrım kodları da mimarisinde yerini almıştır. Form kodu çerçevesinde Gehry yapılarının çehre hassasiyeti taşıdığı; daha çok tasarladığı formlarında dinamizmin, kavislerin ve kıvrımların kabuğu meydana getirdiği gözlemlenirken; doku kodu çerçevesinde ise Frank Gehry'nin yapılarında malzemelere ilgi duyduğu ve malzeme kartelasına titanyumu kazandırdığı belirlenmiştir. Her bölgenin kendine özgü malzemesini kullanmayı da tasarım diline taşıyan Gehry, seçtiği form ve doku konsepti için CATIA yazılımını mimarisine kazandırmıştır. Bu yazılım aracılığıyla Gehry yapıları hareketli cephelere sahip olmanın yanı sıra kolay inşa edilebilme özelliğine de erişmiştir. Programın inşa aşamasında maliyeti düşürmesi ve zaman kazandırması iş veren açısından olumlu bir husus iken Frank Gehry için de özgürlük açısından memnuniyet vericidir. Yaşamı içerisinde balıklara duyduğu ilgi ile tasarımlarında amorf biçimi kullanan Gehry, yapılarının tam olarak tamamlanmış gözükmesinden hoşlanmaması sebebiyle de bitmemişlik hissini ön planda tutmuştur.

Mimari dili aracılığıyla bulunduğu bölgenin simgesi durumuna gelen yapılar oluşturarak ülkelerin kalkınmasına da katkı sağlayan Frank Gehry, geniş kitlelere ulaşmıştır. Bu doğrultuda uluslararası alanda Pritzker Architectural Prize:1989 (Url-5), Praemium Imperiale Prize for Architecture:1992 (Url-6) ve Royal Gold Medal: 2000 (Url-7) ödüllerini almış ve elde ettiği bilinirlik derecesini bölgesel kalmaktan çıkarıp, enternasyonal alana da taşımıştır. Yazarlar tarafından literatür taramasıyla Gehry'nin mimari dilinde barındırdığı kırk üç kod belirlenmiştir. Bu kodlar mimarın mimari dilinin okunmasında yardımcı olmaktadır. Yapı kütesinde dikkat çekici formlar oluşturan Gehry, yalnız mimarlık dünyasına değil farklı disiplinlere de ilham kaynağı olmayı başarmıştır. Sergilediği tüm bu tavır ve mimari dili ile de tek defaya özgü yapıların tasarlanabileceğini, bu durumun fütüristik bir algı olmadığını ispatlamıştır.

Yazarın Katkı Oranı

Sıra	Adı soyadı	ORCID	Yazıya katkısı*
1	Çağla ÖZ	0000-0003-2629-0491	1 - 5
2	Yasemin ERKAN YAZICI	0000-0002-1175-8445	1 - 5
*Katkı bölümüne ilgili açıklamanın karşılığına gelen rakam(lar) yazılmıştır.			
1. Çalışmanın tasarlanması 2. Verilerin toplanması 3. Verilerin analizi ve yorumu 4. Yazının yazılması 5. Kritik revizyon			

Kaynaklar

- Aksoy, E. (1987). Mimarlıkta Tasarım Bilgisi, Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.
- Akarsu, B. (1998). Felsefe Terimleri Sözlüğü, İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Bruggen, C. (1997). Frank O. Gehry Guggenheim Museum Bilbao, New York: Guggenheim Museum Publications.
- Cobb, H. (1986). The Architecture of Frank Gehry, New York: Rizzoli International Publications.
- Fischer, G. (2015). Mimarlık ve Dil, İstanbul: Daimon Yayınları.
- Friedmen, M. (2002). Gehry Talks: Architecture + Process, New York: Universe Publishing.
- Goldberger, P. (2017). Building Art: The Life and Work of Frank Gehry New York: Vintage.
- İnceoğlu, M. ve İnceoğlu, N. (2004). Mimarlıkta Söylem, Kuram ve Uygulama, İstanbul: Tasarım Yayın Grubu.
- İzgi, U. (1999). Mimarlıkta Süreç, Kavramlar, İlişkiler, İstanbul: YEM Yayınları.
- Jencks, C. (2005). The Iconic Building, New York: Rizzoli.
- Jencks, C. (2011). The Story of Post-Modernism: Five Decades of the Ironic, Iconic and Critical in Architecture, New York: Wiley.
- Onat, E. (2010). Mimarlık, Form ve Geometri -Architecture, Form And Geometry, Ankara: Efil Yayınevi.
- Özeke, E. (2000). New York'taki Yeni Guggenheim Müzesi ve Frank Gehry'nin Son Dönem Binaları Üzerine, Yapı Dergisi, 227, İstanbul.

Özer, F., 2010: Felsefesi ve Yapıtları ile Frank Gehry, Yapı Dergisi, 345, İstanbul, s:51-55. Tanyeli, U. (2001). Biz hep taklit mi ederiz? Arredamento Mimarlık, 06, İstanbul: Boyut Yayınları.

Tokyay, V. (2005). Gösteri Mimarlığı veya Mimarlığın Gösterisi, Yapı Dergisi, 287, İstanbul.

İnternet Kaynakları

(Url-1) https://en.wikipedia.org/wiki/Frank_Gehry, Son erişim tarihi: 17.03.2021.

(Url-2) <http://mimdap.org/2009/07/muze-mimarisinin-otesi/>, Son erişim tarihi: 17.03.2021.

(Url-3) <https://www.archdaily.com/441358/ad-classics-walt-disney-concert-hall-frank-gehry>, Son erişim tarihi: 17.03.2021.

(Url-4) <https://www.guggenheim-bilbao.eus/el-edificio>, Son erişim tarihi: 17.03.2021.

(Url-5) <https://www.pritzkerprize.com/laureates>, Son erişim tarihi: 28.03.2021.

(Url-6) <https://www.praemiumimperiale.org/en/laureate-en/laureates-en/gehry-en>, Son erişim tarihi: 28.03.2021.

(Url-7) <https://www.architecture.com/awards-and-competitions-landing-page/awards/royal-gold-medal>, Son erişim tarihi: 28.03.2021.

Mimarlık Stüdyo Eğitiminde COVID-19 Süreci: ‘Temassız Deneyimler’

COVID-19 Process in Architecture Studio Education: ‘Touchless Experiences’

Cemre KILINÇ¹, Sema BALÇIK², Gizem KARAOĞLU³, Ruşen YAMAÇLI⁴

Gönderilme Tarihi: 19.02.2021 - Kabul Tarihi: 18.05.2021

Özet

Stüdyo eğitimi mimarlık eğitiminin merkezinde yer almaktadır. Öğrenciler, çeşitli malzeme ve teknikler kullanarak bir üretim sürecinin içinde yer almakta ve karşılıklı tartışmalar sonucunda ürünlerini geliştirmektedir. Bu nedenle stüdyo eğitimi esnasında öğrencilerin öğreticilerle ya da kendi aralarında kurdukları iletişimde ‘temas’ çok önemlidir. Yaşanan COVID-19 salgını ile tedirgin edici bir özellik kazanan dokunma eylemi gündelik yaşamda yeni yöntemler geliştirilmesine neden olmuştur. Eğitim sisteminde ise çevrimiçi eğitim modeli yeni yöntem olarak uygulanmaktadır. Çalışmada mimarlıkta stüdyo eğitimi ile dokunma eyleminin iletişim ve algılama sürecindeki önemi çerçevesinde literatür taraması yapılmıştır. Bu çalışmada salgın nedeniyle fiziksel olarak etkileşimde olunan mekânlardan ayrılarak çevrimiçi modelin imkânları ile gerçekleştirilen “temassız” mimari stüdyo eğitimi deneyimi ele alınmıştır. Yaşanan ‘Temassız Deneyimler’ mimarlık eğitiminde fiziksel olarak bir arada olmanın denli önemli olduğunu göstermekle beraber mekânın eğitimdeki rolünü de ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda çeşitli olumlu etkileri de barındıran çevrimiçi eğitim modelinin stüdyo eğitiminde ise eksikliklere neden olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mimarlık Stüdyo Eğitimi, Çevrimiçi Eğitim, Temassız Eğitim.

Abstract

Studio education is at the center of architectural education. Students take part in a production process using various materials and techniques and develop their products as a result of mutual discussions. For this reason, "contact" is very important in the communication that students establish with the instructors or among themselves during the studio training. The touch action, which gained a disturbing feature with the COVID-19 epidemic, led to the development of new methods in daily life. In the education system, the online education model is applied as a new method. In the content of the study, a literature review has been made within the framework of studio education in architecture and the importance of touching in the communication and perception process. In this study, the "non-contact" architectural studio training experience, realized with the possibilities of the online model, separated from the spaces physically interacted due to the epidemic, was discussed. The 'Touchless Experiences' experienced showed how important it is to be together physically in architectural education, but also revealed the role of space in education. In this context, it was concluded that the online education model, which also has various positive effects, causes deficiencies in studio training.

Keywords: Architecture Studio Education, Online Education, Touchless Education.

Atıf: Kılınç, C., Balçık, S., Karaoğlu, G. ve Yamaçlı, R. (2021). Mimarlık Stüdyo Eğitiminde COVID-19 Süreci: ‘Temassız Deneyimler’. *Modular Journal*, (4)1, 62-70.

¹ Bingöl Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, ckilinc@bingol.edu.tr | ORCID: 0000-0001-8651-6945

² Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, semaabalcik@gmail.com | ORCID: 0000-0002-3515-1007

³ Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, gizemmkaoglu@gmail.com | ORCID: 0000-0002-2228-9461

⁴ Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, ryamacli@eskisehir.edu.tr | ORCID: 0000-0001-9659-9246

1. Giriş

Dünya, zaman içerisinde doğal ya da insanlardan kaynaklı olmak üzere çeşitli felaketler yaşamaktadır. Yaşanan olaylar karşısında yeni önlemler geliştirilerek yaşamın sürekliliği sağlanmaktadır. 2019 yılının aralık ayından itibaren yaşanan COVID-19 salgını yaşamın tüm yönlerini etkilemiş olup, tüm alanlarda yeni normaller oluşturulmaya başlamıştır. Bu kapsamda etkilenen eğitim sisteminde ise okul yapıları, eğitim mekânları terkedilerek bireylerin evlerinde kalmaları ve eğitim öğretimlerine uzaktan devam etmeleri istenmiştir. Salgına sebep olan virüsün yüksek bulaşma özelliği nedeniyle dokunma eylemi tedirgin edici bir özellik kazanmıştır. Bu doğrultuda, sahip olunan teknolojik gelişmeler sayesinde eylemleri temassız olarak gerçekleştirme imkânları oluşturulmaya başlanmıştır. Temassız teknolojiler bir yüzeye dokunma gereksinimini ortadan kaldıracak bir arayüz haline gelmekte (Megahed ve Ghoneim, 2020) ve bu teknolojik gelişmeler temas olmadan yaşamın gerekliliklerinin yerine getirilmesi durumunu oluşturmuştur.

Temasın getirdiği deneyimlerle var olan mimarlık eğitimindeki tasarım stüdyoları, mimarlık öğrencisinin eğitimi boyunca yaşadığı deneyimlerin en önemlisi olarak değerlendirilen mekânlardır. Mimarlık eğitiminde öğrencinin tasarlama yetisini açığa çıkardığı, yaratıcılık sergilediği en önemli dersler mimari tasarım stüdyolarıdır (Schön, 1984). Mimari tasarım stüdyoları içinde bulunduğumuz COVID-19 salgını sonucu uzaktan eğitimin gündeme gelmesiyle çevrimiçi'leşmiş ve öğrencilerin temas içeren stüdyo deneyimlerine mesafe koyulmuştur. Bu bağlamda çalışmada mimari stüdyo eğitiminde çevrimiçi'lik ile gelen temassızlık kavramı irdelenerek stüdyo ortamındaki temasın öneminin ortaya konması amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma metodu olarak gözlem ve deneyimleme kullanılmıştır. Konuyla ilgili verileri elde etmek amacıyla geçmiş araştırmalardan yararlanılmıştır.

2. Mimarlık Stüdyo Eğitiminde 'Temas'

*"Eller görmek ister, gözler okşamak."
Johann Wolfgang von Goethe*

Mimarlık eğitimi en temelde süreç odaklıdır. Proje üretme tabanlı eğitim modeli, sürecin öğretildiği değil, öğrenildiği ucu açık bir sistem şeklinde ilerler. Mimarlık eğitiminin önemli mekanizmalarından biri olan ve temelini Bauhaus ekolünden alan mimari tasarım stüdyolarıysa bu sürecin en önemli parçalarındandır. Seylan (2020) Bauhaus'un öğrencinin özgür bırakıldığı, deneyerek öğrenmeye teşvik edildiği ve stüdyodaki keşfetme sürecinin sürekli olarak devam ettiği bir eğitim modeli olarak kurgulandığını ifade etmiştir. En genel olarak mimari tasarım stüdyoları mimari mekân, uygun malzeme ve tekniklerin kullanılması üzerine çalışıldığı ve ortaya çıkan ürünlerin çeşitli yöntemlerle sunulduğu, tartışıldığı ya da sadece sürecin sorgulandığı, etkileşime girildiği mekân olarak nitelendirilebilir (Afacan, 2016). Mimari tasarım stüdyoları, iki veya daha fazla kişinin bir araya gelerek birbirlerine sorular sorduğu, düşünmeye çalıştığı ve eş zamanlı olarak birtakım ilişkiler geliştirdiği bir tartışma alanıdır. Şentürer (1994), mimari tasarım stüdyosunu "mimari tasarım bilgi ve becerisinin katılımcılara verilmeye çalışıldığı yer" olarak tanımlamaktadır.

Mimarlık eğitiminin bel kemiği olan stüdyolar, öğretmenlerin ve öğrencilerin fiziksel olarak bir arada bulunmasına ve derinlemesine etkileşimine dayanır (Ioannou, 2015). Bu etkileşim hem zihinsel hem bilişsel hem de duyuşsal bir şekilde paylaşılır ve öğretmenlerin ve öğrencilerin arasında açık bir şekilde tartışılır. Stüdyo bu noktada sadece bir mekân olarak da görülmemelidir. Öğrenciler arasında, öğrenciler-öğreticiler arasında karşılıklı olarak bilgi akışının devam ettiği, paylaşımların yapıldığı her mekân stüdyo olarak nitelendirilebilir. Erzen (1976) stüdyo eğitiminde amacın yaratıcılığın ortaya çıkmasını ve öğrencilerin bütün duyuşları ile çalışmasını sağlamak olduğunu; diğer bilimlerin aksine mimarlık eğitiminin tüm duyuşlarla teması gerektirdiğini belirtmektedir (Şekil 1).

Şekil 1. Mimarlık stüdyo eğitiminde karşılıklı temasların olduğu görseller
(Kılınç, Balçık ve Karaoğlu mimarlık lisans eğitimi arşivinden)

Özakupınar (2000)'a göre algı yoluyla temasa geçmeden herhangi bir şey öğrenmek mümkün değildir. Algı yoluyla temasta en önemli olgu ise duyuşlardır. Seylan (2020), mekânın bir ögesi olan yüzeyin görme ve dokunma duyuşları ile algılanıp tanımlanabileceğini söyler. Özellikle mimari tasarım stüdyolarında görme ve dokunma duyuşlarıyla sağlanan temas tasarımların her anlamda deneyimlenmesini sağlar. Montagu (1986)'ya göre ilk iletişim aracımız ve diğer tüm duyuşların anası olan duyu dokunmadır. Pallasmaa (2018)'in görme ve işitme de dâhil olmak üzere bütün duyuşları dokunma duyuşunun uzantıları olarak tanımlaması ise Montagu'nun görüşünü destekler niteliktedir. Berkeley'e göre görme, dokunmayla ilişkilidir ve dokunma olmadan maddeselliğin, mekânsal derinliğin görsellik algılaması mümkün değildir (Houlgate, 1993).

Mimari tasarım stüdyoları da dokunma, görme ve işitme ile temasa geçilen ve bu temasın verdiği etkileşimle deneyimlenen bir kurguya sahiptir. Uluoğlu (1990)'na göre mimari tasarım stüdyolarında en temel eğitim biçimi yüz yüze görüşmelerdir. Bu yüz yüze olma hali duyuşların iş birliği ile temasın artmasını sağlayarak sürecin deneyimine katkıda bulunmaktadır. Bir mimari tasarım stüdyosundaki temaslar çeşitlilik sağlayabilir. Stüdyo içinde kullanılan maketler, malzemeler, çizim gereçleri gibi stüdyonun daha çok keşfedilmesini sağlayan araçlarla olan temaslar mimari tasarım stüdyosunu stüdyo yapan en değerli etkenlerdir (Tablo 1).

Tablo 1. Mimari tasarım stüdyosunda duyu odaklı temaslar

Temas	Temas Türü
Öğrenci- Maket Teması	(dokunma-görme duyuları)
Öğrenci- Malzeme Teması	(dokunma-görme duyuları)
Öğrenci- Çizim (materyal) Teması	(dokunma-görme duyuları)
Öğretici- Maket Teması	(dokunma-görme duyuları)
Öğretici- Malzeme Teması	(dokunma-görme duyuları)
Öğretici- Çizim (materyal) Teması	(dokunma-görme duyuları)

Burada temas olarak ifade edilmek istenen salt üretilen tasarıma, projenin maketine, çizim çıktısına ya da bir malzemeye dokunmak olarak algılanmamalıdır. Stüdyo ortamını sadece öğrencilerin öğrencilere öğrettikleri doğrultusunda algılamak da yanlış olacaktır. Mimari tasarım stüdyosu öğrencilerin birbirlerinden de öğrendikleri bir mekândır. Karşılıklı iletişim, tartışma ortamları da aslında birer temastır ve bu temas öğrencilerin ve öğreticilerin deneyimlerini artırarak algısal anlamda birbirlerine katkıda bulunmalarını sağlamaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Mimari tasarım stüdyosunda karşılıklı iletişiminin getirdiği temaslar

Temas	Temas Türü	Temas Amaçları
Öğrenci-Öğrenci Teması	(dokunma-görme- işitme duyuları)	(karşılıklı kritik ve tartışmalar)
Öğrenci-Öğretici Teması	(dokunma-görme- işitme duyuları)	(karşılıklı kritik ve tartışmalar)
Öğretici-Öğretici Teması	(dokunma-görme- işitme duyuları)	(karşılıklı kritik ve tartışmalar)

“Stüdyoda olup biten tek kişinin denetimindeki bir tasarım olmaktan çok, karşılıklı etkileşimi içeren ortaklaşa bir sürecin örgütlenmesidir” (Uluoğlu, 1995). Tasarım stüdyosu içinde, öğrencilerin yaratıcı yetenekleri keşfedilir ve geliştirilir ve burada öğrenciler, yaratıcı düşünme yeteneklerini nasıl geliştirip pratik tasarımlara dönüştüreceklerini öğrenirler. “Öğrenci-öğretici ilişkileri ile tasarım stüdyolarındaki yaratıcı performansları arasında herhangi bir ilişki var mı? (Lodson ve Ogbeba, 2020)” sorusuna karşılık olarak hem öğrenci-öğretici hem de öğrenci-öğrenci arasındaki temaslar stüdyo eğitiminde öğrencilerin yaratıcılıklarının ortaya çıkması ve gelişmesi bakımından önem kazanmaktadır.

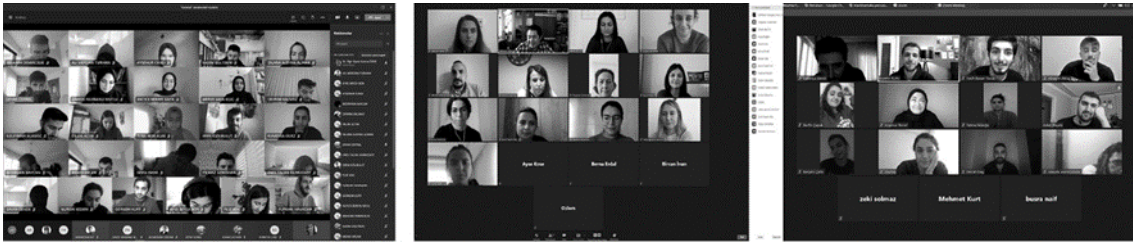
3. Mimarlık Stüdyo Eğitiminde “Temassız Deneyim”

“Elmanın tadı meyvenin damakla temasındadır, meyvenin kendisinde değil...”
Jorge Luis Borges

Mimari tasarım eğitiminin gerçekleştiği mekân olan stüdyo “yaratıcı bir kişinin çalışma yeri” olarak tanımlanmaktadır (Ciravoğlu, 2003). Mimari tasarım stüdyoları, mimarlık eğitiminde tasarlama yöntemlerinin ve öğretilerinin konuşulduğu, tartışıldığı, tasarım alternatiflerinin denendiği ortamlar olarak mimarlık eğitiminin odak noktasını oluştururlar (Gökmen ve Süer, 2003). COVID-19 pandemisi tüm dünyayı birçok alanda etkilediği gibi üniversite eğitimi de oldukça etkilemiştir. Bu etkinin sonucunda fiziksel birliktelik yerini zihinsel birlikteliğe bırakmıştır (Altınışık, 2020). Salgın tüm

yükseköğretim birimlerinde eğitim bağlamını değiştirerek doğrudan öğrenme ortamının dönüşümünü tetiklemiştir. Salgın ile uygulanan epidemiyolojik önlemlerin bir parçası olarak, tüm yükseköğretim bölümlerinde olduğu gibi mimarlık eğitiminde de çevrimiçi platformlar, uzaktan öğretime geçişe sebep olmuştur. Stüdyo temelli öğretim yüksek düzeyde iletişim, fikir alışverişi, fiziksel modelleme ve çizimler ile karakterize edilen en yaygın yöntemdir (Milanovic vd., 2020). Zorunlu dönüşüm ise mimarlık eğitimi kapsamında tasarım stüdyolarında daha önce çevrimiçi öğrenmeyi hiç denemeyen öğrenci ve öğretim üyelerini aniden bu durumla yüz yüze getirmiş ve yeni bir süreci doğurmuştur (Laplante, 2020).

Mimarlık eğitiminin ana aktörlerinden biri olan stüdyo süreci çevrimiçi eğitimin gelmesiyle beraber büyük bir dönüşüm sürecine girmiştir. Öğrencilerin sadece öğreticilerden değil stüdyo içinde karşılıklı temaslar kurarak birbirlerinden, farklı sınıflardaki öğrencilerden yeni bir şeyler öğrenme halleri, yerini uzak mesafeli bir ilişkiye bırakmıştır. Daha az öğrenciyle karşılaşma ya da hiç karşılaşmama hali gözlem eyleminin azalmasına ya da tamamen yok olmasına ve temassız deneyimlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Her ne kadar çevrimiçi platformlarda sınırsız olarak görüşme fırsatı bulsalar da duyular aracılığıyla temasın eksikliği etkileşim kaybına neden olmaktadır. Uygur (2020)'ye göre dokunmadan, göz göze gelmeden ekranlarda yaşamak mimarlık eğitimindeki değme yüzeylerini tamamen yok etmektedir. Duyuların dâhil olmadığı bu eğitim süreci ise stüdyo üretimlerine mesafe koymaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Çevrimiçi mimarlık eğitimi arşivi (Kılınç, 2020, Balçık, 2020 ve Kutlu, 2020)

Bilgisayarın diğer ucunda olduğu bilinen ama algılanamayan, kameralar aracılığıyla göz göze gelinse bile varlık olarak hissedilemeyen ve dolayısıyla temas kurulamayan bu eğitim süreci 'dönüt (*feedback*)' anlamında eksiklikler yaratmaktadır. Bu eksiklikler ise sadece öğrenci odaklı da değil hem öğrenci hem öğretici olarak iki türlü yaşanmaktadır. Öğrenci açısından çevrimiçi eğitim sürecinin gelmesiyle beraber kendi öğrenme süreçlerini şahsen yönettikleri bir durum söz konusu olmaya başlamışken (Acar, 2020) öğretici açısından ise öğretme sürecine temas edememe ve her anlamda mimari tasarım stüdyolarında mesafenin olduğu bir süreç açığa çıkmaktadır. Bu mesafeli süreçte farklı mekanlarda bulunma durumu mekânın yokluğuna neden olmaktadır. Baz (2020)'ye göre mekâna dair bir disiplin olan mimarlığın mekândan kopuk olması düşünülemez. Çevrimiçi eğitim sürecinde stüdyo eğitiminde aktörlerin birbirine ve mekâna değme durumları yok olmuştur. Bu süreç içerisinde karşılıklı iletişim açısından öğrenci ve öğretici arasındaki temas amaçları çevrimiçi dönemden önceki mimari tasarım stüdyosuyla aynı olsa da (Tablo 3) dokunma duyusunun dâhil olmadığı bu mesafeli durumun algılamada eksikliklere neden olduğu düşünülmektedir.

Tablo 3. Çevrimiçi mimari tasarım stüdyosunda karşılıklı iletişiminin getirdiği temaslar

Temas	Temas Türü	Temas Amaçları
Öğrenci-Öğrenci Teması	(görme- işitme duyuları)	(karşılıklı kritik ve tartışmalar)
Öğrenci-Öğretici Teması	(görme- işitme duyuları)	(karşılıklı kritik ve tartışmalar)
Öğretici-Öğretici Teması	(görme- işitme duyuları)	(karşılıklı kritik ve tartışmalar)

Çevrimiçi eğitim ile stüdyo üretimlerinde de çeşitli dönüşümler yaşanmaktadır. Mimari tasarım stüdyosu özellikle ilk sınıflarda daha çok el çizimi, maket, daha az bilgisayar odaklı temassız deneyimlerin olduğu bir program şeklinde ilerlemektedir. Çevrimiçi stüdyo eğitiminde her ne kadar hem el çizimi hem dijital çizimler beraber istense de dijital üretimlerin daha ağır bastığı durumlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Dokunma duyusunun çevrimiçi eğitim sürecinde yerini görme ve işitme duyularına bırakması durumu ve dolayısıyla stüdyo içinde duyular aracılığıyla temas edilerek yaşanan deneyimlerin dönüşümü, keşfetme ve anlama araçlarını başkalaştırmıştır (Tablo 4).

Tablo 4. Çevrimiçi mimari tasarım stüdyosunda salt ‘görme’ odaklı temaslar

Temas	Temas Türü
Öğrenci- Maket Teması	(görme duyusu)
Öğrenci- Malzeme Teması	(görme duyusu)
Öğrenci- Çizim (kâğıt) Teması	(görme duyusu)
Öğretici- Maket Teması	(görme duyusu)
Öğretici- Malzeme Teması	(görme duyusu)
Öğretici- Çizim (kâğıt) Teması	(görme duyusu)

Süreç doğrultusunda yaşanan bu ‘temassız deneyimler’ durumu duyular olmadan tam anlamıyla içine girilemeyen soyut bir öğrenme ortamı yaratmaktadır. Oluşturulan soyut ortamda dokunmadan kopuk bir görme duyusunun “uzaklık, dışarıdalık ya da derinlikle ve dolayısıyla mekân ya da bedenle ilgili hiçbir fikri olamayacağı” (Houlgate, 1993) düşünülmektedir. Bu soyut ortamdaki öğrenci-öğrenci ve öğrenci-öğretici etkileşiminin eksikliğinin yarattığı mevcut durumun ise öğrencideki aidiyet hissiyatını azalttığı ve mimari tasarım stüdyosu sürecini -başkalaştırdığı düşünülmektedir. Salgın süreci nedeniyle öğretici ve öğrencilerin birbirlerinden öğrenme ortamından ve dolayısıyla stüdyo ortamının gücünden mahrum kalmaları sonucunda yeni ortamlar, yeni roller, yeni beceriler ile yeni eğitim yöntemleri geliştirilmektedir (Acar, 2020). Bu yöntemler içerisinde dokunma eyleminin eksikliği, Pallasma (2018)’nin de belirttiği gibi dokunma eyleminin uzantısı olan diğer duyu organları tarafından hissedilmekte ve mimari stüdyo eğitimi kapsamında tüm duyuların birbirleriyle bütünleşmesini engellemektedir.

4. Değerlendirme ve Öneriler

Mimari tasarım stüdyosu, mimarlık eğitim sürecinde merkezi bir rol oynamaktadır. COVID-19 salgını sonucunda üniversitelerde çevrimiçi eğitim modeli uygulanmış ve eğitimin gerekli mekânlar içerisinde sağlanmaması ve temas ortamının engellenmesi söz konusu olmuştur. Ancak konu mimarlık eğitimi olunca özellikle mimari tasarım stüdyoları için bu model, eğitimin kalitesinde eksikliklere neden olmuştur. Dijital sunumların arttığı bu çevrimiçi dönem yaratıcı ile nesne arasına bir uzaklık koymaktadır. Oysa elle çizme ve maket yapma araçları tasarımcıyı nesneyle ya da mekânla dokunsal temasa geçirir (Pallasma,2018). Bu temas hem bedenen hem de zihinsel eş zamanlı olarak stüdyo ürünlerinin algılanmasını sağlar. Mimarlık eğitiminin belli bir kısmını bilgisayar tabanlı programlar oluştursa da özellikle ilk sınıflar için stüdyo ortamında bir arada olma hali mimarlık eğitimi için oldukça önemlidir. Öğrenciler bireysel olarak elle çizme, maket yapma araçlarını kendi evlerinde kullanmaya devam etmektedir. Ancak zengin stüdyo ortamındaki iletişimin yokluğu mimarlık eğitimi için büyük sorun teşkil etmektedir. Dolayısıyla bu süreç aslında dokunma eyleminin mimari stüdyo eğitimindeki temsilinin önemini açığa çıkarmıştır.

Yaşanan COVID-19 virüs algısını nedeniyle eğitim mekânlarının ve alışılmış yöntemlerin kullanılamaması “Yeni pandemik gerçeklikte bir öğrenme ortamı ve öğretim metodolojisi nasıl yaratılabilir?” (Milanovic vd., 2020) sorusunu doğurmuştur. Bozkurt (2020), uzaktan sağlanan eğitimin yüz yüze derslerin taklidi olmadığını ve bu nedenle farklı stratejilerin tasarlanması gerektiğini belirtmektedir. Özellikle özel araç-gereçlere ve mekânlara ihtiyaç duyulan, iş birliği sonucu üretim gerçekleştirilen uygulamalı dersler için yeni yöntemlerin geliştirilmesi oldukça önemlidir (Acar,2020). Mimari stüdyo eğitiminde paylaşma ve birlikte çalışma ortamının sağlanmasında yeni eylemlerin geliştirilmesi amaçlanmalıdır. Çevrimiçi olma halinin mimarlık eğitiminde teorik derslerin hem öğrencilere hem de öğrencilere zaman kazandırması, ulusal ve uluslararası seminer, konferans ve söyleşi gibi toplu buluşmalara erişimi kolaylaştırması durumu sürecin olumlu etkilerindedir. Çevrimiçi eğitim modeli teorik dersler üzerinde büyük etkilere neden olmasa da mimari stüdyo eğitimi ele alındığında mekânın eğitimdeki rolünü açığa çıkarmıştır. COVID-19 sürecinin etkileri uzun bir süre daha devam edeceği ve özellikle yükseköğretimin doğasını önemli ölçüde değiştireceği düşünülmektedir (Laplante, 2020). Bu durum göz önüne alındığında eğitime yönelik geliştirilen yeni yöntemler bütüncül olmak yerine tekil anlamda, derslerin içerikleri ve gereklilikleri doğrultusunda olmalıdır. Bu anlamda mimari tasarım eğitimi teknolojik gelişmeler ışığında yeni yöntemlere ihtiyaç duymaktadır. Dokunma eylemi karşısında yetersiz kalan çevrimiçi mimarlık eğitiminde teknolojiden, küçük ekranlar arkasında olma durumunun ötesinde yararlanılmalıdır.

Yazarın Katkı Oranı

Sıra	Adı soyadı	ORCID	Yaziya katkisi*
1	Cemre KILINÇ	0000-0001-8651-6945	4
2	Sema BALÇIK	0000-0002-3515-1007	4
3	Gizem KARAOĞLU	0000-0002-2228-9461	4
4	Ruşen YAMAÇLI	0000-0001-9659-9246	3

*Katkı bölümüne ilgili açıklamanın karşılığına gelen rakam(lar) yazılmıştır.

1. Çalışmanın tasarlanması
2. Verilerin toplanması
3. Verilerin analizi ve yorumu
4. Yazının yazılması
5. Kritik revizyon

Kaynaklar

Acar, A. (2020). Çevrimiçi Zihin İşçiliği Olarak Temel Tasarım Eğitimi: Minecraft'tan Minecraft'a, Mobbig 50 / Oturum 2: Çevrimiçi Eğitimde Birinci Yıl, <https://www.youtube.com/watch?v=Mb-uaS3JSR8&t=3016s> (20.11.2020)

Afacan, Y. (2016). “Exploring the effectiveness of blended learning in interior design education”, Innovations in Education and Teaching International, Sayı(53), s:5.

Altınışik, M. (2020). “Paradigma Kayması”na (da) Karşı bir Mimarlık Okulu. <https://www.youtube.com/watch?v=947NNc-GKHY> Erişim Tarihi: 22.03.2021

Baz, Ömer, Selçuk, (2020), “Paradigma Kayması”na (da) Karşı bir Mimarlık Okulu. <https://www.youtube.com/watch?v=947NNc-GKHY> Erişim Tarihi: 22.03.2021

Borges, Jorge, Luis, 1985, Selected Poems 1923-1967, Penguin Books, London.

Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (COVID-19) Pandemi Süreci ve Pandemi Sonrası Dünyada Eğitime Yönelik Değerlendirmeler: Yeni Normal ve Yeni Eğitim Paradigması, Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, s:112-142.

Ciravoğlu, A. (2003). Mimari Tasarım Eğitiminde Formel ve Enformel Çalışmalar Üzerine, Yapı Dergisi, Sayı (257), s: 43-47.

Erzen, Jale, Nejd, 1976, Eğitim Estetik Süreç Olarak Yorumu ve Mimarlık Eğitimi, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi Sayı (2), s: 175-185.

Gökmen, H. ve Süer, D. (2003). Mimarlık Eğitiminde Tasarım Stüdyolarına Farklı Yaklaşımlar, Ege Mimarlık, 4-7.

Hodge, B. (1998). Not Architecture But Evidence That It Exists-Lauretta Vinciarelli: Watercolors, Harvard Üniversitesi Tasarım Yüksek Lisans Okulu Yayınları, s: 130.

Houlgate, S. (1993). Vision, Reflection and Openness, Levin, David, Michael, (ed.), Modernity and the Hegemony of Vision, University of California Press s: 100.

Ioannou, Olga, 2015, Architectural Education Online And In-Class Synergies: Reshaping The Course And The Learner, The Creativity Game Theory and Practice of Spatial Planning, (3).

Kasalı, A. (2020). Birinci Sınıf Stüdyolarında İçeriğin Dönüşümü Üzerine Düşünceler, Mobbig 50 / Oturum 2: Çevrimiçi Eğitimde Birinci Yıl, <https://www.youtube.com/watch?v=Mb-uaS3JSR8&t=3016s> (20.11.2020)

Laplante, Phillip, 2020, Contactless U: Higher Education in the Postcoronavirus World, Education, s: 76-79.

Lodson, Joyce, & Ogbaba, John, Emmanuel, 2020, The Effect of Teacher-Student Relationships On Student Creative Performances in Architectural Design Studio, The Educational Review, s: 30-37.

Megahed, Nagla, & Ghoneim, Ehab, 2020, Antivirus-built environment: Lessons learned from COVID-19 pandemic, Sustainable Cities and Society, (61).

Milovanovic, Alexandra, Kostic, Milos, Zoric, Anna, Dordevic, Alexandra, Pesic, Mladen, Bugarski, Jovana, Josifovski, Andrej, 2020, Transferring COVID-19 Challenges into Learning Potentials: Online Workshops in Architectural Education” Sustainability, (12): 17.

Montagu, A. (1986). Touching: The Human Significance of the Skin, Harper & Row Press, New York.

Özakpınar, Y. (2000). Psikolojinin Kavramsal Yapısı, Ötüken Yayınları, İstanbul.

Özçetin, Zuhul, 2020, Türkiye’de Mimarlık eğitiminin farklı şehirlerden deneyim örnekleri, Mobbig 50 / Oturum 2: Çevrimiçi Eğitimde Birinci Yıl, <https://www.youtube.com/watch?v=Mb-uaS3JSR8&t=3016s> (22.11.2020)

Pallasmaa, J. (2018). Tenin Gözleri: Mimarlık ve Duyular, YEM Yayın, İstanbul.

Schön, D. (1984). The Design Studio as an Exemplar of Education For Reflection in Action, Journal of Architectural Education, (38): 2-9.

Seylan, A. (2020). Temel Tasarım, YEM Yayın, İstanbul, s: 16-52.

Şentürer, A. (1994). Mimari Tasarım, Stüdyo Eğitimi Bu Kadar Rastlantısal mı?, Tasarım Dergisi, (43).

Uluoğlu, B. (1990). Mimari Tasarım Eğitimi: Tasarım Bilgisi Bağlamında Stüdyo, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Uluoğlu, B. (1995) Mimari Tasarım Bilgisi: Mimarlık Mesleğinin Epistemolojik Temelleri Üzerine Bir Tartışma, Mimarlık Eğitimi Forum I: Nasıl Bir Gelecek? İstanbul, 172-179.

Uygur, S. (2020). “Paradigma Kayması”na (da) Karşı bir Mimarlık Okulu. <https://www.youtube.com/watch?v=947NNc-GKHY> Erişim Tarihi: 22.03.2021

Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim Modeli: İç Mimarlık Eğitiminde Öğrenci Deneyimleri

Distance Education Model in The Pandemic Process:
Student Experiences of Interior Design Education

Merve BULDAÇ¹

Gönderilme Tarihi: 10.10.2020 - Kabul Tarihi: 08.02.2021

Özet

Dünya'nın mücadele ettiği COVID-19, yaşamı tüm boyutlarıyla olumsuz etkilemiş ve eğitim de bu olumsuz durumdan payını almıştır. Geleneksel (yüz yüze) eğitim modeli, yerini acil yapılandırılmış web tabanlı uzaktan eğitim modeline bırakmıştır. Bu araştırma da eğitimin uzaktan acil eğitim uygulamasıyla devam etmesinden dolayı, sistemin öğrenciler açısından olumlu-olumsuz yönlerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Örneklem alanını, 2019-2020 Bahar döneminde, bir devlet üniversitesinin iç mimarlık bölümünde uygulamalı ders olan proje dersini alan ikinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşım kullanılmış ve internet ortamından gönderilen anket çalışması ile araştırmaya 23 öğrencinin katılımı sağlanmıştır. Anket çalışması neticesinde, öğrenci geri bildirimleri ile elde edilen verilerin analizi yapılmış ve dersi alan öğrencilerin, uzaktan eğitim sistemine olan bakış açıları belirlenmiştir. Araştırmanın, pandemi sürecinde ara verilen geleneksel (yüz yüze) eğitime bir alternatif olarak yapılandırılan uzaktan acil eğitim modelinin olumlu-olumsuz yönlerinin, iç mimarlık gibi uygulamalı derslerin ağırlıklı olduğu bir disiplin üzerinden değerlendirme yapılabilmeye imkân tanınması açısından önemli olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Uzaktan Eğitim, Uzaktan Acil Eğitim, İç mimarlık Eğitimi, Proje Dersi, Öğrenci Deneyimi.*

Abstract

With COVID-19, the traditional (face-to-face) education model has been replaced by an emergency structured web-based distance education model. This research aims to evaluate the positive and negative aspects of the distance education application in terms of students. The sampling area consists of second-year students who take a project course in the interior design department of a state university in the spring semester of 2019-2020. The phenomenological approach, one of the qualitative research methods, was used in the study and 23 students were participated in the questionnaire study sent over the internet. The data obtained through student feedbacks were analyzed and the perspectives of students towards the distance education system were determined. It is thought that the research may be important in terms of enabling the evaluation of the positive and negative aspects of the distance education model through a discipline where applied courses such as interior design are predominant.

Keywords: *Distance Education, Distance Emergency Education, Interior Design Education, Project Lesson, Student Experience.*

Atıf: Buldaç, M. (2021). Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim Modeli: İç Mimarlık Eğitiminde Öğrenci Deneyimleri. *Modular Journal*, (4)1, 71-92.

¹ Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İç Mimarlık Bölümü, merve.buldac@dpu.edu.tr | ORCID: 0000-0001-8390-0175

1. Giriş

İçinde bulunulan çağ, teknolojinin pek çok alanda kullanılmasına olanak tanımaktadır. Araştırma kapsamında da incelendiği üzere teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı alanlardan bir tanesi de eğitimidir. Teknolojik gelişmelerle uzaktan eğitim modelinin yaygın olarak kullanılması sağlanmış, sağlanmaya da devam etmektedir. Uzun zaman önce uzaktan eğitim modeline geçen birçok ülke olsa da geleneksel (yüz yüze) eğitim modelini sürdüren ülkeler de bulunmaktadır. Türkiye’de, yüz yüze eğitimi uygulayan ülkelerden bir tanesidir. Ancak Çin’in Vuhan kentinde ortaya çıkan ve tüm dünyanın mücadele ettiği COVID-19 nedeniyle acil yapılandırılan uzaktan eğitim modeli tüm ülkelerce önemli bir konu haline gelmiştir. Sosyal mesafe kuralını yerine getirebilmek için yer ve mekândan bağımsız olarak eğitim verme fikri, tüm ülkeleri uzaktan eğitim modelini uygulamaya yöneltmiştir.

Bu araştırma kapsamında da COVID-19 pandemi sürecinde, geleneksel (yüz yüze) eğitime ara verilmesi ile birlikte uygulanmaya başlanan uzaktan eğitim modelinin, geleneksel eğitim ile arasındaki farklılıkları üzerinde durulmaktadır. Özellikle, üniversitelerde uygulamalı ders yoğunluklu disiplinlerde (mimarlık, iç mimarlık, tasarım vb.) bu iki eğitim modelinin yarattığı sonuçlar daha net gözlemlenebilmektedir. Bahsi geçen disiplinlerden iç mimarlık bölümü öğrencilerine, internet üzerinden bir anket çalışması gönderilmiştir. Çalışma neticesinde elde edilen somut veriler kullanılarak, uzaktan acil eğitim uygulamasının olumlu-olumsuz yönleri üzerine bir değerlendirmeye yapılacaktır.

Uzaktan Eğitim - Uzaktan Acil Eğitim

Tüm dünyayı etkisi altına alan korona virüsü, farklı şekillerde insan yaşamına müdahale etmektedir. Bunu sosyal düzende, ekonomik düzende, eğitim düzeninde vb. görmek mümkündür. Gündelik yaşamı değiştirmiş, düzen farklı işleyişlerle yeniden şekillenmeye başlamıştır. Araştırma kapsamında üzerinde durulan eğitim konusunda da birçok ülkede süre gelen geleneksel yollarla yüz yüze yürütülen düzen, yerini uzaktan eğitim modeli olan bir yönetime bırakmaya başlamıştır. Uzaktan eğitim sistemi için bazı ülkeler uygun alt yapıya sahip ve bunu kullanır iken; bazı ülkeler ise bu eğitim sistemine uygun alt yapı oluşturmaya başlamıştır. Böylece COVID-19 virüsünün yaşattığı olumsuz durum karşısında riski en minimuma indirmek için pek çok ülke uzaktan eğitim sistemine adapte olmak durumunda kalmıştır.

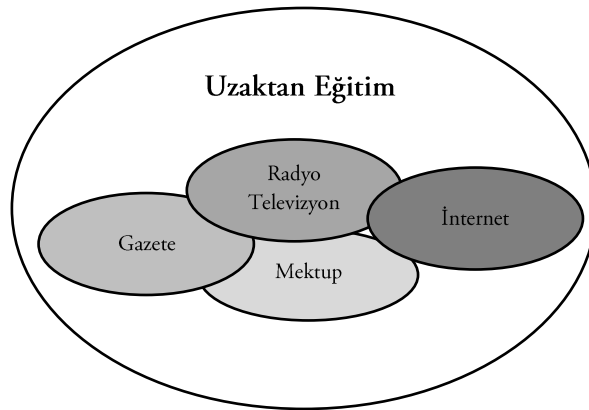
İçinde bulunulan yüzyıl, bilgi çağı olarak isimlendirilmekte ve bu bilgi sınır tanımadan tüm dünyada rahatça dolaşmaktadır. Her yaş grubundan bireyler bu bilgi akışına dâhil olmakta, istediği zaman istediği yerde kolaylıkla bilgiye ulaşabilmektedir. Bilgiye erişimin kolaylığı, zaman ve mekân anlamında esneklik ve maliyet kısıtları gibi sebepler de eğitim alanında bu yöntemin tercih edilir olmasına neden olmuştur. Uzaktan eğitime ilişkin ulusal ve uluslararası kaynaklarda;

- Öğrenci ile eğitmenin yüz yüze olmadan çeşitli iletişim araçları kullanılarak, belli bir merkezden yapılan eğitim biçimi (URL 1),
- Moore ve Kearsley, öğrenci ve eğitmenlerin farklı mekânlarda bulunduğu, özel ders tasarımları ile öğretim yöntemlerinin uygulanmasını ve çeşitli teknolojilerin

kullanılmasını gerektiren, planlı, kurumsal ve yönetsel bir düzenleme (Moore ve Kearsley, 2005; Akt. Demir, 2014: 203),

- Herhangi bir eğitim kurumuna gitmeden, yaşanan yerden bireylerin çalıştığı ve derslerin internet üzerinden öğretildiği bir çalışma şekli (URL 2),
- Ana unsurlar olan öğretmen ve öğrencinin, fiziksel olarak birbirinden ayrılması ve öğrenci-öğretmen ve öğrenci-öğrenci iletişimini kolaylaştırmak için çeşitli teknolojilerin kullanılmasını içerdği eğitim biçimi (URL 3),
- Fiziksel olarak orada olmayan öğrencilere eğitimlerini almaları için eğitim vermede etkin bir şekilde kullanılan pedagoji, teknoloji ve öğretim sistemlerine odaklanan bir eğitim biçimi (URL 4) olmak üzere farklı uzaktan eğitim tanımları yer almaktadır.

Tarihsel süreçte uzaktan eğitim kavramına bakıldığında zaman, başlangıcının 1700'lü yıllara kadar uzandığı görülmektedir. Mektuplar aracılığıyla başlayan uzaktan eğitim 20 Mart 1728 tarihinde önemli bir gelişme göstermiştir. Bu tarihte, İngiltere'de Boston Gazetesi'nde Steno derslerinin verileceği belirtilmiş ve bu derslerin uzaktan eğitim aracılığıyla gerçekleştirileceği açıklanmıştır. 1833 yılında verilen bir ilanda, açık bir şekilde mektuplar kullanılarak öğrenim gerçekleştirileceği ifade edilmiştir (Çoban, 2013: 2). Pitman (stenograf), mektupla steno uygulamasında öğrencilerine, İncil'de yer alan küçük parçaları steno ile yazmayı öğretmiş ve dünyada ilk kez uzaktan eğitim başlamış olmuştur (Nizam, 2004: 9). İngiltere'de atılan bu adımın ardından uzaktan eğitime Almanya, Fransa, Japonya gibi ülkeler de öncülük etmişlerdir. Türkiye'de ise ilk uzaktan eğitim, 1956 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü ile başlamıştır. Bu uygulamada, bankalarda çalışanlar mektupla öğrenim görmüşlerdir. Zamanla gelişen teknolojiyle birlikte, uzaktan eğitimin çehresi de değişmiştir. Mektup, yerini gazetelere, radyo ve televizyona ardından da internete bırakmıştır. Her bir basamakta daha geniş kitlelere ulaşılmış, uzakta bulunan öğrencilere hizmet eden bu sistemin birçok faydasına rastlanmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Uzaktan eğitim gelişim düzeyleri (Çizim: M. Buldaç, 2020)

Özellikle teknolojik ilerleme ile bilginin hızla yayılması ve paylaşılması hayat boyu öğrenme kavramını ortaya çıkarmıştır (Arat ve Bakan, 2011: 367). Bu kavramla birlikte her yaş grubundan insan bilgiye rahatlıkla erişim sağlamaya başlamıştır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken; dijital ortamda ulaşılan bireysel bilgi akışı ile eğitim öğretim odaklı bilgi akışının birbirinden farklı olmasıdır. Burada öğrenen ve öğrenen kavramları

ortaya çıkmaktadır. Sistemin tek yürütücüsü olan eğitmenin üstlendiği rol oldukça önemlidir. İletişim anlamında süreci iyi yönetebilmek, dersin verimliliği açısından oldukça önemlidir. Bunun sağlanmasında izlenecek yollar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Senkron öğretimin gerçekleşmesinde eğitmenin rolü,

- Her bir öğrenciye ismiyle hitap etme,
- Söz alan öğrencilerin isimlerini söylemelerinde yönlendirme,
- Dersin başlamasında informal olarak öğrencilerin derse ısınmasını sağlamak,
- Telekonferansı başlatma.

Asenkron öğretimin gerçekleşmesinde eğitmenin rolü,

- Eşzamanlı olmayan Çevrimiçi bir dersin temelini tartışma forumlarına dayanması,
- Eğitmenin, mesajlaşma sisteminde aktif ve etkileşimli olması
- Etkileşimli bir planlamanın yapılması (Göksel, 2015: 133).

Eğitime düşen görevler dışında öğrenci açısından da sistemi değerlendirmek gerekir. Araştırma kapsamında da örneklem alanını oluşturan üniversite öğrencileri üzerinden durum değerlendirildiği zaman, bu kitlenin yetişkin olduğu unutulmamalıdır. Knowles (1987)'e göre yetişkinler;

- Öğrenmek istediklerine kendileri karar vermek isterler,
- Bilgi edinmeleri gelecekle değil, şimdi ile ilintilidir,
- İçsel güdüye sahiptirler şeklinde ifade etmektedir (Göksel 2015: 134).

Yetişkin kitle olarak ifade edilen üniversite öğrencilerinin, farklı bir yaşam amacıyla girdikleri bölümlerde, diğer öğrenen gruplara göre daha fazla sorumluluk bilinciyle eğitimlerini almaları gerekmektedir. Burada sosyal ve bireysel farkındalık, maddi kazanç, toplumda yer alma vb. değişkenler devreye girmeye başlamaktadır. Her yetişkin öğrenen bireyin farklı kişisel özelliklere sahip olduğu da düşünülerek bu özellikler öğreten tarafından dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla öğreten ve öğrenen arasında karşılıklı sürecin ve iletişimin doğru yönetilmesi sistemin de doğru işlemini getirecektir.

Coldeway, eğitim uygulamalarını, zaman ve mekân kavramlarının birleşimini alarak dört şekilde incelediği bir yapı önermiştir:

Tablo 1. Uzaktan eğitimde zaman-mekân ilişkisi (URL 5)

	Öğreten - Öğrenen	Aynı mekânda ise;	Bir kısmı aynı bir kısmı farklı mekânda ise;	Tamamen farklı bir mekânda ise;
Zaman	Zamandan bağımsız;			X
	Zamandan yarı bağımsız;	X	X	X
	Zaman bağımlı;	X	X	X

- Aynı zaman, aynı yer (az-ay): Geleneksel eğitim sisteminin gerçekleştiği eğitim. Genellikle derslik gibi somut bir mekânda ve öğreten merkezlidir.
- Farklı zaman, aynı yer (fz-ay): Farklı zamanlarda aynı yerde öğrenmek (bilgisayar laboratuvarı vb.). öğrenciye aynı olanaklar farklı zamanlarda sunulmakta ve öğrenciye kendi tercihi doğrultusunda katılma şansı verilir.
- Aynı zaman, farklı yer (ay-fy): aynı zamanda farklı mekânlarda, televizyon ya da internet ortamında eş zamanlı uzaktan eğitim sistemi olarak isimlendirilmektedir.
- Farklı zaman, farklı yer (fz-fy): internet üzerinden web ortamında farklı zamanda farklı yerlerde yapılan eğitim modelidir. Eş zamansız uzaktan eğitim sistemi olarak isimlendirilmektedir (URL 6).

Coldeway'in ifadesinden yola çıkarak, öğreten ve öğrenen gruplar aynı mekânda, bir kısmı aynı bir kısmı farklı mekânda ve tamamen farklı bir mekânda bulunabilirler. Mekâna bağlı olarak geleneksel (yüz yüze) eğitim modelinde olduğu gibi mekân ve zaman kavramları da (zamandan bağımsız, zamandan yarı bağımsız ve zaman bağımlı) ilişki içindedir (Tablo 1).

Uzaktan eğitim sisteminin temelde geleneksel eğitim sistemi ile aralarında benzerlik olsa da bazı farklılıklar da mevcuttur (Tablo 2);

Tablo 2. Geleneksel eğitim ve uzaktan eğitim farklılıkları (Kırık, 2014: 86)

Geleneksel Eğitim Ortamı	Uzaktan Eğitim Ortamı
Ders tabanlı olması	Tartışma tabanlı olması
Yapısal olması	Esnek olması
Amaca yönelik olması	Sonuca yönelik olması
Çoğunlukla öğreten merkezli olması	Bağımsız öğrenci olması
Geniş sınıflara sahip olması	Küçük sınıflara sahip olması
Öğretmenin bilgi kaynağı olması	Öğretmenin bilgiye yönlendirici olması

Tablo 2'de belirtilen geleneksel eğitim ve uzaktan eğitim sistemleri arasında var olan farklılıklar beraberinde avantaj ve dezavantaj durumları da ortaya çıkarmaktadır.

İnternet tabanlı uzaktan eğitim toplumsal, ekonomik ve kültürel açılardan birçok olumlu yöne sahiptir (Odabaş, 2004: 3-4);

- Esnek eğitim-öğretim seçeneği ve her türlü teknolojiye yararlanma olanağı sunmakta,
- Fırsat eşitsizliklerini en aza indirmekte,
- Eğitimin maliyetini düşürmekte ve kaliteyi artırmakta,
- Değişik konularda çok zengin kaynakları aynı platform üzerinde paylaşımına açmakta ve daha eğlenceli bir ders ortamı sağlanmakta,
- Bireysel öğrenme sorumluluğu kazandırmakta,
- Konusunda uzman olan öğretim elemanlarından daha fazla bireyin yararlanmasını sağlanmakta,
- Başarının değerlendirilmesinde daha objektif olunmakta,
- Belli bir zaman ve mekâna bağımlı olma zorunluluğunu ortadan kaldırarak öğrenciyi serbestlik tanınmaktadır.

Uzaktan eğitim modelinin olumlu yönlerinin yanı sıra öğreten ve öğrenen kaynaklı çeşitli sebepler yüzünden (etnik köken, kültürel farklılık, bilgisayar okuryazarlık düzeyi, bireysel öğrenme yeteneği vb.) bazı olumsuz yönler de sahip olduğu görülmektedir.

- Yüz yüze eğitimde olduğu kadar öğretim ilişkisinin kolay sağlanamaması,
- Sosyal etkileşime yer verilememesi,
- Bilgisayar ve iletişim teknolojilerine bağımlı olunması,
- Bilgisayar okur-yazar zorunluluğunun olması,
- Bireysel öğrenme alışkanlığı olmayan öğrencilere yeterince yardımın sağlanamaması (Fourie, 2001: 118; Curabay ve Demiray, 2002: 9-10)

Bu eğitim modeli için uygulanan tüm yöntemlerin, “uzaktan acil eğitim” uygulamasında da kullanılabilmesi için yeni çözümlere ve adaptasyonlara gereksinim duyulmuştur. Dolayısıyla derslerin kaldığı yerden devamı için hızlı çözümler geliştirilmiş ve uygulanmaya başlanmıştır.

Uzaktan acil eğitim modeli, yüz yüze eğitim modeline geçişi kolaylaştıracak şekilde, mevcutta var olan olanaklar kullanılarak, eğitim-öğretimin geleneksel derslik ortamındaki bağlamından koparmadan sürdürmeyi amaçlamaktadır. Burada amaç, bu model için uzun vadede kullanılabilir bir sistem kurmaktan ziyade geçici bir süre için eğitim-öğretim faaliyetlerinin aksamadan devam etmesini sağlayan bir basamak oluşturmaktır (Erbaş, 2020). Araştırma kapsamında incelenen ve bir devlet üniversitesinin iç mimarlık bölümünde proje dersi alan öğrenci deneyimleriyle de, acil yapılandırılan uzaktan eğitim sisteminin, geleneksel (yüz yüze) eğitimden farklı olarak sunduğu olumlu-olumsuz yönler ortaya konulmuştur.

İç mimarlık Eğitimi:

İç mimarlık eğitiminden bahsedebilmek için, iç mimarlık kavramının ne anlama geldiğini anlamak gerekir. İç mimarlık kavramı, bir takım farklı görüşlerden kaynaklı farklı tanımlara sahiptir. Gör, içmimarlığı; yapıların iç mekânlarının proje doğrultusunda tasarlanıp uygulamalar yapılması ile işlevsel ve düzeyli hale getirilmesi, insanların mobilya ve mekân ilişkileri kurulması işlevi ve bu işleri başarabilecek olan içmimarın uğraşı alanı olarak tanımlanmaktadır (1997: 88). Demirbaş'a göre ise (2014); içmimarlığın asıl hedefi, sadece mekânı tanımlamak ve ortaya çıkarmak değil, yaşanabilir ve sağlıklı mekânları kullanıcıya sunabilmektir. 1974 yılında kurulan ve bağımsız bir dernek olan Ulusal İç mimarlık Yeterlik Konseyi (National Council for Interior Design Qualification: NCIDQ) ise içmimarlığı; iç mekânı ve ait olduğu çevreyi oluşturma başarısını göstermek için yapıya yaratıcı ve teknik çözümler sunan çok yönlü bir disiplin olarak tanımlanmaktadır (URL 7). Bu tanımlardan ise; içmimarlığın, mekâna uygun projelerin çizilip, işlevselliğin ve kullanıcı gereksinim, istek ve beğenilerinin karşılanmasının yanında, mekâna estetik değer katarak da bir bütünü yaratma şekli olarak ortak bir görüş çıkarmak mümkündür. Bunu yapabilmek için de profesyonel bir eğitim sürecinden geçilmesi gerekmektedir. İç mimarlık eğitimi önceleri kurslar aracılığıyla verilmiş ancak mesleğe olan farkındalık ve ilgi arttıkça eğitim alanında ilerlemeler görülmüştür. İç Tasarım Eğitimi Konseyi (IDEC), eğitim standartlarını geliştirmek için 1963'te kurulmuş ve İç Tasarım Eğitimi Araştırma Vakfı (FIDER), lisans ve lisansüstü iç tasarım programlarını düzenlemek ve akredite etmek için 1970'te kurulmuştur. Ayrıca Ulusal İç Tasarım Yeterlilik Konseyi (NCIDQ), yeterlilik sınavları ve sertifikasyonu tasarlamak ve yürütmek için formüle edilmiştir (Gürel ve Potthoff, 2006: 219). 20. Yüzyılla birlikte meslekte profesyonel uygulamalar yapılmaya başlanmış ve uluslararası geçerli bir disiplin haline gelmiştir (Uluçay ve Kaptan, 2018: 437). Dolayısıyla İç mimarlık disiplini, mimarlıktan ayrılarak kendi içinde bağımsız ve özel bir disiplin olmuştur.

Tüm disiplinler içinde tasarımla ilişkili olanlarda eğitim süreçleri farklılık göstermekte ve süreci doğru yönetmek ve geliştirmek için öğrenen-öğreten tarafından çaba gösterilmektedir. Bunlardan biri olan iç mimarlık eğitiminin amacı da sadece öğrencilere bilgi aktarmak değil, aynı zamanda kendilerini nasıl geliştirebileceklerini öğretmektir. Tasarım eğitiminin öncelikli hedefleri arasında öğrencilerin eğitimlerinin ilk yılında böyle bir anlayışı benimsemeye başlaması ve eğitim sürecinden mümkün olan en üst düzeyde yararlanabilmeleri yer almaktadır (Çetinkaya, 2014: 32). İç mimarlık eğitiminde dersler genellikle uygulama ağırlıklı yürütülmektedir. Özellikle stüdyo dersleri/proje dersleri iç mimarlık öğrencisi için en önemli derslerdendir. Her dönem farklı proje konuları verilmekte ve bu proje konuları fikir, tasarım ve uygulama olmak üzere üç farklı süreçten geçmektedir. Her bir aşama kendi içinde önem göstermekte ve sonuç ürüne ulaşabilmek için yoğun tempoda çalışma gerektirmektedir. Bunu yaparken de dersin aktörleri olan yürütücü ve öğrenci sürekli iletişim halindedir.

Şekil 2. Stüdyo mekânı (bölüm arşivi)

Grup ya da bireysel çalışılan projelerin her aşamasında, yürütücünün verdiği kritikler doğrultusunda gerekli revizeler yapılmakta ve üzerinde tekrar konuşma fırsatı yakalanmaktadır. Dolayısıyla eş zamanlı yürütülen etkileşim, projenin doğru çözülmesi adına oldukça önem taşımaktadır. Birçok girdiyi ve farklı bilgiyi içeren stüdyo sürecini her öğrenci farklı şekillerde anlamakta ve anlamlandırmaktadır (Adıgüzel, 2011: 44).

Proje derslerinde, süreç içinde tasarlanan projeler, büyük ölçüde stüdyolarda şekillenmekte; fikir, tasarım ve uygulama süreçleri bu mekânda kimlik kazanmaktadır (Şekil 2). Dolayısıyla öğrencilere farklı deneyimler kazandıran proje dersi, öğrenciler için sürecin verimli bir şekilde ilerlemesini sağlayan ve öğrencileri mesleklerine önemli ölçüde hazırlayan bir ders modelidir (Gökmen ve Süer, 2003: 6-7). Ancak içinde bulunulan durumun etkisiyle eğitim modelinin değiştiği şu günlerde, somut mekânlarda öğreten-öğrenen iletişiminin çok yoğun geçtiği proje derslerini uzaktan eğitim yöntemiyle yürütmenin mümkün olup olmadığı da tartışmaya açık bir konu haline gelmiştir. Araştırma kapsamında da elde edilen bulgular neticesinde, iç mimarlık gibi tasarım temelli bir disiplinde, yapılandırılmış uzaktan acil eğitimin, öğrenciler için ne ölçüde verimli olduğu incelenmektedir.

2. Materyal ve Yöntem

Geleneksel eğitimin modelinin benimsendiği Türkiye’de de, COVID-19 virüsünün insanlar üzerinde, bulaş riskinden dolayı yaşattığı kaygı ve korku unsuru gibi olumsuz durumdan ötürü, tüm toplumsal önlemler gibi eğitim faaliyetinde de acil değişikliğe gidilmiş ve 2019-2020 Bahar Dönemi yedinci haftası itibari ile uzaktan acil eğitim modeli sürece dâhil edilmiştir. İlgili üniversitenin uzaktan acil eğitim alt yapısı devreye girmiş olup, eş zamanlı/eş zamansız yürütülen proje dersi, sistemde oluşturulmuş sanal sınıflar, Google Meet ve Zoom gibi uygulamalar aracılığıyla yürütülmüştür.

Araştırmaya başlamadan önce anket çalışması için, örneklem alanını oluşturan devlet üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 10.09.2020 tarih ve E.30382 sayılı onay alınmıştır. Çalışmaya uzaktan eğitimle dersleri takip eden ve katılmaya gönüllü olan öğrenciler dâhil edilerek, onlardan gelen geri bildirimlerle, sistemin olumlu ve olumsuz yönleri, verimliliği ve uygulama ağırlıklı bir eğitim tipi için uygunluğu üzerinde durulması amaçlanmaktadır.

2.1. Araştırma Metodu

Araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenolojik (olgu bilim) yaklaşım kullanılmıştır. Fenomen terimi genel anlamda, duyularla ve duyu yoluyla algılanan her şey için kullanılmaktadır. Fenomenografi ise görünme (phainomenon) ve betimleme (graphein) kelimelerinden türetilmiştir (Hasselgren ve Beach, 1997'den aktaran Çekmez vd. 2012: 80). Trigwell fenomenolojik yaklaşımın beş özelliğine dikkat çekmektedir (2006: 369-370);

1. Düalist yaklaşımı reddeder. Bunun nedeni ise düalist yaklaşımın bireyi nesne ve görüngüden ayrı görmesidir.
2. Nitel araştırma geleneği içerisinde yer alır.
3. Bu yaklaşımda, araştırmacının algısı değil, araştırmaya katılan bireylerin algıları önemlidir.
4. Bu yaklaşım, herhangi bir görüngünün tecrübe edilme şekillerindeki temel farklılıklara dayanmaktadır.
5. Fenomenolojik yaklaşımda bireylerin herhangi bir görüngü ile ilgili yapmış olduğu tanımlar uygun kategorilerle ilişkilendirilir.

Bu araştırma, konuya deneyimler üzerinden olgu bilimsel yaklaşmayı gerekli kılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın olgusu "Pandemi sürecinde uzaktan eğitim modeli: iç mimarlık bölümü öğrenci deneyimleridir". Uzaktan acil eğitim modeline ilişkin öğrenci deneyimlerinin belirlenmesinde, öğrencilere, cevapların değişkenlik gösterebileceği düşüncesiyle araştırmada kullanılan anket formunda farklı soru tiplerine yer verilmiştir. Üç çoktan seçmeli, bir açık uçlu ve iki tane de olumlu-olumsuz yön değerlendirilmesi üzere altı adet soru yer almaktadır (Tablo 3). Öğrenci geri bildirimleri üzerinden verilen cevaplar doğrultusunda ortak temalar çıkarılmış ve sistemin olumlu ve olumsuz durumları tespit edilmiştir.

Tablo 3. Anket çalışması soruları

---

1. Cinsiyetiniz
 Kadın Erkek

---

2. Uzaktan eğitime erişim şekliniz nedir?
 Bilgisayar
 Tablet
 Cep Telefonu
 Hiçbiri

---

3. Uzaktan eğitim süresince hafta bazında Proje 1 dersi için ne kadar zaman ayırdınız?

---

4. Uzaktan eğitim sistemiyle aldığınız Proje 1 dersinin öğreniminiz açısından olumlu yönlerini belirtiniz.

---

5. Uzaktan eğitim sistemiyle aldığınız Proje 1 dersinin öğreniminiz açısından olumsuz yönlerini belirtiniz.

---

6. Bundan sonraki süreçlerde uzaktan eğitim sistemiyle Proje dersi almayı tercih eder misiniz?
 Evet
 Hayır

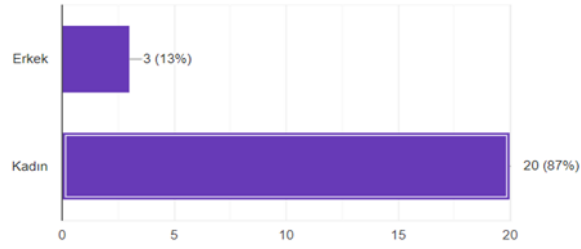
2.2. Katılımcılar ve Veri Analizi

Araştırmanın örneklemini oluşturan devlet üniversitesinde uzaktan acil eğitim modeline, 2019-2020 Bahar Döneminin yedinci haftası itibari ile geçilmiştir. Araştırmaya, proje dersi alan 2. sınıf öğrencilerinin gönüllü/katılımcı olarak katılmaları sağlanmıştır. Dersi alan 29 kadın, 3 erkek olmak üzere toplam 32 öğrenci olmasına karşın çeşitli nedenlerden dolayı 5 öğrenci dönem başında dersi bırakmıştır. “Google Forms” uygulaması kullanılarak hazırlanmış anket formu bağlantı linki, öğrencilerle paylaşılarak çalışmaya gönüllü bireylere ulaşılmıştır. Bu ölçütler doğrultusunda, kalan 27 öğrenciden 20’si kadın, 3’ü erkek öğrenci olmak üzere 23 öğrenci ile çalışma yapılmıştır. Katılımcılar, “KN (katılımcı numarası)” şeklinde kod isim verilerek araştırmada yer almışlardır. Araştırma verileri, betimsel analiz tekniği ile değerlendirilmiştir. Katılımcılardan alınan birebir yanıtlar çerçevesinde alıntılara yer verilmiştir. Verilerin dökümü yapıldıktan sonra araştırma cevaplarına göre belirli temalar oluşturulmuştur. Öğrencilerin verdiği cevapların ve belirlenen temaların güvenilirliğini test etmek amacıyla üç adet görüşme, yansız atama yöntemi ile değerlendirilmiştir. Konu ile ilgili uzman olarak belirlenen kişiler, öğrenci görüşüne göre ilgili temaya verileri işlemişlerdir. Ancak öğrenci cevabı ve tema ilişkisi noktasında, birbirinden bağımsız değerlendirme yapan uzmanların görüş birliği içinde olan ortak görüşleri esas alınmış, diğerleri ise araştırmacının kendi görüşleri üzerinden değerlendirilmiştir.

3. Bulgular

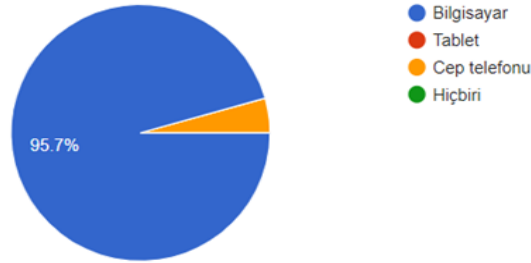
Bu bölümde, araştırmada kullanılan anket formunda öğrencilerin cinsiyeti, uzaktan eğitime erişim şekli, uzaktan eğitim sürecinde hafta bazında proje dersi için ayrılan zaman, eğitim modeli kaynaklı dersin olumlu ve olumsuz yönleri ve tercih edilme sorularına verdikleri cevaplar değerlendirilmektedir.

- Öğrencilerin 3'ü (%13) erkek ve 20'si (%87) kadın olmak üzere 23 öğrenci çalışmaya katılmıştır (Şekil 3).

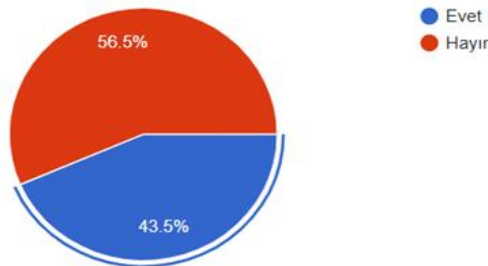
Şekil 3. Cinsiyet yüzdesi

- Öğrencilerin %95,7'si bilgisayar, %4,3'ü ise cep telefonlarıyla proje dersine erişim sağladıklarını belirtmişlerdir (Şekil 4).

Şekil 4. Erişim yüzdesi

- Öğrencilerin %43,5'i bundan sonraki süreçlerde uzaktan eğitim sistemiyle proje dersi almayı tercih ederken; %56,5'i tercih etmediklerini belirtmişlerdir (Şekil 5).

Şekil 5. Tercih edilme yüzdesi

- Proje dersine bir haftalık süre içinde ayrılan zamana ilişkin verilen saat ve gün bazında yanıtlar değişkenlik göstermiş olup, aşağıda yer almaktadır;

KN1: *Proje 1 dersi için ayırdığım zaman üç gün.*

KN2: *Haftanın en az beş gününü zaman ayırıyorum.*

KN3: *25-30 saat arasında zaman ayırıyorum.*

KN4: *Haftada dört gün ayırıyorum.*

KN5: *Günde yaklaşık 10-12 saat zaman ayırıyordum haftada 60-72 saat gibi bir zaman dilimi oluyordu.*

KN6: *Çizim ve modellemeleri genelde haftanın beş gününe yayıyordum.*

KN7: *Ortalama dört gün ayırıyordum.*

KN8: *20 saatin üzerinde zaman ayırıyordum.*

KN9: *Günde ortalama 5 saat.*

KN10: *Her gün bir saat ayırıyorum ancak teslimeye yakın günde 8-10 saat arası çalışıyordum.*

KN11: *Haftada 10 saat ayırıyordum.*

KN12: *Haftanın dört gününü çalışıyordum.*

KN13: *Yaklaşık olarak 14-15 saat.*

KN14: *Haftada 20-25 saat çalışıyordum.*

KN15: *Her gün 3 saat.*

KN16: *Haftada 35-40 saat arası zaman ayırıyordum.*

KN17: *Yorum yapmamayı tercih etmiş.*

KN18: *Eğitim sürecinin başında haftada üç gün ayırıyordum ancak projenin sonlarına doğru yedi gün vakit ayırıp çalışmalarımı tamamlayabildim.*

KN19: *Haftanın ortalama dört gününü ayırıyordum.*

KN20: *Adapte olamadığım için dersi bıraktım. (Değerlendirmeye alınmamıştır).*

KN21: *Kullanmış olduğum bilgisayar kuzenime ait olduğu için haftada üç gün zaman ayırabiliyordum.*

KN22: *Haftanın beş gününü proje dersine ayırıyordum.*

KN23: *Günde ortalama 3 saat haftada ortalama 15 saat zaman ayırdım.*

23 öğrencinin cevapladığı bu soruda yeşil renk koduyla gösterilen bir öğrenci (KN17) yorum yapmamayı tercih ederken, mavi renk koduyla gösterilen bir öğrenci de (KN20), sisteme adapte olamadığı için uzaktan acil eğitim uygulamasının ilk haftası itibarıyla

proje dersini bıraktığını belirtmiştir. Dolayısıyla bu öğrencinin çalışmaya bir katkısı olmamış ve değerlendirmeye alınmamıştır. Kalan 21 öğrenci üzerinden yapılan değerlendirmede saat bazında: haftada en az on saat, en çok kırk saat, gün bazında ise: haftada en az üç gün, en çok yedi günlerini proje dersi için ayırdıkları görülmüştür. Soru, uzaktan eğitim modeli ile (okula gitmek ya da buna benzer, zaman kaybı yaratacak fiziksel eylemler gibi) zamanı daha iyi yönetip proje dersine normal süreçten daha fazla zaman ayırabilecekleri düşüncesiyle hazırlanmıştır. Ancak öğrenci geri bildirimleri -bir haftanın 7 gün ve 168 saat olduğu dikkate alındığında- yoğun bir çalışma planı ortaya koymamıştır.

3.1. Ana Temalara İlişkin Bulgular

Anket çalışması neticesinde gönüllü katılımcı öğrenci geri bildirimlerine göre;

- Verimlilik
- Zaman
- Konfor
- Erişim
- İletişim
- Mekân
- İfade güçlüğü

olmak üzere belirlenmiş 7 adet ana tema, olumlu ve olumsuz yönlerin değerlendirildiği sorulara göre ayrılmışlardır (Tablo 4).

Tablo 4. Ana Temalar

Olumlu yönü belirleyen ana temalar	Olumsuz yönü belirleyen ana temalar
Verimlilik	Erişim
Zaman	İletişim
Konfor	Mekân
	İfade güçlüğü

- Uzaktan eğitim sistemiyle aldığınız Proje dersinin öğreniminiz açısından olumlu yönlerini belirtin sorusu için verimlilik, zaman, konfor temaları belirlenmiştir (Soru 4).

Verimlilik:

- Öğrencilerin birbirlerinin kritiklerini dinleme imkânına sahip olup kendi hatalarını daha rahat gözlemlemeleri,
- Dersin sistematik olarak aksamadan yüz yüze eğitim modelinde olduğu gibi devam etmesi,
- Bilgisayar ortamında yapılan çizimlerin daha da gelişmesi gibi gelen geri bildirimler *verimlilik* temasının belirlenmesinde etkili olmuştur;

KN1: *Hocalara yeteri kadar danışamadığımız için çoğu şeyi kendi çabalarımızla araştırarak öğrendik ve bu daha etkili bir yöntem oldu. Aynı zamanda bilgisayar programlarını öğrenmek için de fırsat oldu. Ayrıca bütün proje kritiklerini dinleme fırsatı yakaladım.*

KN2: *Genelde bütün çalışmalarımız bilgisayar üzerinden olduğu için araştırma kısmında çok daha verim alabildim.*

KN3: *Hocamın geri dönütleri ve online yönlendirmeleri ile proje dersinde sağlıklı ilerlediğimi düşünüyorum.*

KN5: *Bilgisayar destekli tasarımı daha iyi öğrendim.*

KN6: *Herkesin kritiğini dinleyebildik ve hocamızdan oldukça çok şey öğrendik. Her detayı anlatarak öğretti.*

KN8: *Unuttuğum bir kısım olduğunda tekrar bakma fırsatım oluyordu. Arkadaşlarımın projelerini dinleyebildiğim için kendi hatalarımın neler olduğunu rahatlıkla görebiliyordum.*

KN9: *Derse erişimimiz kolay olduğu için bütün kritikleri dinleyebildik. Ayrıca bilgisayar çizimim de gelişti.*

KN10: *En iyi yönü, bütün arkadaşlarımın proje kritiklerini dinleyebilmek oldu.*

KN11: *Ders internet tabanlı ilerlemesine rağmen, hocamız hiçbir aksaklık olmadan her hafta kritiklerimizi verdi ve yüz yüze eğitimde olduğu gibi ders başında föylerimizi dağıtıp ders sürecini akıcı bir şekilde yürüttü. Süreçte her arkadaşımın kritiğini dinleyebildim ve atladığım ya da kaçırdığım hiçbir bilgi olmadı.*

KN13: *Pandemi sürecinde eğitimimizin aksamamasını sağladı.*

KN14: *Bilgisayar çizimi konusunda kendimi geliştirebildim.*

KN15: *Teknik çizim konusunda kendimi geliştirebildiğimi düşünüyorum. Ayrıca online olduğu için tüm arkadaşlarımın kritiklerini izleyerek öğrenme sürecimin daha verimli geçtiğini düşünüyorum.*

KN16: *Videoları yeniden izleyebilmem ve arkadaşlarımın kritiklerini tekrar izleyerek gerekli notları alabilmek benim için en olumlu özelliği idi.*

KN18: *Bilgisayarda, programlar aracılığıyla çizim yapmak daha kolay oldu.*

KN23: *Süreci doğru takip ettiğim için, yüz yüze eğitimde olduğu gibi projemi rahatlıkla çözebildim.*

Zaman:

- Öğrencilerin, proje yürütücüsü tarafından istenilenleri bilgisayar ortamında gerçekleştirmeleri (el çizimine göre çok daha hızlı olması),
- Ders işleyiş sürecinde herhangi zamansal bir aksama olmaması şeklinde gelen geri bildirimler **zaman** temasının belirlenmesinde etkili olmuştur;

KN4: Çizimlerin programlar üzerinden yapılması ve bu çizimleri direk olarak hocalara yansıtılabilmemiz açısından olumlu olduğunu düşünüyorum.

KN7: Çizimleri bilgisayar ortamında yaparak ilerleyebilmek benim için olumluydu.

KN10: Bilgisayar üzerinden ilerlemek, el çizimine göre daha kolay olduğu için benim açımdan olumluydu.

KN11: Zamandan tasarruf etmek benim için olumluydu. Evde olduğumuz için dış etkenlere maruz kalmadan kendimi proje dersine verebildim.

KN12: Bilgisayar programlarını öğrenmek için çok daha fazla zamanım oldu. Kendimi geliştirebildiğimi düşünüyorum.

KN14: Zaman kaybına neden olabilecek etkenler olmadığı için projeme daha fazla vakit ayırabildim.

KN18: Zamandan tasarruf etmek önemliydi.

KN19: Normal süreçte el çizimi ile daha uzun sürede yapacağım çalışmalarını, bilgisayar üzerinden daha az zahmetle yapabildim.

Konfor:

▪ Öğrencilerin kendilerini daha rahat ve güvende hissettikleri ortamlarda süreci deneyimlemeleri, **konfor** temasının belirlenmesinde etkili olmuştur;

KN2: İhtiyacım olan her şey elimin altında olduğundan derse olan hevesim ve odaklanmam kaybolmuyordu.

KN11: Evde olduğumuz için dış etkenlere maruz kalmadan kendimi proje dersine verebildim.

KN21: Psikolojik olarak kendimi daha rahat ve güvende hissettiğim için derse daha rahat odaklandım.

KN22: Evde çalışmak benim için olumluydu

Verilen cevaplar doğrultusunda, 23 öğrencinin cevapladığı soruda KN17 koduyla tanımlanmış öğrenci olumlu bir yönü olmadığını belirtmiş, KN20 koduyla tanımlanmış öğrenci ise dersi, uzaktan acil eğitimin ilk haftasında bırakmış olması sebebiyle değerlendirmeye alınmamıştır. KN10, KN11 ve KN14 koduyla tanımlanmış öğrencilerden gelen geri bildirimler, farklı temalara işaret ettiğinden dolayı ilgili temalar altında cevaplarına yer verilmiştir. KN10 ve KN14, zaman ve verimlilik ana temalarının belirlenmesine yönelik olumlu yönleri ifade ederken; KN11 ise üç temanın da belirlenmesine yönelik olumlu yönleri ifade etmiştir.

• Uzaktan eğitim sistemiyle aldığınız proje dersinin öğreniminiz açısından olumsuz yönlerini belirtiniz sorusu için erişim, iletişim, mekân ve ifade gücü temaları belirlenmiştir.

Erişim:

- Öğrencilerin, internete erişimde yaşadıkları sıkıntılar, erişim temasının belirlenmesinde etkili olmuştur;

KN1: *İnternete erişim konusunda sıkıntılar yaşadım.*

KN12: *Evde internet erişimi için bir modem olmaması, dersi takip etmemde çok sıkıntı yarattı.*

KN13: *İnternete erişim olumsuz yöndü.*

KN21: *İnternet erişimi benim için zordu.*

İletişim:

- Öğrenci ve ders yürütücüsü arasında bilgi akışının sağlanmasında yaşanan sıkıntılar iletişim temasının belirlenmesinde etkili olmuştur;

KN2: *Proje yürütücüsüyle iletişim kopukluğu yaşanabiliyordu. Mail yoluyla yazılı iletişim kurduğumdan dolayı anlamamız zaman alıyordu. Dolayısıyla projede neyin üzerine daha çok yoğunlaşmam gerektiği konusunda bilinmezlik yaşıyordum.*

KN4: *Bazen hocamla karşılıklı iletişim kurmakla ilgili sorun yaşıyordum.*

KN7: *İletişim sıkıntısı ve buna bağlı olarak fikirlerimi istediğim gibi aktaramamak en olumsuz yönüydü benim için.*

KN8: *Projemin bazı yerlerindeki hatalarımı rahat iletişim kuramamaktan dolayı algılamakta sıkıntı yaşadım.*

KN10: *Şartlar dolayısıyla hocamla iletişimim yavaş ilerledi.*

KN12: *Evde internet erişimi için bir modem olmaması, dersi takip etmemde çok sıkıntı yarattı.*

KN13: *Projede anlamadığım noktaları mail yoluyla hocama iletmek benim açımdan büyük zaman kaybıydı. Yüz yüze eğitimde daha iyi iletişim kurma imkânım oluyordu.*

KN15: *Hocam karşılaştığım sorunlar için mail konusunda çok hassas davranmış ve hızlı geri dönüşler sağlamış olsa da yüz yüze eğitimdeki gibi birebir iletişim kuramamak beni olumsuz etkiledi.*

KN16: *İletişim kopukluğu yaşamış olmam benim için olumsuz taraflarıydı.*

KN17: *Hocamla iletişim kopukluğu yaşamamdan dolayı kendimi iyi ifade edemediğimi düşünüyorum.*

KN19: *Kritik almak çok daha zorlaştı.*

KN23: *Kritikler üzerinden yüz yüze soru-cevap yapamamak olumsuzdu*

Mekân:

▪ Çalışma ortamı üzerine gelen olumsuz geri bildirimler mekân temasının belirlenmesinde etkili olmuştur;

KN1: *Çalışma imkânı herkes için aynı olmayabilir. Çalışma ortamı yaratmak ve gereksinim duyulan motivasyonu sağlamak çok zorlaştı. Okula giderken odak sadece derslere toplanırken uzaktan eğitimde çok mümkün olmadı.*

KN3: *Maket yapamadığım için üzgünüm. Hocamla birlikte atölyede çalışmak çok daha güzel olurdu.*

KN6: *Pandemi sürecinde evden çıkamadığım için psikolojik olarak yıprandım. Uzaktan eğitime hazır değildim. Ayrıca bölümün uzaktan eğitime uygun olduğunu düşünmesem de süreci en iyi şekilde tamamladık.*

KN10: *Çalışma ortamı yaratmak zor oldu. Şartlar dolayısıyla hocamla iletişimim yavaş ilerledi. Projemde kendimi ifade etmekte zorlandığımı düşünüyorum.*

KN16: *Çalışma ortamının kötü olması benim için olumsuz taraflarıydı.*

KN17: *Ahışık olduğum ortamdan uzak bir şekilde çizim yapmak benim için olumsuzdu. Şu an içinde bulunduğum ortam, uzaktan eğitim yöntemiyle dersimi yürütmem için çok uygun değil.*

KN18: *Çalışma ortamının değişmesi gibi nedenlerden dolayı derse odaklanmakta zorluk yaşadım.*

KN21: *İnternet erişimi ve sağlıklı bir eğitim süreci için, evin iyi bir ortam olmadığını düşünüyorum.*

İfade Güçlüğü:

▪ Öğrencilerin, uygulamalı bir ders olmasından dolayı yüz yüze eğitimin aksine projelerine ilişkin var olan fikirlerini ve yapmak istediklerini dersin yürütücüsüne rahatlıkla iletememeleri ifade güçlüğü temasının belirlenmesinde etkili olmuştur;

KN5: *Projemi anlatırken kendimi ifade etmekte güçlük çekiyordum.*

KN7: *Fikirlerimi istediğim gibi aktaramamak en olumsuz yönüydü benim için.*

KN9: *Bazen anlatmak istediğim şeyi tam olarak anlatamadığımı ya da yansıtamadığımı düşünüyorum.*

KN10: *Projemde kendimi ifade etmekte zorlandığımı düşünüyorum.*

KN12: *Kritik verilirken kendimi ifade edemediğimi düşünüyorum. Yüz yüze eğitimde projemle ilgili hocamla yaptığım fikir alışverişini uzaktan eğitimde çok verimli sağlayamadım.*

KN16: *Kendimi ve çizimlerimi ifade edememem benim için olumsuz taraflarıydı.*

KN17: *Hocamla iletişim kopukluğu yaşamamdan dolayı kendimi iyi ifade edemediğimi düşünüyorum.*

KN18: *Uygulamalı bir ders olduğu için kendimi ifade etme imkânının azalmasından dolayı derse odaklanmakta zorluk yaşadım.*

KN22: *İletişim olanakları sağlanmış olsa da yüz yüze eğitime göre kendimi ifade edemediğimi düşünüyorum.*

Verilen cevaplar doğrultusunda 23 öğrencinin cevapladığı soruda, KN14 koduyla tanımlanmış öğrenci yorum yapmamayı; KN20 koduyla tanımlanmış öğrencinin cevapları ise uzaktan acil eğitimin ilk haftasında dersi bıraktığı için değerlendirmeye alınmamıştır. KN7, KN10, KN12, KN13, KN16 ve KN17 koduyla tanımlanmış öğrencilerden gelen geri bildirimler, farklı temalara işaret ettiğinden dolayı ilgili temaların altında cevaplarına yer verilmiştir. KN7, KN13 ve KN16: iletişim ve ifade güçlüğü; KN10: iletişim, mekân ve ifade güçlüğü; KN12: iletişim, erişim ve ifade güçlüğü; KN17 ise iletişim ve mekân ana temalarının belirlenmesine yönelik olumsuz yönleri cevaplarında ifade etmişlerdir.

Anket çalışması kapsamında elde edilmiş bulgular neticesinde, uzaktan acil eğitim modelinin, öğrenci deneyimleri üzerinden, olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koymuş olmak, önemli bir analiz ve yöntem olarak değerlendirilebilir.

4. Tartışma

Medya çağı olarak da bilinen bu çağda, bilgisayar sisteminde yaşanan gelişmeler her alanda çeşitli gelişmeler gösterdiği gibi eğitim alt yapısında da olumlu gelişmeler meydana getirmiştir. Özellikle Türkiye’de, tüm dünyayı da ilgilendiren COVID-19 nedeniyle yaşanan pandemi süreci, eğitim alanını da, farklı erişim yolları ve alternatifleri sunmaya ve hızlı çözümler bulmaya itmiştir. Geleneksel (yüz yüze) eğitime ara verilip, uzaktan acil eğitim sistemi yapılandırması da bu alternatif yollardan bir tanesi olmuştur.

Araştırma kapsamında ele alınan bir devlet üniversitesinin İç mimarlık bölümünde uygulama dersi kapsamında proje dersi alan ikinci sınıf öğrencilerinin deneyimleri üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. Deneyim neticesinde uzaktan acil eğitim modelinin olumlu ve olumsuz taraflarını ortaya koyabilmek için ise anket çalışması kullanılmıştır. Anket kapsamında 23 öğrenciye yöneltilen altı sorudan alınan cevaplara göre çeşitli temalar belirlenerek, temaların öğrenci değerlendirmeleri açısından sonuçları verilmiştir. Buna göre; zaman, verimlilik, konfor, erişim, iletişim, mekân ve ifade güçlüğü olarak belirlenmiş 7 ölçütün uzaktan eğitim uygulamasına ve sürecine hem olumlu hem de olumsuz açıdan farklı etkilerinin olduğunu söylemek mümkündür. Olumlu yönler için üç ana tema belirlenirken; olumsuz yönler için dört ana tema belirlenmiştir. Elde edilen veriler neticesinde bir değerlendirme yapmak gerekirse;

Olumlu yönün ölçüldüğü soruda (soru 4) öğrencilerin verdikleri cevaplar;

- Eğitmenin verdiği derslerin, sistemde kayıtlı olmasından dolayı öğrencilerin istedikleri zaman istedikleri ders haftasına geri dönebilmeleri ve proje kritiklerini rahatlıkla takip edebilmeleri,

▪ Dersin hocası ile sürekli iletişim kuramadıkları için bazı şeyleri araştırarak öğrenmeleri hem çizimlerini geliştirmeleri hem de bilgisayar programlarını daha aktif kullanabilmeleri,

▪ Tüm bu eylemleri güvenli ve rahat bir ortamda gerçekleştirmeleri

verimlilik, zaman ve konfor ana temaları açısından, proje dersi için sistemin sunmuş olduğu olumlu yönleri ortaya koymuştur.

Olumsuz yönün ölçüldüğü soruda (soru 5) öğrencilerin verdikleri cevaplar ise;

▪ Buldukları ortamlardan kaynaklı (modeme sahip olmama, internetin çekmemesi vb.) eğitime erişim sıkıntısı yaşamaları,

▪ Öğreten-öğrenen ilişkisinde mail ya da farklı iletişim platformlarında problemlerin çözümünde karşılıklı yaşanan iletişim sorunları,

▪ Birçok öğrencinin çalışma ortamından dolayı derse adapte olamaması ve dikkat dağınıklığı yaşamaları,

▪ Uygulamalı bir ders olması sebebiyle ders esnasında kendilerini ve projelerinde yapmak istediklerini sağlıklı bir şekilde karşı tarafa yansıtamamaları

erişim, iletişim, mekân ve ifade gücü ana temaları açısından proje dersi için sistemin sunmuş olduğu olumsuz yönleri göstermektedir. Ayrıca %56,5 ile hayır cevabının verildiği bundan sonraki süreçlerde uzaktan eğitim sistemiyle proje dersi almayı tercih eder misiniz? sorusu da öğrenci deneyimi üzerinden bu eğitim modelinin olumsuz yönünü destekler niteliktedir.

Bu araştırma ile uzaktan eğitim modelinin, öğrenci deneyimleri ile somut verilere dayandırılarak olumlu-olumsuz yönleri objektif bir şekilde değerlendirilmiştir. İç mimarlık gibi uygulama ağırlıklı disiplinlerde, bu eğitim modelinin uygunluğu üzerine düşünme fırsatı tanınması açısından literatüre önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yazarın Katkı Oranı

Sıra	Adı soyadı	ORCID	Yazıya katkısı*
1	Merve BULDAÇ	0000-0001-8390-0175	1, 2, 3, 4, 5
*Katkı bölümüne ilgili açıklamanın karşılığına gelen rakam(lar) yazılmıştır.			
1. Çalışmanın tasarlanması 2. Verilerin toplanması 3. Verilerin analizi ve yorumu 4. Yazının yazılması 5. Kritik revizyon			

Etik Kurul İzni

Bu araştırma, *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu*'nun 07.10.2020 tarihli ve 56120658-050.99-sayıli izin kararı ile gerçekleştirilmiştir.

Destek ve Teşekkür

Araştırma sırasında çalışmaya katılım sağlayan öğrencilere katkıları için teşekkür ederim.

Kaynaklar

- Adıgüzel, D. (2012). Mimarlığın Enformel Eğitim Alanı Olarak Çevresel Yaklaşım Konulu Yarışmalar: Ekopavyon Proje Yarışması Örneği. GreenAge Symposium,
- Arat T. ve Bakan, Ö. (2011). Uzaktan Eğitim ve Uygulamaları. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 14 (1-2), ss. 363-374
- Bakioğlu, A. ve Can, E. (2014). Uzaktan eğitimde kalite ve akreditasyon. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Curabay, Şensu ve Emine Demiray. (2002). 20. Kuruluş yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Sistemi ve Açıköğretim Fakültesi Eğitim Televizyonu (ETV). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Çetinkaya, Ç. (2014). Basic Design Education Parameters In Turkey. Humanitas, Sayı: 4.
- Çoban, Serhat (2013). Uzaktan ve Teknoloji Destekli Eğitimin Gelişimi, İstanbul: XVI. Türkiye’de İnternet Konferansı Bildiri Kitabı.
- Demirbaş, O. (2014). IFI İç mekanlar deklerasyonu kapsamında içmimarlık tartışmaları I “Kimlik”. TMMOB İçmimarlar Odası, İçmimar Dergisi, sayı:34, ss. 73-75.
- Erbaş, Ç. (2020). Korona Sürecinin Eğitim Modeli: Acil Uzaktan Öğretim.
- Fourie, Ina. (2001). Tha use of CAI for distance teaching in the formulation of search strategies. Library Trends 50 (1), ss. 110-129.
- Gökmen, H., Süer, D. (2003). Dosya: Mimarlık Eğitiminde Tasarım Stüdyolarına Farklı Yaklaşımlar: Mimari Tasarım Stüdyosunun Elemanları. Ege Mimarlık, 47, ss. 6-7.
- Göksel, N. (2015). Distance Education: A System View of Online Learning. AUAd, 1(1), ss. 129-138
- Gör, I. (1997). İçmimarlık Kavram ve Terimleri Sözlüğü. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İstanbul: İçmimarlık Yayınları 1.
- Gürel M., Potthoff J. (2006). Interior Design in Architectural Education. The Authors. Journal compilation NSEAD/Blackwell Publishing Ltd.

Kırık A. (2014). Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi ve Türkiye’deki durumu. Marmara Üniversitesi İletişim Dergisi, Sayı: 21, ss. 73-94.

Nizam, Feridun (2004). “Eğitim-Öğretimde Kitle İletişim Araçlarının Kullanım Olanakları ve Avantajları”, Trabzon: KATÜ Akademik Bilişim 2004, ss.1-17.

Odabaş, H. (2004). İnternet Tabanlı Uzaktan Öğrenim Modelinin Bilgi Hizmetlerine Yönelik Yüksek Öğretim Programlarında Kullanımı. Kütüphaneciliğin Destanı Uluslararası Sempozyumu 21-24 Ekim 2004, Ankara: (Bildiriler)

Uluçay N., Kaptan B.(2018). İçmimarlık Mesleği ve Eğitim Tarihi. The Journal of Academic Social Science, Yıl: 6, Sayı: 80.

Trigwell, K. (2006). Phenomenography: An approach to research into geography education. Journal of Geography in Higher Education, 30(2), ss. 367-372.

İnternet Kaynakları

URL-1. <https://sozluk.gov.tr/> (25.08.2020)

URL-2. <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/distance-learning> (25.08.2020)

URL-3. <https://www.britannica.com/topic/distance-learning> (25.08.2020)

URL-4. <https://www.igi-global.com/dictionary/distance-education/7981> (25.08.2020)

URL-5. Polat, F., Kamalak, S., Ekiz, B. (ty). Uzaktan Eğitim Türleri. <https://slideplayer.biz.tr/slide/1925995/> (26.08.2020)

URL-6. Gülbahar, Y. (ty). Uzaktan Eğitimin Temelleri. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/76383/mod_resource/content/0/e-ogrenme-01.pdf (26.08.2020)

URL-7. <https://www.cidq.org/> (26.08.2020)

